

D4.1 RELEASE HANDBOOK

Lead Beneficiary: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dissemination Level: PUBLIC

Date: 16/08/2024

GA Number: 101090815

Project Information

Grant Agreement Number	101090815
Acronym	RELEASE
Name	Reducing the Excessive usage of pre-trial dEtention via hArmonisation & Support to altErnatives
Topic	Reducing the Use of Pre-trial Detention Could Improve Criminal Justice Systems
Free keywords	Criminal cases, detention, pre-trial proceedings, accused
Start Date	01/10/2022
Duration	24 Months
Coordinator	Law and Internet Foundation

Document Information

Work Package	WP4: RELEASE Handbook and Policy Brief
Deliverable	D4.1 RELEASE Handbook
Date	16/08/2024
Type	REPORT
Dissemination Level	PUBLIC
Lead Beneficiary	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Main Author(s)	Martyna Kusak (AMU), Karolina Kiejnich-Kruk (AMU), Kinga Krężel (AMU)
Document Reviewers	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

Revision History

Version	Date	Author	Comments
0.1	14/06/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Report content
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	First draft
1.2	16/08/2024	Kinga Krężel (AMU)	Second draft
1.3	1/09/2024	Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva (LIF)	Second draft review
1.4	6/09/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Final version
2.0	16/10/2024	Denitsa Kozhuharova (LIF)	Integration of partner languages translation. Final version for submission

Disclaimer

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor the European Commission can be held responsible for them.

The project is co-financed by the Polish Ministry of Education and Science in the framework of the programme entitled International Co-financed Projects.

Copyright

This deliverable contains original unpublished work except where clearly indicated otherwise. Acknowledgement of previously published material and of the work of others has been made through appropriate citation, quotation or both. Reproduction is authorised provided the source is acknowledged.

Abbreviations

ECHR	European Convention on Human Rights
ECtHR	European Court of Human Rights
ESO	European Supervision Order
EU	European Union
FD	Council Framework Decision

Table of Contents

1.	Introduction.....	10
1.1.	The ECtHR standards on alternatives to pre-trial detention.....	11
1.2.	Commission Recommendation (EU) 2023/681 of 8 December 2022 on procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention and on material detention conditions	16
2.	Good practices	18
2.1.	Lawyers.....	18
2.1.1.	Early assistance for the suspect.....	18
2.1.2.	Proactive role in proposing alternatives to pre-trial detention.....	20
2.1.3.	Preparing for the court session at which the request for pre-trial detention is to be considered.....	20
2.1.4.	Questioning the reasoning for a decision on preventive measures.....	21
2.1.5.	Awareness-raising with predictive tools	22
2.2.	Prosecutors	22
2.2.1.	An individual evaluation of the suspect's position.....	22
2.2.2.	A duly reasoned and justified decision	23
2.2.3.	Considering a combination of alternative measures.....	24
2.2.4.	Collaboration with probation officers and use of rehabilitation programmes.....	24
2.2.5.	Access to case files and disclosure of relevant evidence.....	24
2.2.6.	Conscious use of predictive policing tools	25
2.3.	Judges.....	26
2.3.1.	An individual evaluation of the suspect's position.....	26
2.3.2.	A comprehensive examination of the case files and the request for pre-trial detention.....	27
2.3.3.	A duly reasoned and justified decision	28
2.3.4.	Considering a combination of measures or the application of a shorter period of pre-trial detention	30

2.3.5. The incorporation of ECtHR case law into the domestic case law landscape	31
2.3.6. Conscious use of predictive policing tools	32
3. European Supervision Order	34
4. Relevant legislation	36
4.4.1. ECtHR case law	38
4.4.2. National case law.....	39

Executive Summary

This Handbook builds upon data collected throughout the RELEASE project, particularly practitioner-participants' experiences voiced in the events organised as part of the project. The different backgrounds represented by the target groups (judges, prosecutors and lawyers) helped to enable the collection and compilation of a cross-professional panorama of good practices and gaps. The Handbook is therefore based on different points of view, which will help to give a better understanding of how alternative measures can be applied at the national level and will facilitate mutual understanding and cooperation among different professionals – with the common goal of imposing pre-trial detention as a measure of last resort.

The RELEASE project revealed difficulties in the application of the ECtHR standards relating to alternative measures. Therefore, the first section summarises the key points stemming from the relevant court case law. In addition, the Commission Recommendation (EU) 2023/681 is outlined to help with the navigation of the EU standards.

Section two includes best practices identified through the cross-professional activities. The key points for each profession are the following:

1) Lawyers:

- first actions with the suspect are often crucial in determining preventive measures. Lawyers help in gathering information, which may lead to the application of alternative measures to pre-trial detention;
- lawyers may help in a decision on alternative measures by explaining the particular situation of the suspect; and
- questioning the reasoning behind a decision to apply preventive measures can help to encourage ECtHR standards to be followed, and develops the practice of properly reasoned and justified decisions being made when these measures are imposed.

2) Prosecutors:

- individual evaluation of the suspect, reflected in a duly reasoned and justified decision on preventive measures, is needed in every case;

- collaboration with probation officers and the use of rehabilitation programmes may prove effective in specific circumstances (for example, if the suspect suffers from an addiction or mental issues); and
- in EU cross-border cases, a European Supervision Order may be used as an alternative to enable the cross-border supervision of non-custodial preventive measures.

3) Judges:

- an individual evaluation of the suspect's position when applying preventive measures is crucial;
- fair and detailed reasoning in the judicial decision, embedded in the individual circumstances of the case, is needed in every case; and
- judges should always consider applying a combination of measures, or a shorter period of pre-trial detention. Incorporation of ECtHR case law into national case law is recommended in this regard.

The last section gives an outline of the European Supervision Order FD. This EU cooperation instrument enables the supervision of non-custodial preventive measures by the Member State in which the suspect resides whilst awaiting trial.

1. Introduction

The Handbook includes good practices identified by the RELEASE project. The project focused on alternatives to pre-trial detention in Bulgaria, Croatia, Greece, Slovakia and Poland. The overall goal of the project was to enhance the cooperation between practitioners working on cases involving pre-trial detention and alternatives to pre-trial detention. To this end, the project started by conducting data collection activities, including case law in the partner countries and ECtHR case law. The next step was the exchange of good practices and mutual learning activities. This was carried out in domestic events, which took place in each partner country, as well as in two international events organised in Bratislava and Poznan.

The RELEASE project is in line with the EU's efforts on alternatives to detention, which have been on the EU's agenda since 2004 when the Hague Programme recognised that detention and alternatives to detention were an important area of EU justice policy. In the 2019 Council Conclusions on Alternatives to Detention, Member States agreed that detention should be used only as a last resort and that, when appropriate, non-custodial sanctions and measures should be applied instead of detention, particularly with a view to the social rehabilitation and reintegration of offenders.¹ The same document confirmed that in many Member States pre-trial detention is not used as a measure of last resort and that alternatives to pre-trial detention are used to a very limited extent. Moreover, decisions on pre-trial detention are often not sufficiently reasoned and are not open to regular review, leading to long periods of pre-trial detention. These practices are reflected in the ECtHR case law on Articles 5(3) and 5(4) ECHR, relating to the EU Member States. The differences between the national systems and the use of detention measures and alternatives also raise problems for EU cooperation in criminal matters, particularly in the context of ESOs² (see Section 3).

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, p. 6.

² Ibidem, p. 3.

This Handbook builds upon the data collected throughout the RELEASE project, and particularly the practitioner-participants' experiences voiced in the events organised during the project. The different backgrounds of the target groups (judges, prosecutors and lawyers) enabled a cross-professional panorama of good practices and gaps to be collected and compiled. This Handbook is therefore based on different points of view, which will help to give a better understanding of how alternative measures can be applied at the national level and will facilitate mutual understanding and cooperation among different professionals – with the common goal of imposing pre-trial detention as a measure of last resort.

1.1. The ECtHR standards on alternatives to pre-trial detention

The following section provides an overview of the key points stemming from the case law of the European Court of Human Rights relating to alternatives to pre-trial detention.

Obligation to consider alternatives to pre-trial detention	
Idalov v. Russia, § 140 Sulaoja v. Estonia, § 64	When deciding whether a person should be released or detained, the authorities have an obligation under Article 5(3) ECHR to consider alternative measures for ensuring his or her appearance at trial.
Vrencev v. Serbia, § 76	Whenever the danger of absconding can be avoided by bail or other guarantees, the accused must be released, it being incumbent on the national authorities to always duly consider such alternatives.
Jabłoński v Poland, § 84	Consideration has to be given to the possibility of imposing other 'preventive measures' – such as bail or police supervision – to secure the proper conduct of the criminal proceedings.
Bail	
Muşuc v. Moldova, § 42	Bail may only be required for as long as reasons justifying detention prevail.

Toshev v. Bulgaria, § 68	The amount set for bail must take into account the accused's: - assets, - relationship with the persons who are to provide security, - citizenship, - age, and - occupation so the prospect of loss of security, in the event of non-appearance at trial, will act as a sufficient deterrent to dispel any wish on his part to abscond.
Iwańczuk v Poland, § 66	Since the fundamental right to liberty guaranteed by Article 5 ECHR is at stake, the authorities must take as much care in fixing appropriate bail as they do in deciding whether or not the accused's continued detention is indispensable.
Georgieva v. Bulgaria, §§ 15 and 30-31, Mangouras v. Spain, § 37	The amount set for bail must be duly justified in the decision fixing bail.
House arrest	
Buzadji v. The Republic of Moldova, § 104	House arrest is considered, because of its degree and intensity, to amount to deprivation of liberty within the meaning of Article 5 ECHR. This type of deprivation of liberty requires relevant and sufficient reasons, just as with pre-trial detention.
Navalny v. Russia, § 60	The house arrest was ordered primarily on the grounds that the applicant had breached the previous preventive measure, an undertaking not to leave Moscow during the investigation, presumably indicating the risk of absconding. When imposing the house arrest, the domestic court had not indicated any specific facts which had not been previously identified, and had failed to show the emergence of those risks that would justify the application of house arrest.

Restrictions on movement (Article 2 of Protocol to ECHR No. 4)	
Gochev v. Bulgaria, § 44	Any measure restricting the right of movement must be in accordance with the law, pursue one of the legitimate aims referred to in the ECHR, and be necessary in a democratic society for the achievement of that aim. Such a measure must strike a fair balance between the public interest and the individual's rights.
Popoviciu v. Romania, §§ 91,95	The restriction on movement may be justified in a given case only if there are clear indications of a genuine public interest which outweighs the individual's right to freedom of movement. Periodic reassessment on maintaining restrictions on an individual's freedom of movement for a lengthy period is mandatory.
Miażdżyk v. Poland, § 35 Popoviciu v. Romania, § 91	The duration of the restriction in itself cannot be taken as the sole basis for determining whether a fair balance was struck between the general interest in the proper conduct of the criminal proceedings and the applicant's personal interest in enjoying freedom of movement. This issue must be assessed according to all the special features of the case. The restriction may be justified in a given case only if there are clear indications of a genuine public interest which outweighs the individual's right to freedom of movement.

Popoviciu v. Romania	Example of the Court finding no violation of freedom of movement. The specifics of the case are the following: - the prohibition on leaving the country was imposed for a period of three months and eight days; - the applicant had the opportunity to challenge the application of the preventive measure before the courts, and pleaded that the measure had prevented him from pursuing his business, which involved travel abroad; - there was a reasonable suspicion that the applicant had committed the offence with which he had been charged, and that revoking the restriction would impede the proper administration of justice; - the complex nature of the proceedings against the applicant, which involved extensive evidence, could justify, for a limited period of time, the prohibition on the applicant's leaving the country so that his immediate presence could be ensured if necessary; - a reassessment took place every thirty days; and - the domestic courts lifted the preventive measure imposed on the applicant when they considered that it was no longer necessary for the proper administration of justice, although the criminal proceedings against him were still pending.
Antonenkov and Others v. Ukraine	Example of the Court finding no violation of freedom of movement. The specifics of the case are the following: - the obligation not to leave their area of residence was imposed on the applicants for a period of approximately five years and three months; - the preventive measures were not automatically applied for the whole duration of the criminal proceedings; and - whenever the applicants applied to leave their place of residence they were granted permission.
A.E. v Poland	Example of the Court finding there was a violation of freedom of movement. In this case, a travel ban was imposed for a period of eight years, and: - a reassessment took place only once, at the applicant's request, which would indicate that the travel ban was in reality an automatic, blanket measure of indefinite duration; and - the Court considered that this ran counter to the authorities' duty under Article 2 of Protocol No. 4 to take appropriate care to ensure that any interference with the applicant's right to leave Poland remained justified and proportionate throughout its duration.

Prescher v Bulgaria	Example of the Court finding there was a violation of freedom of movement. In this case, the ban on leaving the country lasted for about five years and three months. The Court reiterated that: - even if justified at the outset, a measure restricting an individual's freedom of movement may become disproportionate if it is extended over a long period; and - the authorities did not consider whether the applicant's presence continued to be necessary after so many years of investigation.
Police supervision	
Zmarzlak v. Poland, §§ 44-52	The applicant was under police supervision for a period of 12 years. The ECtHR stated that: - the risk that a person charged may disrupt the proper course of proceedings decreases over time; - any measure that results in limiting the freedom to exercise rights relating to the sphere of an individual's private life must be interpreted narrowly and applied with restraint; and - it is for the authorities to ensure that measures restricting the rights and freedoms of an individual do not jeopardise the maintenance of a fair balance between the interests of that individual and the general interest, in this case respect for the interests of justice. The Court found a violation of Article 8 ECHR (right to privacy).
Forfeiture of bail	
Lavrechov v. The Czech Republic, §§ 43-57	Although a forfeiture of bail constitutes interference by the state with the applicant's property rights, it pursues the legitimate aim of ensuring the proper conduct of criminal proceedings and, more generally, of fighting and preventing crime, which undoubtedly falls within the general interest as envisaged in Article 1 of Protocol No. 1. Turning to the proportionality test, the Court noted that the bail of approximately EUR 400,000 was a substantial amount of money, but stated that the appropriate time for discussing the proportionality of the amount of security for bail is when the bail is set, not when it is forfeited.

1.2. Commission Recommendation (EU) 2023/681 of 8 December 2022 on procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention and on material detention conditions

The Recommendation³ sets out guidance for the way in which Member States should take effective, appropriate and proportionate measures to strengthen the rights of all suspects and accused persons in criminal proceedings who are deprived of their liberty, including strengthening the rule that deprivation of liberty can only be used as a measure of last resort.⁴ Extracts from the Recommendations are presented below.

Commission Recommendation 2023/681	
Definitions (5)	'Alternative measures' should be understood as less restrictive measures as an alternative to detention.
General principles (10)	Member States should use pre-trial detention only as a measure of last resort. Alternative measures to detention should be preferred, in particular where the offence is punishable only by a short sentence of imprisonment or where the offender is a child.
Minimum standards for procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention (14)	Member States should impose pre-trial detention only where strictly necessary and as a measure of last resort, taking due account of the specific circumstances of each individual case. To this end, Member States should apply alternative measures where possible.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ General Principles (10).

Minimum standards for procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention (15)	Member States should adopt a presumption in favour of release. Member States should require the competent national authorities to bear the burden of proof for demonstrating the necessity of imposing pre-trial detention.
Minimum standards for procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention (16)	To avoid inappropriate use of pre-trial detention, Member States should make available the widest possible range of alternative measures, such as the alternative measures mentioned in Council Framework Decision 2009/829/JHA on the application of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention.
Minimum standards for procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention (22)	Member States should ensure that every decision by a judicial authority to impose pre-trial detention, to prolong such pre-trial detention, or to impose alternative measures is duly reasoned and justified and refers to the specific circumstances of the suspect or accused person justifying their detention. The person affected should be provided with a copy of the decision, which should also include reasons why alternatives to pre-trial detention are not considered appropriate.

2. Good practices

2.1. Lawyers

Key points

- First actions with the suspect are often crucial in determining preventive measures. **Lawyers** help in gathering information, which may lead to the application of alternative measures to pre-trial detention.
- Lawyers may help in a decision on alternative measures by explaining the particular situation of the suspect.
- Questioning the reasoning behind a decision on preventive measures can help to encourage ECtHR standards to be followed, and develops the practice of properly reasoned and justified decisions being made when these measures are imposed.

2.1.1. Early assistance for the suspect

The first actions of the defence lawyer depend on the situation of the suspect against whom preventive measures are to be applied – that is, on whether or not the suspect has been detained.

If the suspect has been detained, it is crucial for the lawyer to act promptly. The sooner he/she is informed about the detention, the sooner he/she can take the necessary actions. As a first step, it is good practice to make an effort to talk to the suspect as soon as possible.⁵

If the suspect is already a client of the lawyer, it is most likely that his/her family members will notify the lawyer of the arrest. In such cases the lawyer is often familiar with the situation of the detained, and it is easier to take action on alternative measures. If the first contact with

⁵ Some lawyers have an on-call system at their law offices, so that someone will always be available to start acting at any time. Other lawyers simply provide a number on which they are always available.

the suspect is only after the arrest, it is also important to talk to the suspect's relatives, since they will be the ones who will be able to indicate, even before the lawyer talks to the suspect, whether the suspect has any health problems, how he behaved during the arrest, or what property surety can be offered during the proceedings.

In a situation of police detention, pre-trial detention is most often considered. If the suspect is summoned to appear voluntarily because of their activities, there is a good chance that pre-trial detention will not be considered at all.

During the interrogation of the suspect (either on their detention or during a voluntary appearance), the participation of the lawyer is extremely important. At the beginning of the interrogation, personal data are collected: the age of the suspect, his/her residential address and contact information, and details on his/her family, health and financial situation. This information is important for the application of preventive measures, as it can determine whether non-custodial measures are also a realistic option.

The participation of the lawyer in the interrogation will also enable the lawyer to control what the suspect explains and whether his/her rights are respected. The suspect's behaviour can affect which preventive measures will be applied, which is why it is so important to have the lawyer present with the suspect.

It should be pointed out that the issue of whether the suspect is a client of a lawyer of choice or a lawyer appointed ex officio does not affect the quality of the legal assistance, but it does affect the point in time at which the lawyer has information about the suspect's arrest and can proceed to give assistance.

In the case of Šebalj v. Croatia (application no. 4429/09) the ECtHR noted that the participation of a lawyer in the first actions taken in respect of a suspect is crucial in the case. If the lawyer did not participate in these actions, even if he participated at a later stage, a situation may arise in which any defects that occurred during the actions conducted without his participation can no longer be remedied.

In the case of Płonka v. Poland (application no. 20310/02) the ECtHR emphasised that a suspect should have a real possibility of being assisted by a lawyer at the early stages of pre-trial proceedings, and preferably from the very first hearing in the case.

2.1.2. Proactive role in proposing alternatives to pre-trial detention

The defence lawyer, as the person who protects the suspect's interests, can take the initiative to propose non-custodial preventive measures instead of pre-trial detention.

Before submitting a proposal for non-custodial measures, the lawyer should take into account the suspect's personal situation and the details of the case in which these measures are to be applied. This increases the chances that the proposal will be taken into account.

Where appropriate, it is worth suggesting a combination of alternative measures. According to the RELEASE project target group, the most effective alternatives to pre-trial detention are:

- 1) In Bulgaria – house arrest (especially combined with electronic monitoring) and bail.
- 2) In Croatia – house arrest with electronic monitoring and bail.
- 3) In Greece – house arrest with electronic monitoring.
- 4) In Poland – bail and police supervision combined with a ban on leaving the country.
- 5) In Slovakia – bail and supervision of the accused by a probation or mediation officer.

2.1.3. Preparing for the court session at which the request for pre-trial detention is to be considered

If the court is to consider a request for pre-trial detention, the lawyer must prepare properly for, and attend, this court session. It is extremely important to get acquainted with the case

file. Such cases (especially if police detention is at stake) present a significant challenge for all parties involved (prosecutors, judges and lawyers), who all work around the clock, and there are often practical difficulties with obtaining access to case files.

While awaiting access to the file, the lawyer can learn about the suspect's situation in another way, by talking to his relatives. It is the relatives who will be able to explain the defendant's health, family and financial situation. They are also the ones who will help determine what alternative measures can be proposed in the situation.

In the case of Dochnal v. Poland (application no. 31622/07), the ECtHR indicated that it is essential for the lawyer to have access to the file and to inspect the documents in it, subject, if need be, to special arrangements in respect of classified documents, in order to challenge the lawfulness of the applicant's pre-trial detention.

Judges often expect the lawyer, who knows about the suspect's individual position, to be proactive and propose measures that may be considered as alternatives to pre-trial detention.

2.1.4. Questioning the reasoning for a decision on preventive measures

The RELEASE project identified the need for proper justification of decisions relating to pre-trial detention and alternative measures. Therefore, it is considered to be good practice to challenge the justification given for a ruling on a preventive measure itself, in case it lacks links to the specific circumstances of the case.

Every decision to impose or prolong preventive measures (either pre-trial detention or alternative measures) should be duly reasoned and justified and refer to the specific circumstances of the suspect or accused person, as set out in the ECtHR and EU standards (see Sections 1.1 and 1.2).

2.1.5.Awareness-raising with predictive tools

Given the increasing use of AI-based predictive tools supporting, among other things, an evaluation of the risk of reoffending, lawyers should develop skills that will help them verify the use of such tools. Despite the general ban on using automated decision-making under EU data protection law, predictive policing may still be used to support decision-making. As a result, lawyers need to be prepared for these new tools to play a role in decisions related to the application of preventive measures.

2.2.Prosecutors

Key points

- Individual evaluation of the suspect, reflected in a duly reasoned and justified decision on preventive measures, is needed in every case.
- Collaboration with probation officers and the use of rehabilitation programmes may prove effective in specific circumstances (for example, if the suspect suffers from an addiction or mental issues).
- In EU cross-border cases, an ESO may be used as an alternative to enable the cross-border supervision of non-custodial preventive measures.

2.2.1.An individual evaluation of the suspect's position

Every case involving preventive measures requires an individual evaluation of the suspect's position, even though some aspects of the case may be similar to aspects of other cases. Therefore, it is good practice to consider all the circumstances of the case and, in particular, the age of the suspect, his/her family situation, his/her links to the place where he/she is staying, his/her health situation (both mental and physical), the nature of the act, the time that has elapsed since the act was committed, the suspect's relationship with the victim and

witnesses to the proceedings, the criminal history of the suspect and his/her attitude to the proceedings so far, the stage of the proceedings, and the scope of evidence collected so far.

2.2.2.A duly reasoned and justified decision

Despite the practical difficulties stemming from the time pressure that often comes with cases on preventive measures (especially those involving police detention), it is essential to provide specific case-related reasoning, as emphasised by the ECtHR (see Sections 1.1 and 1.2).

Therefore, it is of the utmost importance to ensure that every decision imposing alternative measures is reasoned and justified and refers to the specific circumstances of the case. This requirement also applies to:

- a prosecutor's application for pre-trial detention (or its prolongation), which should include reasons why alternatives to pre-trial detention are not considered appropriate; and
- every decision imposing preventive measures.

In the case of Mangouras v. Spain, the Court pointed out that, according to its case law, the amount of bail must be assessed principally 'by reference to [the person concerned], his assets ..., in other words to the degree of confidence that is possible that the prospect of loss of the security ... in case of his non-appearance at the trial will act as a sufficient deterrent to dispel any wish on his part to abscond'.

In the case of Navalny v. Russia, which related to a house arrest, the ECtHR stated that the domestic court did not indicate any specific facts which had not been previously identified, and thus had failed to show the emergence of those risks that would justify the application of house arrest.

2.2.3. Considering a combination of alternative measures

In all the partner Member States in the project, there is a possibility of applying a combination of those alternative measures which may best correspond with the circumstances of the case and the individual position of the suspect. According to the project's target group, the most effective alternatives to pre-trial detention are:

- 1) In Bulgaria – house arrest (especially combined with electronic monitoring) and bail.
- 2) In Croatia – house arrest with electronic monitoring and bail.
- 3) In Greece – house arrest with electronic monitoring.
- 4) In Poland – bail and police supervision combined with a ban on leaving the country.
- 5) In Slovakia – bail and supervision of the accused by a probation or mediation officer.

2.2.4. Collaboration with probation officers and use of rehabilitation programmes

The RELEASE project revealed that it is good practice to combine alternative measures with rehabilitation programmes and, where possible, to engage probation officers who can also offer counselling to suspects. This has been proved to be effective for suspects with an addiction or mental issues, especially in cases relating to domestic violence where pre-trial detention is often used to prevent another offence being committed against the victim. Probation officers may operate in place of or alongside the police force (e.g. through supervision measures), and rehabilitation programmes may be either custodial or non-custodial.

2.2.5. Access to case files and disclosure of relevant evidence

It is crucial for all the actors involved (particularly the defence team) to have full information about the data and evidence on which the decision on preventive measures is based. This

presents a significant challenge for all the parties involved (prosecutors, judges, and lawyers) when a suspect has been detained by the police and the court must quickly decide whether to prolong the detention or apply a non-custodial measure. In such cases, all the parties, including the prosecutors, will work around the clock, and access to case files often depends on practicalities. Therefore, it is advisable to allow the defence to have access to the case file as soon as possible, to give them sufficient time to prepare their arguments and present them in writing or orally at the hearing. It is recommended that, where feasible, digitised files be made available in lieu of paper files. This enables all parties involved in the proceedings to consult the file simultaneously.

In the case of Cviková v. Slovakia (applications nos. 615/21, 9427/21 and 36765/21), the ECtHR emphasised that, to allow the possibility of a real challenge being made to the basis of the allegations and the use of preventive measures, the lawyer must be given access to documents in the case file which form the basis of the prosecution case against the suspect. Equality of arms is not ensured if counsel is denied access to those documents in the investigation file which are essential in order to put an effective challenge to the lawfulness of his client's detention.

It is also important that, when disclosing evidence on which the motion requesting pre-trial detention or the use of alternative measures is based, the prosecutor makes sure that this is both comprehensive and relevant to the case.

2.2.6. Conscious use of predictive policing tools

Predictive tools are designed to ascertain the likelihood of an event occurring. It is recommended that these tools should not be relied on to too great an extent, and that transparency should be exercised with regard to the use of such tools and their source code. This allows the parties involved in the proceedings to ascertain the basis on which the result was reached, namely the input data and rules applied, thus enabling them to present appropriate counter-arguments on appeal.

2.3.Judges

Key points

- An individual evaluation of the suspect's position when applying preventive measures is crucial.
- Fair and detailed reasoning in the judicial decision, embedded in the individual circumstances of the case, is needed in every case.
- Judges should always consider applying a combination of measures, or a shorter period of pre-trial detention. Incorporation of ECtHR case law into national case law is recommended in this regard.

2.3.1.An individual evaluation of the suspect's position

Every case involving preventive measures requires an individual evaluation of the suspect's position, even though some aspects of the case may be similar to aspects of other cases. Therefore, it is good practice to consider all the circumstances of the case and, in particular, the age of the suspect, his/her family situation, his/her links to the place where he/she is staying, his/her health situation (both mental and physical health), the nature of the act, the time that has elapsed since the act was committed, the suspect's relationship with the victim and witnesses to the proceedings, the criminal history of the suspect and his/her attitude to the proceedings so far, the stage of the proceedings, and the scope of the evidence collected so far. In particular, consideration should be given to whether there is a need for pre-trial detention in white-collar crime cases in which evidence has already been gathered (mainly from documents) and the charges do not involve an allegation that the suspect was part of an organised criminal group.

In the Croatian criminal case NR: U-III/3023/2021, the applicant was charged with human trafficking, and lodged a complaint with the Constitutional Court concerning the unjustified application of pre-trial detention. The rationale provided for the detention was the perceived risk of reoffending. The applicant, who was the mother of a six-month-old child who was being breastfed, argued that the Court had failed to consider the impact of the extension of the applicant's pre-trial detention. The Court agreed that the criminal court had failed to consider the rationale behind the restriction of liberty. As a mother of a six-month-old infant who is being breastfed, it would have been reasonable to expect that sufficient care would have been taken. According to the reasoning of the Constitutional Court, it would have been prudent to assess the circumstances of the case in order to ascertain the possibility of imposing pre-trial detention at the applicant's home.

2.3.2.A comprehensive examination of the case files and the request for pre-trial detention

Full knowledge of the case files and the reasons for the application for pre-trial detention ensure that every aspect of the case is given full consideration. This, however, presents a significant challenge in circumstances in which the suspect has been arrested and the court is afforded a limited timeframe (typically 24 hours) to determine whether pre-trial detention is appropriate. Therefore, it is recommended that the judge responsible for determining pre-trial detention cases for a specified period should limit their other professional obligations by, for instance, avoiding scheduling additional hearings and proceedings during their designated duty hours. The on-call schedule for pre-trial detention could be divided among judges well in advance to optimise decision-making time.

Furthermore, judges should recognise that time limitations in pre-trial detention cases also pose challenges for the defence and prosecutors. It is therefore advisable to permit defence counsel to access the case file as soon as possible, to give them sufficient time to prepare

their arguments and present them in writing or orally at the hearing. It is recommended that, where feasible, digitised files be made available in lieu of paper files. This enables all parties involved in the proceedings to consult the file simultaneously.

In Slovakia, the Supreme Court (Judgement No. 3 Tost 34/2020) placed significant emphasis on the necessity for the accurate judicial examination of the circumstances of the case. For example, in this case, the legal classification of the alleged crime as a 'particularly serious crime' – precluding the possibility of replacing custody with one of the alternatives to pre-trial detention – was deemed to be arbitrary and in violation of the complainant's right to personal liberty. In the view of the Slovakian Constitutional Court, it is unconstitutional for the misconduct of law enforcement agencies (by exaggerating the crime) to preclude the possibility of alternatives to pre-trial detention. For this reason, a comprehensive judicial examination of the case circumstances is always required.

2.3.3.A duly reasoned and justified decision

The parties involved should know all the reasons behind a decision on preventive measures. The decision should make direct reference to the specific circumstances of the case in question, together with references to the specific arguments presented by the parties (in accordance with the ECtHR and EU standards, see Sections 1.1 and 1.2).

In the context of pre-trial detention, it is, moreover, necessary to provide precise and well-founded reasons as to why the alternatives are not sufficient, with a focus on the specific circumstances of the case rather than on general principles. In instances in which a decision on pre-trial detention must be made with minimal delay, it can be challenging, if not impossible, to present a comprehensive written rationale that addresses each argument raised by the parties during the hearing. Nevertheless, it is preferable that the decision to deprive an individual of their liberty should be sufficiently reasoned and contain a detailed rationale, at least with regard to the key arguments.

In the case of Porowski v. Poland, 34458/03, the applicant alleged that his detention on remand had been unlawful and had exceeded a reasonable time. In that regard, the ECtHR emphasised that a person charged with an offence must always be released pending trial unless the state can show that there are relevant and sufficient reasons to justify his continued detention. The domestic courts must examine all the arguments for and against the existence of a genuine requirement of public interest that justifies, with due regard to the principle of the presumption of innocence, a departure from the rule of respect for individual liberty, and must set these arguments out in their decision on an application for release. The ECtHR emphasised that, when deciding whether a person should be released or detained, the authorities have an obligation under Article 5(3) of the ECHR to consider alternative measures to ensure his or her appearance at trial. In the present case the ECtHR concluded that there had been a violation of Article 5(3).

In a Polish domestic criminal case, II AKz 327/20 (Court of Appeal in Szczecin), the District Court annulled a detention order and applied preventive measures in the form of bail for each of the accused individuals, who were charged with drug dealing. The Court of Appeal upheld this decision. In its written justification, it stated that the deprivation and limitation of personal liberty should be interpreted rigorously, given that the constitutional and conventional value that is subject to legal protection is the personal freedom of an individual, as set forth in the Constitution of the Republic of Poland and Article 5(1) of the ECHR. The use of pre-trial detention is permitted only in exceptional circumstances. Preventive measures, which are designed to protect individuals, cannot be used for the convenience of the authorities conducting the proceedings or for the purpose of determining a specific factual state. Rather, they can only be employed to secure the proper course of criminal proceedings. The principal conclusions to be drawn from this judicial decision are that pre-trial detention should be regarded as a measure of last resort and that each decision to extend detention should be considered on its own merits. At the time of making a decision, a court should conduct a fresh analysis of the circumstances, rather than repeating the arguments presented previously.

2.3.4. Considering a combination of measures or the application of a shorter period of pre-trial detention

It is prudent to evaluate, in a consistent way, the suitability of available measures for ensuring the appropriate course of proceedings, and to decide which of the available measures is most likely to achieve the desired result in the least invasive manner. Although pre-trial detention is an effective measure with a high success rate, some proceedings can be pursued without resorting to the deprivation of liberty. It is therefore advisable for judges to consider, on a case-by-case basis, whether alternative measures, or a combination of alternative measures, will suffice to achieve the desired result. If the aforementioned analysis yields unfavourable

results, it is imperative to ascertain the shortest detention period that allows the objectives of the preventive measure to be achieved. It is not advisable to automatically apply the measure for the maximum permissible period, but instead to consider whether a short detention will suffice, with the recognition that it may be extended if necessary.

In Decision no. 359/2021 the 9th Athens Investigating Judge (Greece) ruled that replacing pre-trial detention with electronic monitoring fulfils the aim of preventing the risk that the accused will commit new crimes and ensures that the accused will be present at the trial and will be subjected to the sentence. After six months of pre-trial detention, the detention was terminated and substituted with a non-custodial measure. The restrictive measure which was imposed included restriction at home with electronic monitoring. The judge held that the applicant had a permanent address, and required him to pay all the expenses of installing and operating the electronic system. The judge concluded that 'the legitimate aim is pursued and is harmonised with the principle of proportionality between the means employed and the aim sought to be achieved'.

2.3.5. The incorporation of ECtHR case law into the domestic case law landscape

The extensive jurisprudence of the ECtHR provides a substantial number of examples of both effective and ineffective practices in the implementation of precautionary measures. A considerable number of states have been unsuccessful in proceedings concerning violations of Article 5 ECHR, particularly in the context of the abuse of pre-trial detention and the inadequate justification of decisions pertaining to its use. It is therefore of great importance that national jurisprudence draws upon the ECtHR's acquis. It is of equal relevance that national jurisprudence evolves in alignment with the direction indicated by the Court, namely by requiring a of detailed examination and explanation of the use of pre-trial detention and an increase in the use of alternative measures in cases where detention is not deemed necessary.

It is imperative that supreme courts, courts of appeal, and first instance courts engage in the transfer of good practice from ECtHR case law to national jurisprudence.

In a Slovakian criminal case concerning the issue of pre-trial detention (with reference number 39Tp/13/2020), the judge presiding over the preliminary hearing referred to the ECHR. He stated that it was possible to rely on Article 5(3) ECHR, which allows a person to be released on condition that they are available to the law enforcement authorities. Following the case law of the ECtHR, the potential danger posed by an individual accused of a serious crime and facing a potentially lengthy sentence of imprisonment could not be determined solely on the basis of the gravity of the crime and the anticipated punishment. It is incumbent upon state authorities to consider the possibility of securing the accused with alternative measures, such as bail or supervision. The judge presiding over the preliminary hearing reached the conclusion that, by replacing pre-trial detention with the supervision of a probation and mediation officer and the simultaneous imposition of appropriate restrictions and obligations, together with the obligation to submit to a check by technical means, it was possible to achieve the purpose of pre-trial detention in the given case.

2.3.6. Conscious use of predictive policing tools

In the light of the growing deployment of profiling and predictive policing technologies in the context of preventive measures, particularly in the assessment of the risk of recidivism, everyone, but especially judges, should bear in mind that such tools do not predict the future.

Predictive tools are designed to ascertain the likelihood of an event occurring. It is recommended that these tools should not be relied on to too great an extent, and that transparency should be exercised with regard to the use of such tools and their source code. This allows the parties involved in the proceedings to ascertain the basis on which the result was reached,

namely the input data and rules applied, thus enabling them to present appropriate counter-arguments on appeal.

3. European Supervision Order

European Supervision Order (ESO) was introduced by the Framework Decision 2009/829⁶ and subsequently implemented by the Member States into their domestic laws.

The FD promotes, where appropriate, the use of non-custodial measures as an alternative to provisional detention in cases with a cross-border component. In such cases, there is a risk of different treatment between those who are resident in the trial state and those who are not: a non-resident may be remanded in custody pending trial even when, in similar circumstances, a resident would not. An ESO offers an alternative by promoting, where appropriate, the use, in the course of criminal proceedings, of non-custodial measures for persons who are not resident in the Member State in which the proceedings are taking place.⁷

ESOs are EU instruments based on mutual recognition for judicial cooperation in criminal matters. They enable a competent authority in one Member State (the issuing authority) to require supervision measures imposed on a non-resident suspect as an alternative to pre-trial detention to be supervised by the authorities in another Member State (the executing authority) in which the suspect is residing whilst awaiting trial.

European Supervision Order	
Subject-matter	ESOs enable a judicial authority in one Member State (the issuing authority) to require supervision measures imposed on a non-resident suspect as an alternative to pre-trial detention to be supervised by the authorities in another Member State (the executing authority) in which she/he is a resident whilst awaiting trial.
Issuing	An issuing authority may forward a decision on supervision measures on its own initiative or upon the suspect's request. Such a decision must be accompanied by a certificate (the standard form set out in Annex I to the Framework Decision 2009/829).

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2009/829/oj>.

⁷ Recitals 4 and 5 of the FD 2009/829.

Member State to which the decision on supervision measures may be forwarded	An ESO can be forwarded to: • the Member State in which the person is 'lawfully and ordinarily residing', if the person consents; or • at the defendant's request, a Member State other than that in which s/he ordinarily resides, but in such a case the consent of that Member State is required.
Recognition and execution	The executing authority shall, as soon as possible and in any case within 20 working days of receipt of the decision on supervision measures and the certificate, recognise the decision on supervision measures and without delay take all necessary measures to monitor the supervision measures, unless it decides to invoke one of the grounds for non-recognition referred to in Article 15 of the Framework Decision 2009/829.
Adaptation of the supervision measures	Adaptation of the supervision measures imposed by the issuing authority is possible if the nature of the supervision measures is incompatible with the law of the executing state. In such cases, the competent executing authority may adapt the measures in line with the type of supervision measures which apply, under the law of the executing state, to equivalent offences. The adapted supervision measure must correspond as far as possible to that imposed in the issuing state and must not be more severe than the supervision measure which was originally imposed. Any decision to adapt the supervision measure must be communicated to the issuing authority, which may decide to withdraw the ESO if monitoring in the executing state has not yet begun.
Breach of the supervision measures	If the suspect breaches the supervision measures, the procedures envisaged in the executing state shall apply. This could also lead to the issuing of a European arrest warrant.

4. Relevant legislation

4.1. EU legal instruments and other documents

Commission Recommendation (EU) 2023/681 of 8 December 2022 on procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention and on material detention conditions, C/2022/8987, OJ L 86, 24 March 2023 available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedure between Member States, 2002/584/JHA, OJ L 190, 18 July 2002 available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Council Framework Decision on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions, 2008/947/JHA, OJ L 337, 16 December 2008, available at: https://eurlex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/947/oj

Council Framework Decision on the application between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, 2009/829/JHA, OJ L 294, 11 November 2009, available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280, 26 October 2010

Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142, 1 June 2012

Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty, OJ L 294, 6 November 2013

Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, OJ L 132, 21 May 2016

Directive (EU) 2016/1919 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings, OJ L 297, 4 November 2016

Draft Council conclusions on alternative measures to detention, 14075/19, available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2. Council of Europe legal documents

Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5

Council of Europe, Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules, Strasbourg, 11 January 2006

Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2006)13 on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provision of safeguards against abuse, 27 September 2006

4.3. National legal frameworks

Bulgarian Criminal Procedure Code (Published State Gazette No. 86/28.10.2005, effective 29 April 2006, amended, SG No. 46/12.06.2007, effective 1 January 2008)

Croatian Criminal Procedure Code (Official Gazette, No. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22).

Greek Criminal Procedure Code

Polish Criminal Procedure Code (Act of 6 June 1997)

Slovak Criminal Procedure Code (Act 300/2005 Coll. of 20 May 2005)

4.4. Other sources

4.4.1. ECtHR case law

A.E. v. Poland, Application no.14480/04, 2009, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91929%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91929%22]})

Antonenkov and Others v. Ukraine, Application no. 14183/02, 2005, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-71202%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-71202%22]})

Buzadji v. The Republic of Moldova, Application no. 23755/07, 2014, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-148659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-148659%22]})

Dochnal v. Poland, Application no. 31622/07, 2012, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-113139%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-113139%22]})

Cviková v. Slovakia, Applications nos. 615/21, 9427/21 and 36765/21, 2024, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-234143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234143%22]})

Georgieva v. Bulgaria, Application no. 16085/02, 2008, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-87315%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-87315%22]})

Gochev v. Bulgaria, Application no. 34383/03, 2009, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-95947%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-95947%22]})

Idalov v. Russia, Application no. 5826/03, 2012, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-3560%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-3560%22]})

Iwańczuk v. Poland, Application no. 25196/94, 2001, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59884%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59884%22]})

Jablonski v. Poland, Application no. 33492/96, 2000, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-59096%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-59096%22]})

Lavrechov v. The Czech Republic, Application no. 57404/08, 2013, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-7595%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-7595%22]})

Mangouras v. Spain, Application no. 12050/04, 2009, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90383%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90383%22]})

Miażdżyk v. Poland, Application no. 23592/07, 2012, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-124888%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-124888%22]})

Muşuc v. Moldova, Application no. 42440/06, 2007, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83081%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83081%22]})

Navalny v. Russia, Application no. 43734/14, 2019, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192203%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192203%22]})

Popoviciu v. Romania, Application no. 52942/09, 2016, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160997%22]})

Porowski v. Poland, Application no. 34458/03, 2017, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-172100%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-172100%22]})

Prescher v Bulgaria, Application no. 6767/04, 2011, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104984%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104984%22]})

Šebalj v. Croatia, Application no. 4429/09, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Sulaoja v. Estonia, Application no. 55939/00, 2005, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-68229%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-68229%22]})

Toshev v. Bulgaria, Application no. 56308/00, 2006, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76687%22]})

Vrencev v. Serbia, Application no. 2361/05, 2008, available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Zmarzlak v. Poland, Application no. 37522/02, 2008, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2. National case law

Croatian case: NR U-III/3023/2021, available at: <https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Greek case: Decision no. 359/2021 (the 9th Athens Investigating Judge)

Slovakian case: No. 3 Tost 34/2020 (Supreme Court)

Slovakian case: 39Tp/13/2020, available at: <https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Polish case: II AKz 327/20 (Court of Appeal in Szczecin)

Д4.1 RELEASE Наръчник- добри практики & приложими алтернативи

Водещ партньор: Познански университет „Адам Мицкевич“

Ниво на
разпространение: Публично

Дата: 16/08/2024

Договор за
изпълнение: 101090815

Финансирано от Европейския съюз

Информация за проекта

Номер на договор за изпълнение	101090815
Съкращение	RELEASE
Наименование	Намаляване на прекомерното използване на досъдебното задържане чрез хармонизиране на практиките и предлагане на алтернативи
Ключови думи	наказателни дела, задържане, досъдебно производство, обвиняем
Начална дата	01/10/2022
Срок за изпълнение	24 месеца
Координатор	Фондация „Право и Интернет“

Информация за документа

Работен пакет	РП4: Наръчник и Кратка политическа справка
Резултат	Д4.1 RELEASE Наръчник- добри практики & приложими алтернативи
Дата	14/08/2024
Вид	Доклад
Ниво на разпространение	Публично
Основен бенефициент	Познански университет „Адам Мицкевич“
Главен автор(и)	Мартина Кусак, Каролина Кийнич-Крук, Кинга Кренжел
Редактор(и)	Мария Лачова (ФПИ), Деница Кожухарова (ФПИ)

Контрол на версиите на документа

Версия	Дата	Автор	Коментар
0.1	14/06/2024	Мартина Кусак, Каролина Кийнич-Крук, Кинга Кренжел (ПУАМ)	Създаване на съдържание на документа
1.1	10/07/2024	Мартина Кусак, Каролина Кийнич-Крук, Кинга Кренжел (ПУАМ)	Първа версия на доклада
1.2	16/08/2024	Кинга Кренжел (ПУАМ)	Втора версия на доклада
1.3	01/09/2024	Мария Лачова, Деница Кожухарова (ФПИ)	Преглед на доклада
1.4	06/09/2024	Мартина Кусак, Каролина Кийнич-Крук, Кинга Кренжел, (ПУАМ)	Финална версия на доклада

Пояснение относно отговорността

Създаването на този наръчник е финансирано от Европейския съюз. Съдържанието на този документ е отговорност единствено на автора(ите) и не отразява непременно мнението на Европейския съюз или на Европейската комисия. Нито Европейският съюз, нито Европейската комисия, могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проектът е съфинансиран от Министерството на образованието и науката на Полша в рамките на програмата „Международни съфинансирани проекти“.

Авторско право

Този наръчник съдържа оригинална непубликувана работа, освен където изрично е указано друго. Признание на предварително публикувани материали и на работата на други лица е направено чрез подходящо цитиране, кавички или и двете. Разрешено е възпроизвеждане, при условие че източникът е посочен.

Използвани съкращения

ЕКПЧ	Европейска конвенция за правата на човека
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЕЗН	Европейска заповед за надзор
ЕС	Европейски съюз
РРС	Рамково решение на Съвета

Съдържание

1	Въведение.....	10
1.1	Стандарти на ЕСПЧ относно алтернативи на задържането под стража в досъдебното производство	11
1.2	Препоръка на Комисията (ЕС) 2023/681 от 8 декември 2022 г. относно процесуалните права на заподозрени и обвиняеми лица, подложени на задържане под стража, и относно материалните условия на задържане	16
2	Добри практики.....	18
2.1	Адвокати	18
2.1.1	Ранно съдействие на обвиняемия	18
2.1.2	Проактивна роля при предлагане на алтернативи на „задържане под стража“	20
2.1.3	Подготовка за съдебното заседание, на което ще бъде разгледано искането за задържане под стража.....	21
2.1.4	Обжалване на мотивите по решението за налагане на мерки за неотклонение/ процесуална принуда.....	21
2.1.5	Повишаване на осведомеността относно инструменти за прогнозиране.....	22
2.2	Прокурори	23
2.2.1	Индивидуална оценка на положението на обвиняемия.....	23
2.2.2	Надлежно обосновано и мотивирано решение.....	23
2.2.3	Обмисляне на комбинация от алтернативни мерки	24
2.2.4	Сътрудничество с пробационни служители и реабилитационни програми	25
2.2.5	Достъп до материалите по делото и разкриване на релевантни доказателства.....	25
2.2.6	Осъзнато използване на инструменти за прогнозиране в рамките на полицейско разследване.....	26
2.3	Съдии.....	27
2.3.1	Индивидуална оценка на положението на обвиняемия.....	27
2.3.2	Изчерпателното разглеждане на материалите по делото и искането за налагане на мярка за неотклонение „задържане под стража“	28

2.3.3	Надлежно мотивирано и обосновано решение.....	29
2.3.4	Обмисляне на комбинация от мерки или прилагане на по-кратък срок на задържането под стража.....	31
2.3.5	Позоваване на решенията на ЕСПЧ в националната съдебна практика	32
2.3.6	Осъзнато използване на инструменти за прогнозиране в рамките на полицейско разследване.....	33
3	Европейска заповед за надзор	35
4.1	Нормативни актове на ЕС и други инструменти	38
4.2	Нормативни актове на Съвета на Европа	39
4.3	Национално законодателство	39
4.4	Други източници.....	39
4.4.1	Практика на Европейския съд по правата на човека.....	39
4.4.2	Национална съдебна практика.....	41

Общ преглед

Този наръчник е съставен въз основа на събраните данни в рамките на проекта RELEASE, особено предвид опита на практикуващи юристи, споделен по време на събитията, организирани от проекта. Разнообразието на участниците (съдии, прокурори и адвокати), направи възможно събирането и обобщаването на мултидисциплинарен подход за установяване на добри практики и празноти в законодателството. Следователно, наръчникът се основава на различни гледни точки, което следва да помогне за по-добро разбиране на това как могат да се прилагат алтернативни мерки на задържането под стража в досъдебното производство на национално ниво и да улесни взаимното разбирателство и сътрудничество между различните професионалисти – с общата цел „задържане под стража“ да се прилага единствено като крайна мярка за неотклонение.

Проектът RELEASE разкри трудности в прилагането на стандартите на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ), свързани с алтернативни мерки в досъдебното производство. Следователно, първата част от наръчника обобщава ключовите моменти, произтичащи от съответната съдебна практика. Освен това, представена е и Препоръката на Европейската комисията 2023/681, която да помогне при ориентирането в стандартите на ЕС.

Втората част от наръчника посочва добри практики, идентифицирани чрез дейности, включващи представители на основните юридически професии. Ключовите моменти за всяка професия са следните:

1) Адвокати:

- ✓ първите процесуално-следствени действия във връзка с обвиненото лице често са решаващи при определяне на мярка за неотклонение/ процесуална принуда. Адвокатите следва да помагат при събиране на информация, която може да доведе до прилагане на алтернативни мерки на задържането под стража;
- ✓ адвокатите могат да помогнат при вземане на решение за налагане на алтернативни мерки чрез разясняване на конкретните обстоятелства на обвиненото лице;
- ✓ оспорването на мотивите към решението за прилагане на мерки за неотклонение/ процесуална принуда може да насърчи следването на

стандартите на ЕСПЧ и да развие съдебната практиката за добре мотивирани и обосновани решения при налагане на подобни мерки.

2) Прокурори:

- ✓ индивидуална оценка на обвиненото лице, отразена в добре мотивирано и обосновано решение относно искането за налага на конкретна мярка за неотклонение/ процесуална принуда, е необходима във всеки случай;
- ✓ сътрудничеството с пробационни служители и използването на реабилитационни програми може да се окаже ефективно при специфични обстоятелства (пр., ако обвиненото лице страда от зависимост или психически проблеми); а в случаи на международни дела в ЕС, Европейската заповед за надзор може да бъде използвана като алтернатива на задържането под стража за осигуряване на трансграничен надзор на неограничителни мерки за процесуална принуда.

3) Съдии:

- ✓ индивидуална оценка на положението на обвиненото лице при налагане на мярка за неотклонение/ процесуална принуда е от съществено значение;
- ✓ справедливо и подробно мотивиране на съдебното решение, съобразено с индивидуалните обстоятелства на конкретния обвиняем, е необходимо във всеки случай;
- ✓ съдиите следва винаги да разглеждат възможността за прилагане на комбинация от мерки или по-кратък срок на задържане под стража. Препоръчително е цитирането на съдебната практика на ЕСПЧ в националната съдебна практика.

Последната част от наръчника прави преглед на Европейската заповед за надзор. Този инструмент на ЕС за сътрудничество по наказателни дела позволява надзор на неограничителни мерки за процесуална принуда, извършван от държавата-членка, в която заподозреният/ обвиняемият пребивава, докато чака започването на съдебен процес.

1 Въведение

Наръчникът включва добри практики, идентифицирани в рамките на проекта RELEASE. Той се фокусира върху обследване на алтернативите на досъдебното задържане в България, Хърватия, Гърция, Словакия и Полша. Основната цел на проекта е да се подобри сътрудничеството между практикуващите юристи, работещи по случаи, свързани със задържане под стража в досъдебната фаза на наказателния процес и неговите алтернативи.

В тази връзка проектът започва с дейности по събиране на данни, включително съдебна практика в партньорските държави и съдебната практика на ЕСПЧ. Следващата стъпка е обмен на добри практики и дейности за взаимно обучение. Това се осъществи чрез събития, проведени във всяка партньорска държава, както и чрез две международни събития, организирани в Братислава и Познан.

Проектът RELEASE е в синхрон с усилията на ЕС за насърчаване на алтернативите на задържането в рамките на досъдебното производство, които са в дневния ред на ЕС от 2004 г., когато Хагската програма признава, че задържането под стража и неговите алтернативи са важна част от правосъдната политика на ЕС. В Заключенията на Съвета от 2019 г. относно алтернативите на задържането под стража, държавите-членки се съгласяват, че задържането следва да се използва само като крайна мярка и че, когато е подходящо, следва да се налагат неограничителни санкции и мерки вместо задържане, особено с оглед на социалната реабилитация и реинтеграция на нарушителите.¹ Същият документ потвърждава, че в много държави-членки досъдебното задържане не се използва като крайна мярка и алтернативите му се прилагат в много ограничена степен. Освен това, решенията относно досъдебното задържане често не са достатъчно мотивирани и не подлежат на периодичен преглед, което води до продължителни периоди на задържане под стража. Тези практики се коментират в съдебните решения на ЕСПЧ по членове 5(3) и 5(4) от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), свързани с държавите-членки на ЕС. Разликите между националните системи и използването на мерки за задържане и алтернативи също създават проблеми в сътрудничеството по наказателни дела в ЕС, особено в контекста на Европейската заповед за надзор (виж раздел 3)².

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, стр.6

² Пак там стр. 3

Този наръчник е съставен въз основа на събраните данни в рамките на проекта RELEASE, особено предвид опита на практикуващи юристи, споделен по време на събитията, организирани от проекта. Разнообразието на участниците (съдии, прокурори и адвокати), направи възможно събирането и обобщаването на мултидисциплинарен подход за установяване на добри практики и празноти в законодателството. Следователно, наръчникът се основава на различни гледни точки, което следва да помогне за по-добро разбиране на това как могат да се прилагат алтернативни мерки на задържането под стража в досъдебното производство на национално ниво и да улесни взаимното разбирателство и сътрудничество между различните професионалисти – с общата цел „задържане под стража“ да се прилага единствено като крайна мярка за неотклонение.

1.1 Стандарти на ЕСПЧ относно алтернативи на задържането под стража в досъдебното производство

В този раздел е направен преглед на основните моменти от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека във връзка с алтернативите на задържането под стража в досъдебното производство.

Задължение за разглеждане на алтернативи на досъдебното задържане	
Идалов срещу Русия, § 140 Сулаоя срещу Естония, § 64	При вземане на решение дали дадено лице да бъде освободено или задържано, властите имат задължение съгласно член 5(3) от ЕКПЧ да разгледат алтернативни мерки за осигуряване на неговото или нейното явяване пред съд.
Вренчев срещу Сърбия, § 76	Винаги, когато опасността от укриване може да бъде избегната чрез гаранция или други обезпечения, обвиняемият следва да бъде освободен, като за националните власти съществува задължение да разгледат такива алтернативи.
Яблонски срещу Полша, § 84	Следва да се обмисли възможността за налагане на други „превантивни мерки“ – като гаранция или полицейски надзор – за осигуряване на надлежното провеждане на наказателното производство.
Гаранция	

Мушук срещу Молдова, § 42	Гаранция може да се изисква при условие, че са налице основания, обосноваващи задържане под стража
Тошев срещу България, § 68	Размерът на гаранцията трябва да бъде съобразен с положението на обвиняемия: - имущество, - отношения с лицата, които могат да предоставят гаранция, - гражданство, - възраст, и - професия, така щото перспективата от загуба на обезпечението в случай на неявяване на съдебния процес да действа като достатъчно възпиращ фактор, за да разсее всяко намерение на лицето да се укрие.
Иванчук срещу Полша, § 66	Тъй като е застрашено основното право на свобода, гарантирано от член 5 от ЕКПЧ, властите следва да полагат толкова грижи при определянето на подходяща гаранция, колкото и при вземането на решение дали продължаването на задържането под стража на обвиняемия е наложително.
Георгиева срещу България, §§ 15 и 30-31, Мангурас срещу Испания, § 37	Определеният размер на гаранцията следва да бъде надлежно обоснован в решението за определяне на гаранцията.
Домашен арест	
Бузаджи срещу Република Молдова, § 104	Счита се, че домашният арест, поради своята степен и интензивност, представлява лишаване от свобода по смисъла на член 5 от ЕКПЧ. Този вид лишаване от свобода изисква наличието на релевантни и съществени причини, точно както при задържането под стража в рамките на досъдебното производство.

**Навални срещу
Русия, § 60**

Домашният арест е наложен най-вече на основание, че жалбоподателят е нарушил по-леката наложена му превантивна мярка - задължението да не напуска Москва по време на разследването, което вероятно показва риск от укриване.

При налагането на домашния арест националният съд не е посочил никакви конкретни факти, които да не са били установени преди това, и не е доказал възникването на такива рискове, които да обосноват налагането на домашен арест.

Ограничение на правото на придвижване (чл. 2 от Протокол № 4 на ЕСПЧ)
**Гочев срещу
България, § 44**

Всяка мярка, ограничаваща правото на придвижване, следва да е в съответствие със закона, да преследва една от законните цели, посочени в ЕКПЧ, и да е необходима в едно демократично общество за постигането на тази цел.

Такава мярка следва да постига справедлив баланс между обществен интерес и правата на лицето.

**Поповичу срещу
Румъния, §§
91,95**

Ограничението на правото на придвижване може да бъде оправдано в даден случай, само ако има ясни признаци за действителен обществен интерес, който надделява над правото на лицето на свободно придвижване.

Задължително е да се прави периодично преразглеждане за запазване на наложените ограничения върху свободата на движение на дадено лице, когато те са отнасят за дълъг период от време.

**Мяджик срещу
Полша, § 35**

Продължителността на ограничението само по себе си не може да се приеме за единствената основа за определяне дали е постигнат справедлив баланс между общия интерес от правилното провеждане на наказателното производство и личния интерес на жалбоподателя да се ползва от свободата на движение.

**Поповичу срещу
Румъния, § 91**

Този въпрос следва да се преценява в зависимост от всички обстоятелства по делото.

Ограничението може да бъде оправдано в даден случай, само ако има ясни признаци за действителен обществен интерес, който надделява над правото на лицето на свободно придвижване.

Поповичу срещу Румъния

Пример за това как ЕСПЧ не установява нарушение на свободата на движение. Спецификата на делото е следната:

- забраната за напускане на страната е наложена за период от три месеца и осем дни;
- жалбоподателят е имал възможност да оспори прилагането на мярката за процесуална принуда пред съда и се е позовал на това, че мярката му е попречила да упражнява стопанската си дейност, която е свързана с пътувания в чужбина;
- налице е обосновано подозрение, че жалбоподателят е извършил престъплението, в което е обвинен, и че отмяната на ограничението би попречила на доброто правораздаване;
- сложното естество на производството срещу жалбоподателя, което включва голям обем доказателства, може да оправдае за ограничен период от време забраната за напускане на страната от страна на жалбоподателя, за да може при необходимост да се осигури непосредственото му присъствие;
- на всеки тридесет дни се извършва повторна оценка; и
- националните съдилища са отменили наложената на жалбоподателя мярка, когато са преценили, че тя вече не е необходима за доброто правораздаване, въпреки че наказателното производство срещу него все още е било висящо.

Антоненков и други срещу Украйна

Пример за това как ЕСПЧ не установява нарушение на свободата на движение. Спецификата на делото е следната:

- на жалбоподателите е наложено задължение да не напускат района на пребиваване за период от около пет години и три месеца;
- превантивните мерки не са били прилагани автоматично за цялата продължителност на наказателното производство; и
- всеки път, когато жалбоподателите са искали да напуснат местоживеенето си, са получавали разрешение.

А.Е. срещу Полша

Пример за това как ЕСПЧ установява, че е налице нарушение на свободата на движение. В този случай е наложена забрана за пътуване за срок от осем години и:

- повторна оценка е извършена само веднъж, по искане на жалбоподателя, което показва, че забраната за пътуване в действителност е била автоматична, всеобхватна мярка с неопределена продължителност; и
- Съдът счита, че това противоречи на задължението на властите по чл. 2 от Протокол № 4 да положат дължимата грижа, за да гарантират, че всяка намеса в правото на жалбоподателя да напусне Полша остава оправдана и пропорционална през целия период на нейното действие.

Прешер срещу България

Пример за това как ЕСПЧ установява, че е налице нарушение на свободата на движение. В този случай забраната за напускане на страната е продължила около пет години и три месеца. Съдът отново подчертава, че:

- дори и да е оправдана в началото, мярка, ограничаваща свободата на движение на дадено лице, може да стане непропорционална, ако бъде продължена за дълъг период от време; и
- властите не са преценили дали присъствието на жалбоподателя е продължило да бъде необходимо след толкова много години на разследване.

Полицейски надзор

Змаржлак срещу Полша §§ 44-52

Жалбоподателят е бил под полицейски надзор в продължение на 12 години. ЕСПЧ заявява, че:

- рискът, че обвиняемото лице може да попречи на правилното протичане на производството, намалява с течение на времето;
- всяка мярка, която води до ограничаване на свободата на упражняване на правата, свързани със сферата на личния живот на лицето, трябва да се тълкува стеснително и да се прилага консервативно; и
- властите са длъжни да гарантират, че мерките, ограничаващи правата и свободите на дадено лице, не застрашават поддържането на справедлив баланс между интересите на това лице и общия интерес, в случая зачитането на интересите на правосъдието.

Съдът установява нарушение на член 8 от ЕКПЧ (право на неприкосновеност на личния живот).

Отнемане на гаранция

Лавречков срещу Чехия, §§ 43-57

Въпреки че отнемането на гаранцията представлява намеса на държавата в правото на собственост на жалбоподателя, то преследва законовата цел да осигури правилното провеждане на наказателното производство, а в по-общ план - да се бори с престъпността и да я предотвратява, което несъмнено попада в обхвата на общия интерес, предвиден в член 1 от Протокол №1.

Преминавайки към проверката за пропорционалност, Съдът отбелязва, че гаранцията от приблизително 400 000 евро е значителна парична сума, но заявява, че подходящият момент за обсъждане на пропорционалността на размера на гаранцията е, когато тя е определена, а не когато е отнета в полза на държавата.

1.2 Препоръка на Комисията (ЕС) 2023/681 от 8 декември 2022 г. относно процесуалните права на заподозрени и обвиняеми лица, подложени на задържане под стража, и относно материалните условия на задържане

Препоръката³ съдържа насоки за начина, по който държавите членки следва да предприемат ефективни, подходящи и пропорционални мерки за укрепване на правата на всички заподозрени и обвиняеми в наказателното производство, които са лишени от свобода, включително засилване на правилото, че лишаването от свобода може да се използва само като крайна мярка.⁴

По-долу са представени откъси от препоръките.

Препоръка на Комисията 2023/681	
Определения (5)	„Алтернативни мерки“ следва да се разбират като по-малко ограничителни мерки, които са алтернатива на задържането под стража.
Общи принципи (10)	Държавите членки следва да използват задържането под стража само като крайна мярка. Следва да се предпочитат алтернативни мерки пред задържане под стража, по-специално когато престъплението е наказуемо само с кратко наказание лишаване от свобода или когато извършителят е непълнолетен.
Минимални стандарти за процесуалните права на заподозрените и обвиняемите, които са задържани в досъдебното производство (14)	Държавите членки следва да налагат задържане под стража, само когато това е абсолютно необходимо и като крайна мярка, като надлежно отчитат конкретните обстоятелства по всеки отделен случай. За тази цел държавите членки следва да прилагат алтернативни мерки, когато това е възможно.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ Общи принципи (10)

Минимални стандарти за процесуалните права на заподозрените и обвиняемите, които са задържани в досъдебното производство (15)	Държавите-членки следва да приемат презумпция в полза на освобождаване. Държавите-членки следва да изискват от компетентните национални органи да поемат тежестта на доказване на необходимостта от налагане на задържане под стража.
Минимални стандарти за процесуалните права на заподозрените и обвиняемите, които са задържани в досъдебното производство (16)	За да се избегне нецелесъобразното използване на задържането под стража в хода на досъдебното производство, държавите-членки следва да предоставят възможно най-широк набор от алтернативни мерки, като например алтернативните мерки, посочени в Рамково решение 2009/829 на Съвета относно прилагането на принципа на взаимно признаване към решенията за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на досъдебното задържане.
Минимални стандарти за процесуалните права на заподозрените и обвиняемите, които са задържани в досъдебното производство (22)	Държавите-членки следва да гарантират, че всяко решение на съдебен орган за налагане на задържане под стража, за удължаване на такова задържане или за налагане на алтернативни мерки е надлежно мотивирано и обосновано и се позовава на конкретните обстоятелства, свързани със заподозряното лице или обвиняемия, които обосновават задържането му. На засегнатото лице следва да бъде предоставено копие от решението, което следва да включва и причините, поради които алтернативите на задържането под стража не се считат за подходящи.

2 Добри практики

2.1 Адвокати

Основни положения

- Първите процесуално-следствени действия във връзка с обвиненото лице често са решаващи при определяне на мярка за неотклонение/ процесуална принуда. Адвокатите следва да помагат при събиране на информация, която може да доведе до прилагане на алтернативни мерки на задържането под стража.
- Адвокатите могат да помогнат при вземане на решение за налагане на алтернативни мерки чрез разясняване на конкретните обстоятелства на обвиненото лице.
- Оспорването на мотивите към решението за прилагане на мерки за неотклонение/ процесуална принуда може да насърчи следването на стандартите на еспч и да развие съдебната практиката за добре мотивирани и обосновани решения при налагане на подобни мерки.

2.1.1 Ранно съдействие на обвиняемия

Първите действия на адвоката на защитата зависят от обстоятелствата на обвиненото лице, срещу което ще бъдат наложени мерки за неотклонение – т.е. дали обвиняемият е задържан или не.

Ако обвиняемият е задържан, е от съществено значение адвокатът да действа незабавно. Колкото по-скоро бъде информиран за задържането, толкова по-скоро може да предприеме необходимите действия.

Като първа стъпка е добра практика да се направи опит за разговор със обвиняемия възможно най-скоро⁵. Ако заподозреният вече е клиент на адвоката, най-

⁵ Някои адвокати имат система за дежурства в адвокатските си кантори, така че винаги има някой, който може да поеме ролята на защитник. Други адвокати просто предоставят телефонен номер, на който са винаги на разположение.

вероятно членове на семейството му ще уведомят адвоката за ареста. В такива случаи адвокатът често е запознат с положението на задържания, което улеснява предприемането на действия за искане за налагане на алтернативни мерки. Ако първият контакт със обвиняемия е след ареста, също е важно да се разговаря с неговите роднини и близки, тъй като те ще бъдат тези, които ще могат да посочат, дори преди адвокатът да говори със обвиняемия, дали лицето има здравословни проблеми, как се е държало по време на ареста или какво имущество може да бъде предложено като гаранция по време на производството.

В случай на полицейски арест, задържането под стража е най-вероятната мярка за неотклонение, която може да бъде наложена. Ако обвиняемият е призован да се яви доброволно поради своята дейност, има голяма вероятност задържането под стража изобщо да не се обсъжда.

По време на разпита на обвиняемия (независимо дали при задържането му или при доброволно явяване) участието на адвоката е изключително важно. В началото на разпита се събират лични данни: възраст на заподозрения, адрес по местоживееене и контакти, както и информация за семейството му, здравословното и финансовото му състояние. Тази информация е важна за налагането на мярка за неотклонение// процесуална принуда, тъй като може да определи дали мерки, несвързани с лишаване от свобода, също са реалистична възможност.

Участието на адвоката в разпита ще му позволи да контролира обясненията на обвиняемия и дали се спазват неговите права. Поведението на обвиняемия може да повлияе върху това какви мерки за неотклонение/ процесуална принуда ще бъдат наложени, което показва защо е а важно адвокатът да присъства на разпита.

Трябва да се отбележи, че въпросът дали обвиняемият е клиент на избран от него адвокат или на служебно назначен такъв, не влияе върху качеството на правното съдействие, но влияе върху момента, когато адвокатът получава информация за ареста на обвиняемия и може да пристъпи към оказване на съдействие.

По делото Шебал срещу Хърватия (жалба № 4429/09) ЕСПЧ отбелязва, че участието на адвокат в първите процесуално-следствени действия, предприети по отношение на заподозрян, е от решаващо значение за делото. Ако адвокатът не е участвал в тези действия, дори и да е участвал на по-късен етап, може да възникне ситуация,

при която всички нарушения, възникнали по време на действията, извършени без негово участие, вече не могат да бъдат отстранени.

По делото Плонка с/у Полша (жалба № 20310/02) ЕСПЧ подчертава, че заподозреният трябва да има реална възможност да бъде подпомаган от адвокат на ранните етапи на досъдебното производство и за предпочитане още от първото заседание по делото.

2.1.2 Проактивна роля при предлагане на алтернативи на „задържане под стража“

Адвокатът, в качеството си на лице, което защитава интересите на обвиняемия, може да поеме инициативата да предложи други мерки, които не включват лишаване от свобода, вместо „задържане под стража“.

Преди да внесе предложение за мерки, несвързани с лишаване от свобода, адвокатът трябва да вземе предвид личното положение на обвиняемия и фактите по делото, по което ще се прилагат тези мерки. Това увеличава шансовете предложението да бъде взето предвид.

Когато е уместно, си струва да предложите комбинация от алтернативни мерки. Според целевите групи по проекта RELEASE най-ефективните алтернативи на досъдебното задържане са:

- 1) В България - домашен арест (особено в комбинация с електронно наблюдение) и гаранция.
- 2) В Хърватия - домашен арест с електронно наблюдение и освобождаване под гаранция.
- 3) В Гърция - домашен арест с електронно наблюдение.
- 4) В Полша - освобождаване под гаранция и полицейско наблюдение, съчетани със забрана за напускане на страната.
- 5) В Словакия - гаранция и надзор над обвиняемия от страна на пробационен служител или медиатор.

2.1.3 Подготовка за съдебното заседание, на което ще бъде разгледано искането за задържане под стража

Ако съдът трябва да разгледа искане за задържане под стража, адвокатът следва да се подготви добре за това съдебно заседание и да присъства на него. Изключително важно е да се запознае с материалите по делото. Такива дела (особено ако е налице полицейско задържане) представляват значително предизвикателство за всички участващи страни (прокурори, съдии и адвокати), които работят денонощно, и често има практически трудности при получаването на достъп до материалите по делото.

Докато чака достъп до материалите по делото, адвокатът може да се запознае със ситуацията на обвиняемия по друг начин - като разговаря с неговите роднини и близки. Именно те ще могат да обяснят здравословното, семейното и финансовото положение на обвиняемия. Те са и тези, които ще помогнат да се определи какви алтернативни мерки могат да бъдат предложени в конкретния случай.

По делото Докнал с/у Полша (жалба № 31622/07) ЕСПЧ посочва, че е от съществено значение адвокатът да има достъп до делото и да се запознае с материалите в него, при спазване, ако е необходимо, на специални мерки по отношение на класифицирани документи, за да може да оспори законосъобразността на досъдебното задържане на жалбоподателя.

Съдиите често очакват от адвоката, който е запознат с индивидуалното положение на обвиняемия, да прояви инициативност и да предложи мерки, които могат да се разглеждат като алтернативи на досъдебното задържане.

2.1.4 Обжалване на мотивите по решението за налагане на мерки за неотклонение/ процесуална принуда

Проектът RELEASE установи необходимостта от подробни мотиви на решенията, свързани с налагането на задържането под стража или алтернативни мерки. Поради това се счита за добра практика да се обжалват мотивите, посочени в самото решение относно наложената мярка, в случай че в тях липсва връзка с конкретните обстоятелства по делото.

Всяко решение за налагане или удължаване на мярката за неотклонение/процесуална принуда (задържане под стража или алтернативни мерки) следва да бъде надлежно мотивирано и обосновано, и да се отнася до конкретните обстоятелства на заподозряното или обвиняемото лице, както е посочено в стандартите на ЕСПЧ и ЕС (вж. раздели 1.1 и 1.2).

2.1.5 Повишаване на осведомеността относно инструменти за прогнозиране

Предвид все по-широкото използване на инструменти за прогнозиране, базирани на изкуствен интелект, подпомагащи, наред с други фактори, оценката на риска от повторно извършване на престъпление, адвокатите следва да развият умения, които ще им помогнат да проверяват използването на подобни инструменти. Въпреки общата забрана за използване на автоматизирано вземане на решения съгласно правото на ЕС за защита на личните данните, прогнозните полицейски инструменти все още могат да се използват в подкрепа на вземането на решения. В резултат на това адвокатите трябва да бъдат подготвени, тъй като тези нови инструменти ще играят роля при вземането на решения, свързани с прилагането на превантивни мерки в контекста на наказателния процес.

2.2 Прокурори

Основни положения

- Индивидуална оценка на обвиненото лице, отразена в добре мотивирано и обосновано решение относно искането за налага на конкретна мярка за неотклонение/ процесуална принуда, е необходима във всеки случай.
- Сътрудничеството с пробационни служители и използването на реабилитационни програми може да се окаже ефективно при специфични обстоятелства (пр., ако обвиненото лице страда от зависимост или психически проблеми).
- В случаи на международни дела в ЕС, Европейската заповед за надзор може да бъде използвана като алтернатива на задържането под стража за осигуряване на трансграничен надзор на неограничителни мерки за процесуална принуда.

2.2.1 Индивидуална оценка на положението на обвиняемия

Всеки случай, свързан с искане за налагане на мерки за процесуална принуда, изисква индивидуална оценка на положението на обвиняемия, дори ако някои аспекти на случая да са подобни на друг. Ето защо е добра практика да се разглеждат всички обстоятелства по делото, и по-специално: възрастта на обвиняемия; семейният му статут; връзките му с мястото, където пребивава; здравословното му състояние (психическо и физическо); естеството на деянието; времето, изминало от извършването на деянието; отношенията му с жертвата и свидетелите в производството; криминалната му история и отношението му към процеса досега; етапът на производството; обхватът на събраните доказателства до момента.

2.2.2 Надлежно обосновано и мотивирано решение

Въпреки практическите трудности, произтичащи от кратките срокове, които често са приложими при делата, свързани с налагане на мярка за неотклонение/ процесуална принуда (особено тези, свързани с полицейско задържане), от съществено значение е да се предоставят конкретни мотиви по случая, както подчертава практиката на ЕСПЧ (вж. раздели 1.1 и 1.2).

Ето защо е от изключителна важност да се гарантира, че всяко решение за налагане на алтернативни мерки е мотивирано и обосновано и отчита конкретните обстоятелства по делото. Това изискване се отнася и за:

- искането на прокурора за задържане под стража в досъдебното производство (или за удължаването му), което следва да посочва причините, поради които алтернативите на задържането под стража в досъдебното производство не се считат за подходящи; и
- всяко решение за налагане на мярка за процесуална принуда.

По делото Мангурас срещу Испания ЕСПЧ посочва, че съгласно неговата съдебна практика размерът на гаранцията трябва да се определи основно „с оглед на [засегнатото лице], неговото имущество ..., с други думи, с оглед на степента на увереност, че перспективата за загуба на гаранцията ... в случай на неявяване на съдебния процес ще действа достатъчно възпиращо, за да разсее всяко негово желание да се укрие“.

По делото Навални срещу Русия, което се отнася до домашен арест, ЕСПЧ заявява, че националният съд не е посочил никакви конкретни факти, които да не са били установени преди това, и следователно не е успял да покаже появата на онези рискове, които биха оправдали прилагането на домашен арест.

2.2.3 Обмисляне на комбинация от алтернативни мерки

Във всички държави членки, участващи в проекта, съществува възможност за прилагане на комбинация от алтернативни мерки, които най-добре съответстват на обстоятелствата по делото и индивидуалното положение на обвиняемия. Според целевите групи, включили се в дейности по проекта, най-ефективните алтернативи на досъдебния арест са:

- 1) В България – домашен арест (особено в комбинация с електронно наблюдение) и гаранция.
- 2) В Хърватия – домашен арест с електронно наблюдение и гаранция.

- 3) В Гърция – домашен арест с електронно наблюдение.
- 4) В Полша – гаранция и полицейски надзор, комбинирани със забрана за напускане на страната.
- 5) В Словакия – гаранция и надзор на обвиняемия от пробационен служител или съдебен медиатор

2.2.4 Сътрудничество с пробационни служители и реабилитационни програми

Проектът RELEASE показва, че е добра практика да се комбинират алтернативни мерки с реабилитационни програми и, където е възможно, да се включват пробационни служители, които също могат да предложат консултиране на обвиняемите. Това се е доказало като ефективно при обвиняеми със зависимости или психически проблеми, особено в случаи, свързани с домашно насилие, където задържането под стража често се налага, за да се предотврати извършването на друго престъпление срещу жертвата. Пробационните служители могат да действат вместо или заедно с полицейските органи (например чрез мерки за надзор), а реабилитационните програми могат да бъдат осъществени както в среда с лишаване от свобода или без лишаване от свобода.

2.2.5 Достъп до материалите по делото и разкриване на релевантни доказателства

Изключително важно е всички участници в процеса (особено защитата) да разполагат с пълна информация относно фактите и доказателствата, на които се основава решението за налагане на мярка за неотклонение/ процесуална принуда. Това представлява значително предизвикателство за всички страни (прокурори, съдии и адвокати), особено когато обвиняемият е задържан от полицията и съдът трябва бързо да реши дали да удължи задържането или да наложи друга мярка без лишаване от свобода. В такива случаи всички участници, включително прокурорите, често работят денонощно, а достъпът до материалите по делото често зависи от практическите условия.

Затова е препоръчително на защитата да се осигури достъп до материалите по делото възможно най-рано, за да има достатъчно време да подготви своите аргументи и да ги представят писмено или устно по време на заседанието. Препоръчва се, когато

е възможно, да се предоставят дигитализирани материали вместо хартиени копия, което ще позволи на всички страни в производството да преглеждат документите едновременно.

По делото Свигова срещу Словакия (жалби № 615/21, 9427/21 и 36765/21) ЕСПЧ подчертава, че за да се даде възможност за реално оспорване на основанията на обвиненията и използването на превантивни мерки, на адвоката трябва да се предостави достъп до документите в преписката, които са в основата на обвинението срещу заподозрения. Равнопоставеността на страните не е гарантирана, ако на адвоката е отказан достъп до онези документи от разследването, които са от съществено значение за ефективното оспорване на законосъобразността на задържането на неговия клиент.

Важно още е, когато прокурорът разкрива доказателствата, на които се основава искането за задържане под стража или прилагането на алтернативни мерки, той да се увери, че тези доказателства са както изчерпателни, така и релевантни за случая. Това гарантира справедливостта на процеса и дава възможност на защитата да оспори доказателствата ефективно и обосновано.

2.2.6 Осъзнато използване на инструменти за прогнозиране в рамките на полицейско разследване

Инструментите за прогнозиране са предназначени за определяне на вероятността за настъпване на дадено събитие. Препоръчва се на тези инструменти да не се разчита в твърде голяма степен и да се осигури прозрачност по отношение на използването на такива инструменти и техния изходен код. Това позволява на страните, участващи в производството, да проверят основата, на която е постигнат резултатът, а именно входящите данни и приложените правила, като по този начин им се дава възможност да представят подходящи контрааргументи при обжалване.

2.3 Съдии

Основни положения

- Индивидуална оценка на положението на обвиненото лице при налагане на мярка за неотклонение/ процесуална принуда е от съществено значение.
- Справедливо и подробно мотивиране на съдебното решение, съобразено с индивидуалните обстоятелства на конкретния обвиняем, е необходимо във всеки случай.
- Съдиите следва винаги да разглеждат възможността за прилагане на комбинация от мерки или по-кратък срок на задържане под стража. Препоръчително е цитирането на съдебната практика на еспч в националната съдебна практика.

2.3.1 Индивидуална оценка на положението на обвиняемия

Всеки случай, свързан с налагане на мерки за неотклонение/ процесуална принуда, изисква индивидуална оценка на положението на обвиняемия, дори и някои аспекти на случая да са подобни на друг. Ето защо е добра практика да се разглеждат всички обстоятелства по делото, и по-специално: възрастта на обвиняемия; семейният му статут; връзките му с мястото, където пребивава; здравословното му състояние (психическо и физическо); естеството на деянието; времето, изминало от извършването на деянието; отношенията му с жертвата и свидетелите в производството; криминалната му история и отношението му към процеса досега; етапът на производството; обхватът на събраните доказателства до момента. Особено внимание трябва да се обърне на това дали е необходимо прилагането на задържане под стража в случаи на икономически престъпления, при които доказателствата вече са събрани (главно от документи) и обвиненията не включват твърдения, че обвиняемият е част от организирана престъпна група.

По хърватското наказателно дело NR: U-III/3023/2021 жалбоподателят е обвинен в трафик на хора и подава жалба до Конституционния съд във връзка с необоснованото прилагане на задържане под стража в досъдебното производство. Основанието за задържането е предполагаемият риск от повторно извършване на престъпление. Жалбоподателката, която била майка на шестмесечно дете, което кърмела, твърдяла, че Съдът не е взел предвид въздействието на удължаването на досъдебното задържане върху нея. Съдът се съгласява, че наказателният съд не е разгледал основанията за ограничаване на свободата. Като майка на шестмесечно бебе, което се кърми, е било разумно да се очаква, че ще бъдат положени достатъчно грижи. Според мотивите на Конституционния съд би било разумно да се преценят обстоятелствата по делото, за да се установи възможността за налагане на мярка домашен арест.

2.3.2 Изчерпателното разглеждане на материалите по делото и искането за налагане на мярка за неотклонение „задържане под стража“

Пълното запознаване с материалите по делото и с доводите за искането за задържане под стража гарантира, че всеки аспект на делото се разглежда пълноценно. Това обаче представлява значително предизвикателство в случаи, при които обвиняемият е арестуван от полицията и съдът разполага с ограничен срок (обикновено 24 часа), за да определи дали задържането под стража е подходящо. Ето защо се препоръчва съдията, който отговаря за разглеждането на делата за задържане под стража за определен период, да ограничи другите си професионални задължения, като например избягва насрочването на допълнителни заседания и производства в определените му дежурства. Графикът на дежурствата по делата за задържане под стража би могъл да бъде разпределен между съдиите доста по-рано, за да се оптимизира времето за вземане на решения.

Освен това съдиите следва да вземат предвид, че ограниченията във времето по делата за задържане под стража в досъдебното производство представляват предизвикателство и за защитата, и за прокурорите. Ето защо е препоръчително да се

разреши на защитниците да получат достъп до материалите по делото възможно най-рано, за да им се даде достатъчно време да подготвят аргументите си и да ги представят писмено или устно на заседанието. Препоръчва се, когато е възможно, да се предоставят доказателствата по електронен път вместо хартиени копия. Това дава възможност на всички страни, участващи в производството, да се запознаят с делото едновременно.

В Словакия Конституционният съд (Решение № 3 Tost 34/2020) поставя значителен акцент върху необходимостта от стриктно съдебно обсъждане на обстоятелствата по делото. Например в този случай правната квалификация на предполагаемото престъпление като „особено тежко престъпление“ - изключваща възможността за замяна на задържането с една от алтернативните мерки - е счетена за произволна и в нарушение на правото на лична свобода на жалбоподателя. Според словашкия Конституционен съд е противоконституционно неправомерното поведение на правоприлагащите органи (чрез преувеличаване на престъплението) да изключва възможността за алтернативи на досъдебното задържане. Поради тази причина винаги се изисква щателно обследване на обстоятелствата по делото от съда.

2.3.3 Надлежно мотивирано и обосновано решение

Заинтересованите страни следва да узнаят всички доводи, които стоят зад решението за налагане на мярка за неотклонение/ процесуална принуда. Решението следва да съдържа пряко позоваване на конкретните обстоятелства по разглеждания случай, както и препратки към конкретните аргументи, представени от страните (в съответствие със стандартите на ЕСПЧ и ЕС, вж. раздели 1.1 и 1.2).

В контекста на задържането под стража в досъдебното производство е необходимо още да се посочат точни и добре обосновани мотиви, поради които алтернативите не предоставят достатъчни гаранции, с акцент върху конкретните обстоятелства по делото, а не върху общите принципи. В случаите, в които решението за досъдебно задържане трябва да бъде взето с минимално закъснение, може да се окаже трудоемко, ако не и невъзможно, да се представят писмено изчерпателни мотиви, които да разглеждат всеки аргумент, повдигнат от страните по време на

заседанието. Въпреки това е за предпочитане решението на съда за лишаване на дадено лице от свобода да бъде достатъчно обосновано и да съдържа подробни мотиви, поне по отношение на основните аргументи.

По делото Поровски с/у Полша, 34458/03, жалбоподателят твърди, че задържането му под стража е било незаконно и е надхвърлило разумния срок. В това отношение ЕСПЧ подчертава, че лице, обвинено в престъпление, следва винаги трябва да е на свобода в рамките на съдебния процес, освен ако държавата не може да докаже, че са налице релевантни и съществени причини, които оправдават неговото постоянно задържане. Националните съдилища трябва да разгледат всички аргументи за и против наличието на реален обществен интерес, което оправдава, при надлежно спазване на принципа на презумпцията за невиновност, отклонение от правилото за зачитане на личната свобода, и трябва да изложат тези аргументи в решението си по молбата за освобождаване. ЕСПЧ подчертава, че когато националните съдилища решават дали дадено лице трябва да бъде освободено или задържано, властите имат задължението по член 5, параграф 3 от ЕКПЧ да разгледат алтернативни мерки, за да гарантират явяването му на съдебния процес. По настоящото дело ЕСПЧ заключи, че е налице нарушение на член 5, параграф 3.

По полско национално наказателно дело, II AKz 327/20 (Апелативен съд в Щечин), Окръжният съд отменя заповедта за задържане и прилага превантивни мерки под формата на гаранция за всяко от обвиняемите лица, които са обвинени в търговия с наркотици. Апелативният съд потвърждава това решение. В писмените си мотиви той заявява, че лишаването и ограничаването на свободата на лицата следва да се тълкува стриктно, като се има предвид, че конституционната и конвенционална ценност, която подлежи на правна защита, е личната свобода на индивида, както е посочено в Конституцията на Република Полша и член 5, параграф 1 от ЕКПЧ. Налагането на задържане под стража в рамките на

досъдебното производство е разрешено само при изключителни обстоятелства. Превантивните мерки, които са предназначени за защита на лицата, не могат да се използват за удобство на органите, водещи производството, или с цел установяване на конкретно фактическо състояние. По-скоро те могат да се използват само за осигуряване на правилното протичане на наказателното производство. Основните изводи, които могат да се направят от това съдебно решение, са, че задържането в досъдебното производство следва да се разглежда като крайна мярка и че всяко решение за удължаване на задържането следва да се разглежда по същество. При вземането на решение съдът следва да извърши нов анализ на обстоятелствата, а не да повтаря представените преди това аргументи.

2.3.4 Обмисляне на комбинация от мерки или прилагане на по-кратък срок на задържането под стража

Разумно е да се оцени по последователен начин пригодността на наличните мерки за осигуряване на подходящ ход на наказателното производство и да се реши коя от наличните мерки е най-вероятно да постигне желания резултат по най-малко инвазивен начин. Въпреки че задържането под стража в досъдебното производство е ефективна мярка с висок процент на успеваемост, някои наказателни производства могат да бъдат проведени, без да се стига до лишаване от свобода. Поради това е препоръчително съдиите да преценяват за всеки отделен случай дали алтернативни мерки или комбинация от алтернативни мерки ще са достатъчни за постигане на желания резултат. Ако горепосоченият анализ доведе до неблагоприятни резултати, е наложително да се установи най-краткият срок на задържане, който позволява да се постигнат целите на конкретно наложената мярка. Не е препоръчително мярката да се прилага автоматично за максимално допустимия срок, а вместо това да се прецени дали кратък срок на задържане ще бъде достатъчен, като се признае, че при необходимост той може да бъде удължен.

В Решение № 359/2021 деветият атински съдия-следовател (Гърция) постановява, че замяната на досъдебното задържане с „домашен арест“ чрез средства за електронно наблюдение изпълнява целта за превенция на риска обвиняемият да извърши нови престъпления и гарантира, че обвиняемият ще присъства на съдебния процес и ще изтърпи наказанието. След шестмесечно досъдебно задържане мярката е била прекратена и заменена с друга мярка, която не предвижда задържане под стража. Наложена мярка за неотклонение е била лишаване от свобода в домашни условия с електронно наблюдение. Съдията приел, че жалбоподателят има постоянен адрес, и го задължил да заплати всички разходи по инсталирането и експлоатацията на електронната система. Съдията стига до заключението, че „законната цел е постигната и е хармонизирана с принципа на пропорционалност между използваните средства и целта, която се желае да бъде постигната“.

2.3.5 Позоваване на решенията на ЕСПЧ в националната съдебна практика

Обширната съдебна практика на ЕСПЧ предоставя значителен брой примери както за ефективни, така и за неефективни практики при прилагането на мерките за неотклонение/ процесуална принуда. Значителен брой държави не са имали успех в производства, свързани с нарушения на член 5 от ЕКПЧ, особено в контекста на злоупотребата с досъдебното задържане и неадекватното мотивиране на решенията, свързани с неговото използване. Ето защо е от голямо значение националната съдебна практика да се позовава на изводите на ЕСПЧ. Също толкова важно е националната съдебна практика да се развива в съответствие с посоката, посочена от ЕСПЧ, а именно като се изисква подробно разглеждане на релевантни факти и обстоятелства, както и мотивиране на налагането на досъдебно задържане и увеличаване на използването на алтернативни мерки в случаите, когато задържането не се счита за необходимо. Наложително е върховните съдилища, апелативните съдилища и първоинстанционните съдилища да се ангажират с пренасянето на добрите практики от практиката на ЕСПЧ в националната съдебна практика.

По словашко наказателно дело, свързано с въпроса за задържането под стража в досъдебното производство (с референтен номер 39Тр/13/2020), съдията, председателстващ предварителното изслушване, се позовава на ЕСПЧ. Той заявява, че е възможно да се разчита на член 5, параграф 3 от ЕКПЧ, който позволява дадено лице да бъде освободено, при условие че е на разположение на правоприлагащите органи. Следвайки практиката на ЕСПЧ, потенциалната опасност, която представлява лице, обвинено в тежко престъпление и изправено пред потенциално продължително наказание лишаване от свобода, не може да се определя единствено въз основа на тежестта на престъплението и очакваното наказание. Държавните органи са длъжни да разгледат възможността за обезпечаване на обвиняемия с алтернативни мерки, като например освобождаване под гаранция или налагане на мерки за неотклонение. Съдията, председателстващ предварителното изслушване, стига до заключението, че чрез замяна на задържането под стража с мярка за неотклонение под надзора на пробационен и медиационен служител и едновременно с това с налагането на подходящи ограничения и задължения, заедно със задължението да се подложи на проверка с техническо средство, е възможно да се постигне целта на предварителното задържане в конкретния случай.

2.3.6 Осъзнато използване на инструменти за прогнозиране в рамките на полицейско разследване

С оглед на нарастващото използване на технологии за профилиране и инструменти за прогнозиране в рамките на полицейско разследване в контекста на мерките за неотклонение, особено при оценка на риска от рецидив, всички, а особено съдиите, трябва да имат предвид, че тези инструменти не предсказват бъдещето.

Инструментите за прогнозиране са създадени, за да установят вероятността дадено събитие да настъпи. Препоръчва се да не се разчита прекомерно на тези инструменти и да се осигури прозрачност по отношение на тяхното използване и източници на данни. Това позволява на участниците в процеса да разберат основата, на която е постигнат резултатът, а именно входните данни и приложените правила, като

по този начин им се дава възможност да представят подходящи контрааргументи при обжалване.

3 Европейска заповед за надзор

Европейската заповед за надзор (ЕЗН) е въведена с Рамково решение 2009/829⁶ и впоследствие е приложена от държавите-членки чрез транспонирането му в съответното национално законодателство.

Рамковото решение насърчава, когато е целесъобразно, използването на мерки, несвързани с лишаване от свобода, като алтернатива на задържането под стража в случаи с трансграничен елемент. В такива случаи съществува риск от различно третиране на лицата, които пребивават в държавата, в която се провежда съдебният процес, в сравнение с тези, които не пребивават в нея. Например, лице, което не пребивава в дадена страна, може да бъде задържано под стража в очакване на съдебния процес, дори когато при подобни обстоятелства друго лице, което обаче пребивава в страната, не би било задържано. ЕЗН предлага алтернатива, като насърчава, когато е целесъобразно, използването в хода на наказателното производство налагането на мерки за процесуална принуда спрямо лица, които пребивават в държавата-членка, а не в тази, където се провежда производството⁷

ЕЗН е инструмент на ЕС, основан на взаимното признаване в рамките съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси. Тя дава възможност на компетентния орган в една държава членка (издаващ орган) да изисква мерките за процесуална принуда, наложени на заподозрян, който не пребивава в страната, като алтернатива на досъдебното задържане, да бъдат контролирани от органите в друга държава членка (изпълняващ орган), в която заподозреният пребивава, докато чака започването на съдебен процес.

Европейска заповед за надзор	
Предмет на Европейската заповед за надзор	ЕЗН дава възможност на съдебен орган в една държава членка („издаващ орган“) да изиска мерките за процесуална принуда, като алтернатива на досъдебното задържане, наложени на заподозрян/ обвиняем, който не пребивава в страната, в която се води наказателното производство, да бъдат контролирани от органите на друга държава-членка („изпълняващ орган“), в която той пребивава, докато чака началото на съдебния процес.

⁶ https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

⁷ Съображения 4 и 5 от РР 2009/829

Издаване	Издаващият орган може да изпрати решение за налагане на мерки за процесуална принуда по собствена инициатива или по искане на заподозрения/ обвиняемия. Такова решение трябва да бъде придружено от удостоверение (стандартен формуляр, посочен в приложение I към Рамково решение 2009/829).
Държава членка, на която може да бъде изпратено решението за мерките за надзор	ЕЗН може да бъде препратена до: - държавата-членка, в която лицето „пребивава законно и обичайно“, ако лицето е съгласно; или - по искане на ответника - държава членка, различна от тази, в която лицето обичайно пребивава, но в този случай се изисква съгласието на тази държава членка.
Признаване и изпълнение	Изпълняващият орган признава във възможно най-кратък срок и във всички случаи в рамките на 20 работни дни от получаването на решението за налагане на мерки за процесуална принуда и удостоверението решението за налагане на мерки за процесуална принуда и незабавно предприема всички необходими мерки за наблюдение, освен ако не реши да се позове на някое от основанията за непризнаване, посочени в член 15 от Рамково решение 2009/829.
Адаптиране на мерките за надзор	Адаптирането на мерките за надзор, наложени от издаващия орган, е възможно, ако естеството на мерките за процесуална принуда е несъвместимо с правото на изпълняващата държава. В такива случаи компетентният изпълняващ орган може да адаптира мерките в съответствие с вида им, които съгласно правото на изпълняващата държава се прилагат за едни и същи престъпления. Адаптираната мярка за надзор трябва да съответства във възможно най-голяма степен на мярката, наложена в издаващата държава, и не трябва да бъде по-тежка от първоначално наложената мярка. Всяко решение за адаптиране на мярката за надзор трябва да бъде съобщено на издаващия орган, който може да реши да оттегли ЕЗН, ако упражняването на контрол в изпълняващата държава все още не е започнало.

**Нарушаване на
мерките за
надзор**

Ако заподозряното лице наруши мерките за надзор, се прилагат процедурите, предвидени в изпълняващата държава. Това може да доведе и до издаване на Европейска заповед за арест.

4 Приложимо законодателство

4.1 Нормативни актове на ЕС и други инструменти

Препоръка на Комисията (ЕС) 2023/681 от 8 декември 2022 г. относно процесуалните права на заподозрени и обвиняеми лица, подложени на предварително задържане, и относно материалните условия на задържане, C/2022/8987, ОВ L 86, 24 март 2023 г., налична на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Рамково решение на Съвета от 13 юни 2002 г. относно Европейската заповед за арест и процедурата по предаване между държавите членки, 2002/584/ПВР, ОВ L 190, 18 юли 2002 г., налично на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Рамково решение на Съвета относно прилагането на принципа на взаимно признаване на съдебни решения и пробационни решения с оглед на надзора на пробационните мерки и алтернативните санкции, 2008/947/ПВР, ОВ L 337, 16 декември 2008 г., налично на: https://eurlex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/947/oj

Рамково решение на Съвета относно прилагането между държавите членки на Европейския съюз на принципа на взаимно признаване на решения за надзор като алтернатива на предварителното задържане, 2009/829/ПВР, ОВ L 294, 11 ноември 2009 г., налично на: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 г. относно правото на устен и писмен превод в наказателните производства, ОВ L 280, 26 октомври 2010 г.

Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. относно правото на информация в наказателните производства, ОВ L 142, 1 юни 2012 г.

Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 г. относно правото на достъп до адвокат в наказателни производства и в производства по Европейска заповед за арест, както и правото на уведомяване на трета страна при лишаване от свобода и правото на комуникация с трети лица и с консулски власти по време на лишаването от свобода, ОВ L 294, 6 ноември 2013 г.

Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 г. относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми лица в наказателни производства, ОВ L 132, 21 май 2016 г.

Директива (ЕС) 2016/1919 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 г. относно правната помощ за заподозрени и обвиняеми лица в наказателни производства и за лицата, които са обект на производство по Европейска заповед за арест, ОВ L 297, 4 ноември 2016 г.

Проект на заключения на Съвета относно алтернативни мерки на задържането, 14075/19, наличен на: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2 Нормативни актове на Съвета на Европа

Съвет на Европа, Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, изменена с Протоколи № 11 и 14, 4 ноември 1950 г., ETS 5

Съвет на Европа, Препоръка Rec(2006)2 на Комитета на министрите до държавите-членки относно Европейските правила за затворите, Страсбург, 11 януари 2006 г.

Съвет на Европа, Комитет на министрите, Препоръка Rec(2006)13 относно използването на задържане под стража, условията, при които то се осъществява, и осигуряването на гаранции срещу злоупотреба, 27 септември 2006 г.

4.3 Национално законодателство

Български наказателно-процесуален кодекс (публикуван в Държавен вестник, бр. 86/28.10.2005 г., в сила от 29 април 2006 г., изм., ДВ, бр. 46/12.06.2007 г., в сила от 1 януари 2008 г.)

Гръцки наказателно-процесуален кодекс

Полски наказателно-процесуален кодекс (Закон от 6 юни 1997 г.)

Словашки наказателно-процесуален кодекс (Закон 300/2005 Сб. от 20 май 2005 г.)

Хърватски наказателно-процесуален кодекс (Държавен вестник, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22).

4.4 Други източници

4.4.1 Практика на Европейския съд по правата на човека

А.Е. срещу Полша, Жалба №14480/04, 2009 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91929%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91929%22]})

Антоненков и други срещу Украйна, Жалба №14183/02, 2005 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-71202%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-71202%22]})

Бузаджи срещу Република Молдова, Жалба №23755/07, 2014 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-148659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-148659%22]})

Дохнал срещу Полша, Жалба №31622/07, 2012 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-113139%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-113139%22]})

Цвикова срещу Словакия, Жалби №615/21, 9427/21 и 36765/21, 2024 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-234143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234143%22]})

Георгиева срещу България, Жалба №16085/02, 2008 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-87315%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-87315%22]})

Гочев срещу България, Жалба №34383/03, 2009 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-95947%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-95947%22]})

Идалов срещу Русия, Жалба №5826/03, 2012 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-3560%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-3560%22]})

Иванчук срещу Полша, Жалба №25196/94, 2001 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59884%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59884%22]})

Яблонски срещу Полша, Жалба №33492/96, 2000 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-59096%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-59096%22]})

Лавречов срещу Чешката република, Жалба №57404/08, 2013 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-7595%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-7595%22]})

Мангурас срещу Испания, Жалба №12050/04, 2009 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90383%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90383%22]})

Мяждик срещу Полша, Жалба №23592/07, 2012 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-124888%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-124888%22]})

Мушук срещу Молдова, Жалба №42440/06, 2007 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83081%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83081%22]})

Навални срещу Русия, Жалба №43734/14, 2019 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192203%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192203%22]})

Поповичиу срещу Румъния, Жалба №52942/09, 2016 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160997%22]})

Поровски срещу Полша, Жалба №34458/03, 2017 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-172100%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-172100%22]})

Прешер срещу България, Жалба №6767/04, 2011 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104984%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104984%22]})

Шебаль срещу Хърватия, Жалба №4429/09, достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Сулаоя срещу Естония, Жалба №55939/00, 2005 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-68229%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-68229%22]})

Тошев срещу България, Жалба №56308/00, 2006 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76687%22]})

Вренцев срещу Сърбия, Жалба №2361/05, 2008 г., достъпно на:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Змаржлак срещу Полша, Жалба №37522/02, 2008 г., достъпно на:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2 Национална съдебна практика

Хърватски случай: NR U-III/3023/2021, достъпно на:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Гръцки случай: Решение №359/2021 (9-ти следователен съдия на Атина)

Словашки случай: №3 Tost 34/2020 (Върховен съд)

Словашки случай: 39Tr/13/2020, достъпно на:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Полски случай: II AKz 327/20 (Апелативен съд в Шчечин)

D4.1 RELEASE ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Επικεφαλής δικαιούχος: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Διαβάθμιση έκδοσης: ΔΗΜΟΣΙΑ

Ημερομηνία: 16/08/2024

Αριθμός GA: 101090815

Πληροφορίες για το έργο

Αριθμός συμφωνίας επιχορήγησης	101090815
Ακρωνύμιο	RELEASE
Τίτλος	Μείωση της υπερβολικής χρήσης της προφυλάκισης μέσω της εναρμόνισης και της υποστήριξης εναλλακτικών μέτρων
Θέμα	Η μείωση της χρήσης της προσωρινής κράτησης θα μπορούσε να βελτιώσει τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης
Λέξεις-Κλειδιά	Ποινικές υποθέσεις, κράτηση, προδικαστική διαδικασία, κατηγορούμενοι
Ημερομηνία έναρξης	01/10/2022
Διάρκεια	24 μήνες
Συντονιστής	Law and Internet Foundation

Πληροφορίες εγγράφου

Δέσμη Εργασιών	WP4: RELEASE Εγχειρίδιο και Σύνοψη Πολιτικής
Παραδοτέο	D4.1 RELEASE Εγχειρίδιο
Ημερομηνία	16/08/2024
Τύπος	ΕΚΘΕΣΗ
Διαβάμιση Διάδοσης	ΔΗΜΟΣΙΑ
Επικεφαλής Δικαιούχος	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Βασικοί Συντάκτες	Martyna Kusak (AMU), Karolina Kiejnich-Kruk (AMU), Kinga Krężel (AMU)
Επιμέλεια Κειμένων	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

Ιστορικό Αναθεωρήσεων

Έκδοση	Ημερομηνία	Συντάκτης	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
0.1	14/06/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Περιεχόμενο αναφοράς
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Πρώτο σχέδιο
1.2	16/08/2024	Kinga Krężel (AMU)	Δεύτερο σχέδιο
1.3		Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva	Τελική έκδοση
1.4	6/09/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Τελική έκδοση

Αποποίηση ευθύνης

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι μόνο εκείνες του/των συντάκτη/ών και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες γι' αυτές.

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Πολωνικό Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών στο πλαίσιο του προγράμματος με τίτλο Διεθνή Συγχρηματοδοτούμενα Έργα.

Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Το παρόν παραδοτέο περιέχει πρωτότυπες δημοσίευτες εργασίες, εκτός εάν αναφέρεται σαφώς διαφορετικά. Η αναγνώριση προγενέστερου δημοσιευμένου υλικού και εργασίας άλλων έχει γίνει μέσω κατάλληλης παραπομπής, παραθέματος ή και των δύο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Συντομογραφίες

ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΑΠ	Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕ	Ευρωπαϊκή Εντολή Εποπτείας

Πίνακας περιεχομένων

1.	Εισαγωγή.....	9
1.1.	Τα πρότυπα του ΕΔΔΑ σχετικά με εναλλακτικά μέτρα αντί της προσωρινής κράτησης.....	10
1.2.	Σύσταση (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα οικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης.....	15
2.	Ορθές πρακτικές.....	18
2.1.	Δικηγόροι.....	18
2.1.1.	Έγκαιρη βοήθεια για τον ύποπτο.....	18
2.1.2.	Προορατικός ρόλος στην πρόταση εναλλακτικών λύσεων αντί της προσωρινής κράτησης.....	20
2.1.3.	Προετοιμασία για τη συνεδρίαση του δικαστηρίου κατά την οποία πρέπει να εξεταστεί η αίτηση προσωρινής κράτησης.....	21
2.1.4.	Επί του σκεπτικού της αποφάσεως περί προληπτικών μέτρων.....	22
2.1.5.	Ευαισθητοποίηση με τα εργαλεία πρόβλεψης.....	22
2.2.	Εισαγγελείς.....	23
2.2.1.	Ατομική αξιολόγηση της κατάστασης του υπόπτου.....	23
2.2.2.	Πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση.....	24
2.2.3.	Εξέταση συνδυασμού εναλλακτικών μέτρων.....	24
2.2.4.	Συνεργασία με λειτουργούς κοινωνικής επανένταξης και χρήση προγραμμάτων αποκατάστασης.....	25
2.2.5.	Πρόσβαση σε φακέλους υποθέσεων και δημοσιοποίηση σχετικών αποδεικτικών στοιχείων.....	26
2.2.6.	Συνειδητή χρήση εργαλείων προληπτικής αστυνόμευσης.....	27
2.3.	Δικαστές.....	27
2.3.1.	Ατομική αξιολόγηση της θέσης του υπόπτου.....	27
2.3.2.	Διεξοδική εξέταση των φακέλων της υπόθεσης και αίτηση προσωρινή κράτησης.....	29

2.3.3. Πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση	30
2.3.4. Εξέταση συνδυασμού μέτρων ή εφαρμογής βραχύτερης περιόδου προσωρινής κράτησης	32
2.3.5. Η ενσωμάτωση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στο εθνικό πλαίσιο της νομολογίας	33
2.3.6. Συνειδητή χρήση εργαλείων προληπτικής αστυνόμευσης.....	35
3. Ευρωπαϊκή Εντολή Εποπτείας.....	36
4. Σχετική νομοθεσία	38
4.4.1. Νομολογία του ΕΔΔΑ.....	40
4.4.2. Εθνική νομολογία	42

Συνοπτική παρουσίαση

Το παρόν εγχειρίδιο βασίζεται σε δεδομένα που συλλέχθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του έργου RELEASE, ιδίως στις εμπειρίες των επαγγελματιών-συμμετεχόντων που εκφράστηκαν στις εκδηλώσεις που οργανώθηκαν στο πλαίσιο του έργου. Το διαφορετικό υπόβαθρο που εκπροσωπούσαν οι ομάδες-στόχοι (δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόροι) συνέβαλε στη συλλογή ενός διασταυρούμενου επαγγελματικού πανοράματος ορθών πρακτικών και κενών. Ως εκ τούτου, το εγχειρίδιο βασίζεται σε διαφορετικές απόψεις, οι οποίες θα συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν εναλλακτικά μέτρα σε εθνικό επίπεδο και θα διευκολύνουν την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών — με κοινό στόχο την επιβολή της προσωρινής κράτησης ως έσχατο μέτρο.

Το έργο RELEASE αποκάλυψε δυσκολίες στην εφαρμογή των προτύπων του ΕΔΔΑ σχετικά με εναλλακτικά μέτρα. Ως εκ τούτου, στο πρώτο τμήμα συνοψίζονται τα βασικά σημεία που απορρέουν από τη σχετική νομολογία του δικαστηρίου. Επιπλέον, η σύσταση (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής περιγράφεται για να βοηθήσει στην κατανόηση των προτύπων της ΕΕ.

Το δεύτερο τμήμα περιλαμβάνει τις βέλτιστες πρακτικές που προσδιορίζονται μέσω των διεπαγγελματικών δραστηριοτήτων. Τα βασικά σημεία για κάθε επάγγελμα είναι τα εξής:

1) Δικηγόροι:

- οι πρώτες ενέργειες με τον ύποπτο είναι συχνά ζωτικής σημασίας για τον καθορισμό των προληπτικών μέτρων. Οι δικηγόροι βοηθούν στη συλλογή πληροφοριών, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων αντί της προσωρινής κράτησης·
- οι δικηγόροι μπορούν να βοηθήσουν στην έκδοση απόφασης σχετικά με εναλλακτικά μέτρα εξηγώντας την ιδιαίτερη κατάσταση του υπόπτου· και
- η αμφισβήτηση του σκεπτικού μιας απόφασης για την εφαρμογή προληπτικών μέτρων μπορεί να συμβάλει στην ενθάρρυνση της τήρησης των προτύπων του

ΕΔΔΑ και να αναπτύξει την πρακτική της λήψης πλήρως δικαιολογημένων και αιτιολογημένων αποφάσεων κατά την επιβολή των εν λόγω μέτρων.

2) Εισαγγελείς:

- απαιτείται σε κάθε περίπτωση ατομική αξιολόγηση του υπόπτου, η οποία αποτυπώνεται σε πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση σχετικά με προληπτικά μέτρα·
- η συνεργασία με τους λειτουργούς κοινωνικής επανένταξης και η χρήση προγραμμάτων αποκατάστασης μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματική σε συγκεκριμένες περιστάσεις (για παράδειγμα, εάν ο ύποπτος πάσχει από εθισμό ή ψυχολογικά προβλήματα)· και
- σε διασυνοριακές υποθέσεις της ΕΕ, μια Ευρωπαϊκή Εντολή Εποπτείας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εναλλακτική λύση για να καταστεί δυνατή η διασυνοριακή εποπτεία των μη στερητικών της ελευθερίας προληπτικών μέτρων.

3) Δικαστές:

- η ατομική αξιολόγηση της θέσης του υπόπτου κατά την εφαρμογή προληπτικών μέτρων είναι ζωτικής σημασίας·
- σε κάθε υπόθεση απαιτείται δίκαιη και ειδική αιτιολόγηση της δικαστικής απόφασης, η οποία ενσωματώνεται στις επιμέρους περιστάσεις της υπόθεσης· και
- οι δικαστές θα πρέπει πάντα να εξετάζουν το ενδεχόμενο εφαρμογής συνδυασμού μέτρων ή βραχύτερης περιόδου προσωρινής κράτησης. Συνιστάται εν προκειμένω η ενσωμάτωση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στην εθνική νομολογία.

Στην τελευταία ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά οι Ευρωπαϊκές Εντολές Εποπτείας. Αυτά τα μέσα συνεργασίας της ΕΕ επιτρέπουν την εποπτεία των μη στερητικών της ελευθερίας προληπτικών μέτρων από το κράτος μέλος στο οποίο διαμένει ο ύποπτος εν αναμονή της δίκης.

1. Εισαγωγή

Το Εγχειρίδιο περιλαμβάνει ορθές πρακτικές που προσδιορίστηκαν στο έργο RELEASE.

Το έργο επικεντρώθηκε σε εναλλακτικές λύσεις αντί της προσωρινής κράτησης στη Βουλγαρία, την Κροατία, την Ελλάδα, τη Σλοβακία και την Πολωνία. Ο γενικός στόχος του έργου ήταν η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών που ασχολούνται με υποθέσεις προσωρινής κράτησης και εναλλακτικές λύσεις αντί της προσωρινής κράτησης. Για τον σκοπό αυτό, το έργο ξεκίνησε με τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων συλλογής δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης της νομολογίας στις χώρες εταίρους και της νομολογίας του ΕΔΔΑ. Το επόμενο βήμα ήταν η ανταλλαγή ορθών πρακτικών και δραστηριοτήτων αμοιβαίας εκμάθησης. Αυτό πραγματοποιήθηκε σε εγχώριες εκδηλώσεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε κάθε χώρα εταίρο, καθώς και σε δύο διεθνείς εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν στην Μπρατισλάβα και το Πόζναν.

Το έργο RELEASE συνάδει με τις προσπάθειες της ΕΕ για εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης, οι οποίες βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη της ΕΕ από το 2004, όταν το Πρόγραμμα της Χάγης αναγνώρισε ότι η κράτηση και τα εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης αποτελούν σημαντικό τομέα της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης. Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του 2019 σχετικά με τα εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης, τα κράτη μέλη συμφώνησαν ότι η κράτηση θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατη λύση και ότι, κατά περίπτωση, θα πρέπει να εφαρμόζονται μη στερητικές της ελευθερίας κυρώσεις και μέτρα αντί της κράτησης, ιδίως με σκοπό την κοινωνική αναμόρφωση και επανένταξη των δραστών¹. Το ίδιο έγγραφο επιβεβαίωσε ότι σε πολλά κράτη μέλη η προσωρινή κράτηση δε χρησιμοποιείται ως έσχατο μέτρο και ότι τα εναλλακτικά μέτρα αντί της προσωρινής κράτησης χρησιμοποιούνται σε πολύ περιορισμένο βαθμό. Επιπλέον, οι αποφάσεις σχετικά με την προσωρινή κράτηση συχνά δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένες και δεν υπόκεινται σε τακτική επανεξέταση, γεγονός που οδηγεί σε μακροχρόνιες προσωρινές κρατήσεις. Οι πρακτικές αυτές αντικατοπτρίζονται στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 5 παράγραφος 3 και το άρθρο 5

παράγραφος 4 της ΕΣΔΑ, σχετικά με τα κράτη μέλη της ΕΕ. Οι διαφορές μεταξύ των εθνικών συστημάτων και η χρήση μέτρων κράτησης και εναλλακτικών μέτρων δημιουργούν επίσης προβλήματα για τη συνεργασία της ΕΕ σε ποινικές υποθέσεις, ιδίως στο πλαίσιο των ΕΕΕ² (βλ. τμήμα 3).

Το παρόν Εγχειρίδιο βασίζεται στα δεδομένα που συλλέχθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του έργου RELEASE, και ιδίως στις εμπειρίες των επαγγελματιών-συμμετεχόντων στις εκδηλώσεις που οργανώθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου. Τα διαφορετικά υπόβαθρα των ομάδων-στόχων (δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόροι) επέτρεψαν τη συλλογή και τη συγκέντρωση ενός δια-επαγγελματικού πανοράματος ορθών πρακτικών και κενών. Ως εκ τούτου, το παρόν εγχειρίδιο βασίζεται σε διαφορετικές απόψεις, οι οποίες θα συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν εναλλακτικά μέτρα σε εθνικό επίπεδο και θα διευκολύνουν την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών — με κοινό στόχο την επιβολή της προσωρινής κράτησης ως έσχατο μέτρο.

1.1. Τα πρότυπα του ΕΔΔΑ σχετικά με εναλλακτικά μέτρα αντί της προσωρινής κράτησης

Η ακόλουθη ενότητα παρέχει επισκόπηση των βασικών σημείων που απορρέουν από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με εναλλακτικά μέτρα αντί της προσωρινής κράτησης.

Υποχρέωση εξέτασης εναλλακτικών μέτρων αντί της προσωρινής κράτησης	
Idalov κατά Ρωσίας, § 140 Sulaoja κατά Εσθονίας, § 64	Όταν αποφασίζουν εάν ένα πρόσωπο θα πρέπει να αφεθεί ελεύθερος ή να κρατηθεί, οι αρχές έχουν την υποχρέωση βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 3 της ΕΣΔΑ να εξετάζουν εναλλακτικά μέτρα για τη διασφάλιση της εμφάνισής του στη δίκη.
Vrencev κατά Σερβίας, § 76	Κάθε φορά που ο κίνδυνος διαφυγής μπορεί να αποφευχθεί με εγγύηση ή με άλλες εγγυήσεις, ο κατηγορούμενος πρέπει να αφήνεται ελεύθερος, εναπόκειται δε στις εθνικές αρχές να εξετάζουν πάντοτε δεόντως τέτοιους εναλλακτικούς όρους.

Jabłoński κατά Πολωνίας, § 84	Πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα επιβολής άλλων «προληπτικών μέτρων» — όπως η εγγύηση ή η αστυνομική εποπτεία — για τη διασφάλιση της ορθής διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας.
Εγγύηση	
Μιςις κατά Μολδαβίας, § 42	Εγγύηση μπορεί να απαιτηθεί μόνο για όσο διάστημα υπερσχύουν οι λόγοι που δικαιολογούν την κράτηση.
Toshev κατά Βουλγαρίας, § 68	Το ποσό που καθορίζεται για την εγγύηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα εξής: - περιουσιακά στοιχεία, - σχέση με τα πρόσωπα που πρέπει να παρέχουν ασφάλεια, - ιθαγένεια, - ηλικία, και - επάγγελμα έτσι, η προοπτική απώλειας της ασφάλειας, σε περίπτωση μη εμφάνισης στη δίκη, θα λειτουργήσει ως επαρκές αποτρεπτικό μέσο της επιθυμίας φυγής.
Iwańczuk κατά Πολωνίας, § 66	Δεδομένου ότι διακυβεύεται το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία που κατοχυρώνεται από το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, οι αρχές πρέπει να επιδεικνύουν την ίδια επιμέλεια για τον καθορισμό της δέουσας εγγύησης όσο και να αποφασίζουν αν η συνέχιση της κράτησης του κατηγορουμένου είναι απαραίτητη ή όχι.
Georgieva κατά Βουλγαρίας, §§ 15 και 30-31, Mangouras κατά Ισπανίας, § 37	Το ποσό που καθορίζεται για την εγγύηση πρέπει να αιτιολογείται πλήρως στην απόφαση για τον καθορισμό της εγγύησης.
Κατ' οίκον περιορισμός	
Buzadji κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας, § 104	Ο κατ' οίκον περιορισμός θεωρείται, λόγω του βαθμού και της έντασής του, ως στέρηση της ελευθερίας κατά την έννοια του άρθρου 5 της ΕΣΔΑ. Αυτό το είδος στέρησης της ελευθερίας απαιτεί ειδικούς και επαρκείς λόγους, όπως και με την προσωρινή κράτηση.

Navalny κατά Ρωσίας, § 60	Ο κατ' οίκον περιορισμός διατάχθηκε κυρίως για τον λόγο ότι ο προσφεύγων είχε παραβιάσει το προηγούμενο προληπτικό μέτρο, την υποχρέωση να μην εγκαταλείψει τη Μόσχα κατά τη διάρκεια της έρευνας, υποδηλώνοντας πιθανώς τον κίνδυνο διαφυγής. Κατά την επιβολή του κατ' οίκον περιορισμού, το εθνικό δικαστήριο δεν είχε αναφέρει συγκεκριμένα γεγονότα που δεν είχαν εντοπιστεί προηγουμένως και απέτυχε να αναδείξει τους κινδύνους που θα δικαιολογούσαν την εφαρμογή κατ' οίκον περιορισμού.
Περιορισμοί κυκλοφορίας (άρθρο 2 του πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ αριθ. 4)	
Gochev κατά Βουλγαρίας, § 44	Κάθε μέτρο που περιορίζει το δικαίωμα κυκλοφορίας πρέπει να είναι σύμφωνο με το νόμο, να επιδιώκει έναν από τους νόμιμους στόχους που αναφέρονται στην ΕΣΔΑ και να είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία για την επίτευξη του στόχου αυτού. Ένα τέτοιο μέτρο πρέπει να επιτυγχάνει δίκαιη ισορροπία μεταξύ του δημόσιου συμφέροντος και των δικαιωμάτων του ατόμου.
Ρορονίτσιu κατά Ρουμανίας, §§ 91,95	Ο περιορισμός της κυκλοφορίας μπορεί να δικαιολογηθεί σε μια συγκεκριμένη περίπτωση μόνον εφόσον υπάρχουν σαφείς ενδείξεις πραγματικού δημοσίου συμφέροντος που υπερισχύουν του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας του ατόμου. Η περιοδική επαναξιολόγηση της διατήρησης των περιορισμών στην ελευθερία κυκλοφορίας ενός ατόμου για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι υποχρεωτική.
iażdzyk κατά Πολωνίας, § 35 Ρορονίτσιu κατά Ρουμανίας, § 91	Η διάρκεια του περιορισμού δεν μπορεί αφ' εαυτής να θεωρηθεί ως η μόνη βάση για να καθοριστεί αν επιτεύχθηκε δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος για την ομαλή διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας και του προσωπικού συμφέροντος του προσφεύγοντος να απολαύει της ελεύθερης κυκλοφορίας. Το ζήτημα αυτό πρέπει να εκτιμηθεί βάσει όλων των ιδιαιτεροτήτων της υπόθεσης. Ο περιορισμός μπορεί να δικαιολογηθεί σε συγκεκριμένη περίπτωση μόνον εφόσον υπάρχουν σαφείς ενδείξεις πραγματικού δημοσίου συμφέροντος που υπερισχύουν του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας του ατόμου.

Ρορονίσιu κατά Ρουμανίας	Παράδειγμα του Δικαστηρίου που διαπίστωσε ότι δεν παραβιάζεται η ελεύθερη κυκλοφορία. Οι ιδιαιτερότητες της υπόθεσης είναι οι εξής: - η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα επιβλήθηκε για περίοδο τριών μηνών και οκτώ ημερών· - ο προσφεύγων είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την εφαρμογή του προληπτικού μέτρου ενώπιον των δικαστηρίων και επικαλέστηκε ότι το μέτρο τον εμπόδισε στην άσκηση της επιχείρησής του, η οποία αφορούσε ταξίδια στο εξωτερικό· - υπήρχε εύλογη υπόνοια ότι ο προσφεύγων είχε διαπράξει το αδίκημα για το οποίο είχε κατηγορηθεί και ότι η ανάκληση του περιορισμού θα εμπόδιζε την ορθή απονομή της δικαιοσύνης· - ο πολύπλοκος χαρακτήρας της διαδικασίας κατά του προσφεύγοντος, η οποία περιελάμβανε εκτενή αποδεικτικά στοιχεία, θα μπορούσε να δικαιολογήσει, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, την απαγόρευση εξόδου του αιτούντος από τη χώρα, ώστε να μπορεί να διασφαλιστεί η άμεση παρουσία του, εάν χρειαστεί· - επαναξιολόγηση πραγματοποιείται κάθε τριάντα ημέρες· και - τα εθνικά δικαστήρια ήταν το προληπτικό μέτρο που επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα όταν θεώρησαν ότι δεν ήταν πλέον απαραίτητο για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, αν και η ποινική διαδικασία εναντίον του εξακολουθούσε να εκκρεμεί.
Antonenkova κ.λπ. κατά Ουκρανίας	Παράδειγμα του Δικαστηρίου που διαπίστωσε ότι δεν παραβιάζεται η ελεύθερη κυκλοφορία. Οι ιδιαιτερότητες της υπόθεσης είναι οι εξής: - η υποχρέωση να μην εγκαταλείψουν τον τόπο διαμονής τους επιβλήθηκε στους προσφεύγοντες για περίοδο περίπου πέντε ετών και τριών μηνών· - τα προληπτικά μέτρα δεν εφαρμόστηκαν αυτομάτως καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας· και - κάθε φορά που οι προσφεύγοντες ζήτησαν να εγκαταλείψουν τον τόπο διαμονής τους, τους χορηγήθηκε άδεια.
A.E. κατά Πολωνίας	Παράδειγμα της διαπίστωσης του Δικαστηρίου ότι υπήρξε παραβίαση της ελεύθερης κυκλοφορίας. Στην περίπτωση αυτή, επιβλήθηκε ταξιδιωτική απαγόρευση για περίοδο οκτώ ετών, και: - επαναξιολόγηση πραγματοποιήθηκε μόνο μία φορά, κατόπιν αιτήματος της προσφεύγουσας, από την οποία προκύπτει ότι η ταξιδιωτική απαγόρευση αποτελούσε στην πραγματικότητα αυτόματο, γενικό μέτρο αορίστου χρόνου· και - το Δικαστήριο έκρινε ότι αυτό ερχόταν σε αντίθεση με την υποχρέωση των αρχών βάσει του άρθρου 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 4 να μεριμνούν, ώστε κάθε

	παρέμβαση στο δικαίωμα της προσφεύγουσας να εγκαταλείψει την Πολωνία, να παραμένει δικαιολογημένη και κατ' αναλογία , καθ' όλη τη διάρκειά της.
Prescher κατά Βουλγαρίας	Παράδειγμα της διαπίστωσης του Δικαστηρίου ότι υπήρξε παραβίαση της ελεύθερης κυκλοφορίας. Στην περίπτωση αυτή, η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα διήρκεσε περίπου πέντε χρόνια και τρεις μήνες. Το Δικαστήριο επανέλαβε ότι: - ακόμη και αν δικαιολογείται εξ αρχής, ένα μέτρο που περιορίζει την ελευθερία κυκλοφορίας ενός ατόμου μπορεί να καταστεί δυσανάλογο εάν παραταθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα· και - οι αρχές δεν εξέτασαν αν η παρουσία του προσφεύγοντος εξακολούθησε να είναι αναγκαία μετά από τόσα χρόνια έρευνας.
Αστυνομική εποπτεία	
marzlak κατά Πολωνίας, §§ 44-52	Ο προσφεύγων τελούσε υπό αστυνομική εποπτεία για περίοδο 12 ετών. Το ΕΔΔΑ δήλωσε ότι: - ο κίνδυνος για τον οποίο κατηγορείται το άτομο, να διαταράξει την ορθή πορεία της διαδικασίας, μειώνεται με την πάροδο του χρόνου· - κάθε μέτρο που έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ελευθερίας ασκήσεως δικαιωμάτων στον τομέα της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου πρέπει να ερμηνεύεται στενά και να εφαρμόζεται περιορισμένα· και - εναπόκειται στις αρχές να μεριμνούν ώστε τα μέτρα που περιορίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες ενός ατόμου να μην θέτουν σε κίνδυνο τη διατήρηση δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων του εν λόγω ατόμου και του γενικού συμφέροντος, εν προκειμένω του σεβασμού των αρχών της δικαιοσύνης. Το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή).
Κατάπτωση εγγύησης	
Lavrechon κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, §§ 43-57	Μολονότι η κατάπτωση της εγγύησης συνιστά παρέμβαση του κράτους στα δικαιώματα ιδιοκτησίας του προσφεύγοντος, επιδιώκει τον θεμιτό σκοπό της διασφάλισης της ορθής διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας και, γενικότερα, της καταπολέμησης και της πρόληψης της εγκληματικότητας, η οποία αναμφίβολα εμπίπτει στο γενικό συμφέρον που προβλέπεται στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 1. Όσον αφορά το κριτήριο της αναλογικότητας, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η εγγύηση ύψους περίπου 400,000 EUR ήταν ένα σημαντικό χρηματικό ποσό, αλλά δήλωσε ότι ο κατάλληλος χρόνος για να συζητηθεί η αναλογικότητα του ποσού για την εγγύηση, είναι όταν ορίζεται η εγγύηση και όχι όταν καταπίπτει.

1.2. Σύσταση (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης

Η Σύσταση³ καθορίζει κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν αποτελεσματικά, κατάλληλα και αναλογικά μέτρα για την ενίσχυση των δικαιωμάτων όλων των υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες που στερούνται την ελευθερία τους, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης του κανόνα ότι η στέρηση της ελευθερίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο ως μέτρο έσχατης ανάγκης.⁴ Αποσπάσματα από τις Συστάσεις παρουσιάζονται κατωτέρω.

Σύσταση 2023/681 της Επιτροπής	
Ορισμοί (5)	Τα «εναλλακτικά μέτρα» θα πρέπει να νοούνται ως λιγότερο περιοριστικά μέτρα ως εναλλακτική λύση αντί της κράτησης.
Γενικές αρχές (10)	Τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να χρησιμοποιούν την προσωρινή κράτηση μόνο ως έσχατο μέτρο. Θα πρέπει να προτιμώνται εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης, ιδίως όταν το αδίκημα τιμωρείται μόνο με μικρή ποινή φυλάκισης ή όταν ο δράστης είναι παιδί.

Ελάχιστες προδιαγραφές για τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση (14)	Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιβάλλουν προσωρινή κράτηση μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαίο και ως έσχατο μέτρο, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις ειδικές περιστάσεις κάθε μεμονωμένης περίπτωσης. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν εναλλακτικά μέτρα, όπου αυτό είναι δυνατόν.
Ελάχιστες προδιαγραφές για τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση (15)	Τα κράτη μέλη θα πρέπει να υιοθετήσουν τεκμήριο υπέρ της μη προφυλάκισης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να απαιτούν από τις αρμόδιες εθνικές αρχές να φέρουν το βάρος απόδειξης της ανάγκης επιβολής της προσωρινής κράτησης.
Ελάχιστες προδιαγραφές για τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση (16)	Για να αποφευχθεί η ακατάλληλη χρήση της προσωρινής κράτησης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα εναλλακτικών μέτρων, όπως τα εναλλακτικά μέτρα που αναφέρονται στην Απόφαση-Πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση.

**Ελάχιστες
προδιαγραφές
για τα
δικονομικά
δικαιώματα
των υπόπτων
και
κατηγορουμέν
ων που
υπόκεινται σε
προσωρινή
κράτηση (22)**

Τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε απόφαση δικαστικής αρχής για την επιβολή προσωρινής κράτησης, την παράταση της εν λόγω προσωρινής κράτησης ή την επιβολή εναλλακτικών μέτρων είναι πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη και αναφέρεται στις ειδικές περιστάσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου που δικαιολογεί την κράτησή του. Στο θιγόμενο πρόσωπο θα πρέπει να παρέχεται αντίγραφο της απόφασης, το οποίο θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους δεν θεωρούνται κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις αντί της προσωρινής κράτησης.

2. Ορθές πρακτικές

2.1. Δικηγόροι

Βασικά σημεία

- Οι πρώτες ενέργειες με τον ύποπτο είναι συχνά ζωτικής σημασίας για τον καθορισμό των προληπτικών μέτρων. Οι **δικηγόροι** βοηθούν στη συλλογή πληροφοριών, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων αντί της προσωρινής κράτησης.
- Οι δικηγόροι μπορούν να βοηθήσουν στην έκδοση απόφασης εναλλακτικών μέτρων εξηγώντας την ιδιαίτερη κατάσταση του υπόπτου.
- Η αμφισβήτηση του σκεπτικού μιας απόφασης για προληπτικά μέτρα μπορεί να συμβάλει στην ενθάρρυνση της τήρησης των προτύπων του ΕΔΔΑ και να αναπτύξει την πρακτική της λήψης πλήρως δικαιολογημένων και αιτιολογημένων αποφάσεων κατά την επιβολή των εν λόγω μέτρων.

2.1.1. Έγκαιρη βοήθεια για τον ύποπτο

Οι πρώτες ενέργειες του συνηγόρου υπεράσπισης εξαρτώνται από την κατάσταση του υπόπτου κατά του οποίου πρέπει να ληφθούν προληπτικά μέτρα, δηλαδή από το αν ο ύποπτος έχει τεθεί υπό κράτηση ή όχι.

Εάν ο ύποπτος έχει τεθεί υπό κράτηση, είναι ζωτικής σημασίας για τον δικηγόρο να ενεργήσει άμεσα. Όσο πιο γρήγορα ενημερωθεί για την κράτηση, τόσο πιο γρήγορα μπορεί να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες. Ως πρώτο βήμα, είναι καλή πρακτική να προσπαθείτε να μιλήσει με τον ύποπτο το συντομότερο δυνατό.¹

¹Ορισμένοι δικηγόροι έχουν ένα σύστημα εφημερίας στα δικηγορικά τους γραφεία, έτσι ώστε κάποιος να είναι πάντα διαθέσιμος για να αρχίσει να ενεργεί ανά πάσα στιγμή. Άλλοι δικηγόροι παρέχουν απλώς έναν αριθμό στον οποίο είναι πάντα διαθέσιμοι.

Εάν ο ύποπτος είναι ήδη πελάτης του δικηγόρου, είναι πολύ πιθανό τα μέλη της οικογένειάς του να ειδοποιήσουν τον δικηγόρο για τη σύλληψη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο δικηγόρος είναι συχνά εξοικειωμένος με την κατάσταση του κρατούμενου και είναι ευκολότερο να προβεί σε ενέργειες για εναλλακτικά μέτρα. Εάν η πρώτη επαφή με τον ύποπτο γίνεται μόνο μετά τη σύλληψη, είναι επίσης σημαντικό να μιλήσει με τους συγγενείς του υπόπτου, δεδομένου ότι αυτοί θα είναι σε θέση να επισημάνουν, ακόμη και πριν από τη συνομιλία του δικηγόρου με τον ύποπτο, εάν ο ύποπτος έχει προβλήματα υγείας, πώς συμπεριφέρθηκε κατά τη διάρκεια της σύλληψης, ή ποια περιουσιακή εγγύηση μπορεί να προσφερθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Σε περίπτωση αστυνομικής κράτησης, η προσωρινή κράτηση εξετάζεται συχνότερα. Εάν ο ύποπτος κληθεί να εμφανιστεί οικειοθελώς λόγω των δραστηριοτήτων του, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μην εξεταστεί καθόλου η προσωρινή κράτηση.

Κατά τη διάρκεια της ανάκρισης του υπόπτου (είτε κατά την κράτησή του είτε κατά τη διάρκεια της εκούσιας παρουσίας του), η συμμετοχή του δικηγόρου είναι εξαιρετικά σημαντική. Κατά την έναρξη της ανάκρισης, συλλέγονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα: την ηλικία του υπόπτου, τη διεύθυνση κατοικίας του και τα στοιχεία επικοινωνίας του, καθώς και λεπτομέρειες σχετικά με την οικογένειά του, την υγεία και την οικονομική του κατάσταση. Οι πληροφορίες αυτές είναι σημαντικές για την εφαρμογή προληπτικών μέτρων, καθώς μπορούν να καθορίσουν κατά πόσον τα μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα αποτελούν επίσης ρεαλιστική επιλογή.

Η συμμετοχή του δικηγόρου στην ανάκριση θα επιτρέψει επίσης στον δικηγόρο να ελέγξει τι εξηγεί ο ύποπτος και αν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά του. Η συμπεριφορά του υπόπτου μπορεί να επηρεάσει τα προληπτικά μέτρα που θα εφαρμοστούν και γι' αυτό είναι τόσο σημαντικό να είναι παρών ο δικηγόρος με τον ύποπτο.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το ζήτημα αν ο ύποπτος είναι πελάτης δικηγόρου επιλογής ή δικηγόρου που διορίζεται αυτεπαγγέλτως δεν επηρεάζει την ποιότητα της νομικής συνδρομής, αλλά επηρεάζει το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο δικηγόρος έχει πληροφορίες σχετικά με τη σύλληψη του υπόπτου και μπορεί να παράσχει αρωγή.

Στην υπόθεση *Šebalj* κατά Κροατίας (προσφυγή αριθ. 4429/09), το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η συμμετοχή δικηγόρου στις πρώτες ενέργειες που έγιναν σε σχέση με έναν ύποπτο είναι ζωτικής σημασίας στην υπόθεση. Εάν ο δικηγόρος δεν συμμετείχε στις ενέργειες αυτές, ακόμη και αν συμμετείχε σε μεταγενέστερο στάδιο, τυχόν ελαττώματα που ενδεχομένως προέκυπταν κατά τη διάρκεια των πράξεων που διεξήχθησαν χωρίς τη συμμετοχή του, δε θα μπορούσαν πλέον να διορθωθούν.

Στην υπόθεση *Plonka* κατά Πολωνίας (προσφυγή αριθ. 20310/02), το ΕΔΔΑ τόνισε ότι ο ύποπτος θα πρέπει να έχει πραγματική δυνατότητα να υποστηρίζεται από δικηγόρο κατά τα πρώτα στάδια της προδικαστικής διαδικασίας, και κατά προτίμηση από την πρώτη ακρόαση της υπόθεσης.

2.1.2. Προορατικός ρόλος στην πρόταση εναλλακτικών λύσεων αντί της προσωρινής κράτησης

Ο συνήγορος υπεράσπισης, ως το πρόσωπο που προστατεύει τα συμφέροντα του υπόπτου, μπορεί να αναλάβει την πρωτοβουλία να προτείνει μη στερητικά της ελευθερίας προληπτικά μέτρα αντί της προσωρινής κράτησης.

Πριν από την υποβολή πρότασης για μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα, ο δικηγόρος θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την προσωπική κατάσταση του υπόπτου και τις λεπτομέρειες της υπόθεσης στην οποία θα εφαρμοστούν τα μέτρα αυτά. Αυτό αυξάνει τις πιθανότητες να ληφθεί υπόψη η πρόταση.

Κατά περίπτωση, αξίζει να προταθεί ένας συνδυασμός εναλλακτικών μέτρων. Σύμφωνα με την ομάδα-στόχο του έργου RELEASE, οι πιο αποτελεσματικές εναλλακτικές λύσεις για την προσωρινή κράτηση είναι:

- 1) Στη Βουλγαρία — κατ' οίκον περιορισμό (ειδικά σε συνδυασμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση) και εγγύηση.

- 2) Στην Κροατία — κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση και εγγύηση.
- 3) Στην Ελλάδα — κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση.
- 4) Στην Πολωνία — εγγύηση και εποπτεία της αστυνομίας σε συνδυασμό με την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα.
- 5) Στη Σλοβακία — εγγύηση και εποπτεία του κατηγορουμένου από λειτουργό κοινωνικής επανένταξης ή διαμεσολάβησης.

2.1.3. Προετοιμασία για τη συνεδρίαση του δικαστηρίου κατά την οποία πρέπει να εξεταστεί η αίτηση προσωρινής κράτησης

Εάν το δικαστήριο πρόκειται να εξετάσει αίτηση προσωρινής κράτησης, ο δικηγόρος πρέπει να προετοιμαστεί κατάλληλα και να παραστεί σε αυτή τη συνεδρίαση του δικαστηρίου. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να εξοικειωθεί με τον φάκελο της υπόθεσης. Τέτοιες περιπτώσεις (ιδίως εάν διακυβεύεται η αστυνομική κράτηση) αποτελούν σημαντική πρόκληση για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (εισαγγελείς, δικαστές και δικηγόρους), οι οποίοι εργάζονται όλο το εικοσιτετράωρο, και συχνά υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβαση στους φακέλους υποθέσεων.

Εν αναμονή της άδειας πρόσβασης στον φάκελο, ο δικηγόρος μπορεί να μάθει για την κατάσταση του υπόπτου με άλλο τρόπο, μιλώντας με τους συγγενείς του. Οι συγγενείς είναι αυτοί που θα είναι σε θέση να εξηγήσουν την υγεία, την οικογενειακή και οικονομική κατάσταση του κατηγορουμένου. Είναι επίσης αυτοί που θα βοηθήσουν να καθοριστεί ποια εναλλακτικά μέτρα μπορούν να προταθούν στην κατάσταση.

Στην υπόθεση Dochmal κατά Πολωνίας (προσφυγή αριθ. 31622/07), το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι είναι απαραίτητο ο δικηγόρος να έχει πρόσβαση στον φάκελο και να ελέγχει τα έγγραφα που περιέχει, με την επιφύλαξη, ενδεχομένως, ειδικών ρυθμίσεων όσον αφορά τα διαβαθμισμένα έγγραφα, προκειμένου να αμφισβητηθεί η νομιμότητα της προσωρινής κράτησης του αιτούντος.

Οι δικαστές συχνά αναμένουν από τον δικηγόρο, ο οποίος γνωρίζει την προσωπική κατάσταση του υπόπτου, να είναι προορατικός και να προτείνει μέτρα που μπορούν να θεωρηθούν εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση.

2.1.4. Επί του σκεπτικού της αποφάσεως περί προληπτικών μέτρων

Το έργο RELEASE προσδιόρισε την ανάγκη κατάλληλης αιτιολόγησης των αποφάσεων που αφορούν την προσωρινή κράτηση και τα εναλλακτικά μέτρα. Ως εκ τούτου, θεωρείται ορθή πρακτική η αμφισβήτηση της αιτιολόγησης της απόφασης σχετικά με ένα προληπτικό μέτρο καθεαυτό, σε περίπτωση έλλειψης αιτιώδους συνάφειας με τις ειδικές περιστάσεις της υπόθεσης.

Κάθε απόφαση επιβολής ή παράτασης προληπτικών μέτρων (είτε προδικαστικής κράτησης είτε εναλλακτικών μέτρων) θα πρέπει να είναι πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη και να αναφέρεται στις ειδικές περιστάσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου, όπως ορίζεται στα πρότυπα του ΕΔΔΑ και της ΕΕ (βλ. ενότητες 1.1 και 1.2).

2.1.5. Ευαισθητοποίηση με τα εργαλεία πρόβλεψης

Δεδομένης της αυξανόμενης χρήσης προγνωστικών εργαλείων που βασίζονται στην ΤΝ και υποστηρίζουν, μεταξύ άλλων, την αξιολόγηση του κινδύνου υποτροπής, οι δικηγόροι θα πρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν στη χρήση τέτοιων εργαλείων. Παρά τη γενική απαγόρευση της χρήσης αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων, η

προληπτική αστυνόμευση μπορεί ακόμη να χρησιμοποιηθεί για τη στήριξη της λήψης αποφάσεων. Ως εκ τούτου, οι δικηγόροι πρέπει να προετοιμαστούν ώστε αυτά τα νέα εργαλεία να διαδραματίσουν ρόλο στις αποφάσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή προληπτικών μέτρων.

2.2. Εισαγγελείς

Βασικά σημεία

- Σε κάθε περίπτωση απαιτείται ατομική αξιολόγηση του υπόπτου, η οποία αποτυπώνεται σε πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση σχετικά με προληπτικά μέτρα.
- Η συνεργασία με τους υπεύθυνους επιτήρησης και η χρήση προγραμμάτων αποκατάστασης μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματική σε συγκεκριμένες περιστάσεις (για παράδειγμα, εάν ο ύποπτος πάσχει από εθισμό ή ψυχικά προβλήματα).
- Σε διασυνοριακές υποθέσεις της ΕΕ, μία ΕΕΕ μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εναλλακτική λύση για να καταστεί δυνατή η διασυνοριακή εποπτεία των μη στερητικών της ελευθερίας προληπτικών μέτρων.

2.2.1. Ατομική αξιολόγηση της κατάστασης του υπόπτου

Κάθε υπόθεση που περιλαμβάνει προληπτικά μέτρα απαιτεί ατομική αξιολόγηση της κατάστασης του υπόπτου, παρόλο που ορισμένες πτυχές της υπόθεσης μπορεί να είναι παρόμοιες με πτυχές άλλων υποθέσεων. Ως εκ τούτου, αποτελεί ορθή πρακτική να εξετάζονται όλες οι περιστάσεις της υπόθεσης και, ειδικότερα, η ηλικία του υπόπτου, η οικογενειακή του κατάσταση, οι δεσμοί του με τον τόπο διαμονής του, η κατάσταση της υγείας του (ψυχική και σωματική), η φύση της πράξης, ο χρόνος που έχει παρέλθει από την τέλεση της πράξης, η σχέση του με το θύμα και τους μάρτυρες της διαδικασίας, το ποινικό ιστορικό του υπόπτου και η στάση του απέναντι στη διαδικασία μέχρι στιγμής, το στάδιο της διαδικασίας και το εύρος των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συλλεχθεί μέχρι στιγμής.

2.2.2. Πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση

Παρά τις πρακτικές δυσκολίες που προκύπτουν από τη χρονική πίεση που συχνά προκύπτει από υποθέσεις σχετικά με προληπτικά μέτρα (ιδίως εκείνες που αφορούν την αστυνομική κράτηση), είναι απαραίτητο να παρασχεθεί ειδική συλλογιστική σχετικά με την υπόθεση, όπως τονίζεται από το ΕΔΔΑ (βλ. ενότητες 1.1 και 1.2).

Ως εκ τούτου, είναι υψίστης σημασίας να διασφαλίζεται ότι κάθε απόφαση με την οποία επιβάλλονται εναλλακτικά μέτρα είναι δικαιολογημένη και αιτιολογημένη και αναφέρεται στις ειδικές περιστάσεις της υπόθεσης. Η απαίτηση αυτή ισχύει επίσης για:

- αίτηση του εισαγγελέα για προσωρινή κράτηση (ή την παράτασή της), η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει λόγους για τους οποίους δε θεωρούνται κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις αντί της προσωρινής κράτησης· και
- κάθε απόφαση για την επιβολή προληπτικών μέτρων.

Στην υπόθεση Mangouras κατά Ισπανίας, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του, το ποσό της εγγύησης πρέπει να εκτιμάται κατά κύριο λόγο «σε σχέση με [τον ενδιαφερόμενο], τα περιουσιακά στοιχεία του [...], δηλαδή τον βαθμό της πεποίθησης ότι είναι πιθανόν, ότι η προοπτική απώλειας της εγγύησης [...] σε περίπτωση μη εμφάνισής του στη δίκη θα λειτουργήσει ως επαρκές αποτρεπτικό μέσο για να αποφευχθεί κάθε πρόθεσή του να διαφύγει».

Στην υπόθεση Navalny κατά Ρωσίας, η οποία αφορούσε κατ' οίκον περιορισμό, το ΕΔΔΑ δήλωσε ότι το εθνικό δικαστήριο δεν ανέφερε συγκεκριμένα γεγονότα που δεν είχαν εντοπιστεί προηγουμένως και, ως εκ τούτου, δεν απέδειξε την εμφάνιση των κινδύνων που θα δικαιολογούσαν την εφαρμογή κατ' οίκον περιορισμού.

2.2.3. Εξέταση συνδυασμού εναλλακτικών μέτρων

Σε όλα τα Κράτη Μέλη-Εταίρους του έργου, υπάρχει η δυνατότητα εφαρμογής συνδυασμού των εναλλακτικών μέτρων που μπορεί να αντιστοιχούν καλύτερα στις

περιστάσεις της υπόθεσης και στην προσωπική κατάσταση του υπόπτου. Σύμφωνα με την ομάδα-στόχο του έργου, οι πιο αποτελεσματικές εναλλακτικές λύσεις για την προσωρινή κράτηση είναι:

- 1) Στη Βουλγαρία — κατ' οίκον περιορισμό (ειδικά σε συνδυασμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση) και εγγύηση.
- 2) Στην Κροατία — κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση και εγγύηση.
- 3) Στην Ελλάδα — κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική παρακολούθηση.
- 4) Στην Πολωνία —εγγύηση και εποπτεία της αστυνομίας σε συνδυασμό με την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα.
- 5) Στη Σλοβακία — εγγύηση και εποπτεία του κατηγορουμένου από λειτουργό κοινωνικής επανένταξης ή διαμεσολάβησης.

2.2.4. Συνεργασία με λειτουργούς κοινωνικής επανένταξης και χρήση προγραμμάτων αποκατάστασης

Το έργο RELEASE αποκάλυψε ότι αποτελεί ορθή πρακτική ο συνδυασμός εναλλακτικών μέτρων με προγράμματα αποκατάστασης και, όπου είναι δυνατόν, η πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών που μπορούν επίσης να προσφέρουν συμβουλές στους υπόπτους. Αυτό έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό για τους υπόπτους με εθισμό ή ψυχικά προβλήματα, ιδίως σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας στις οποίες η προσωρινή κράτηση χρησιμοποιείται συχνά για την πρόληψη της τέλεσης άλλου αδικήματος εις βάρος του θύματος. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επανένταξης μπορούν να ενεργούν στη θέση ή δίπλα στην αστυνομική αρχή (π.χ. μέσω μέτρων επιτήρησης), ενώ τα προγράμματα αποκατάστασης μπορεί να είναι είτε στερητικά της ελευθερίας είτε μη στερητικά της ελευθερίας.

2.2.5. Πρόσβαση σε φακέλους υποθέσεων και δημοσιοποίηση σχετικών αποδεικτικών στοιχείων

Είναι ζωτικής σημασίας για όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες (ιδίως την ομάδα υπεράσπισης) να έχουν πλήρη ενημέρωση σχετικά με τα δεδομένα και τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίζεται η απόφαση για προληπτικά μέτρα. Αυτό αποτελεί σημαντική πρόκληση για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (εισαγγελείς, δικαστές και δικηγόρους) όταν ένας ύποπτος έχει τεθεί υπό κράτηση από την αστυνομία και το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει γρήγορα αν θα παρατείνει την κράτηση ή θα εφαρμόσει μη στερητικό της ελευθερίας μέτρο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, όλα τα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των εισαγγελέων, θα εργάζονται όλο το εικοσιτετράωρο και η πρόσβαση στους φακέλους υποθέσεων εξαρτάται συχνά από τεχνικές λεπτομέρειες. Ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο να επιτραπεί στην υπεράσπιση να έχει πρόσβαση στη δικογραφία το συντομότερο δυνατόν, να της δοθεί επαρκής χρόνος για να προετοιμάσουν τα επιχειρήματά τους και να τα παρουσιάσουν γραπτώς ή προφορικά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Συνιστάται, όπου είναι εφικτό, να διατίθενται ψηφιοποιημένα αρχεία αντί των έντυπων αρχείων. Αυτό επιτρέπει σε όλα τα μέρη που εμπλέκονται στη διαδικασία να συμβουλευούνται ταυτόχρονα τον φάκελο.

Στην υπόθεση Cνικονά κατά Σλοβακίας (προσφυγές αριθ. 615/21, 9427/21 και 36765/21), το ΕΔΔΑ τόνισε ότι, προκειμένου να καταστεί δυνατή η δυνατότητα πραγματικής αμφισβήτησης με βάση τα επιχειρήματα και τη χρήση προληπτικών μέτρων, ο δικηγόρος πρέπει να έχει πρόσβαση στα έγγραφα της δικογραφίας που αποτελούν τη βάση της ποινικής δίωξης κατά του υπόπτου. Η ισότητα των όπλων δεν διασφαλίζεται αν ο δικηγόρος δεν έχει πρόσβαση στα έγγραφα αυτά του φακέλου της έρευνας, τα οποία είναι ουσιώδη για την αποτελεσματική αμφισβήτηση της νομιμότητας της κρατήσεως του πελάτη του.

Είναι επίσης σημαντικό, κατά τη δημοσιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στα οποία βασίζεται η αίτηση προδικαστικής κρίτησης ή η χρήση εναλλακτικών μέτρων, ο εισαγγελέας να διασφαλίσει ότι αυτό είναι τόσο πλήρες όσο και σχετικό με την υπόθεση.

2.2.6. Συνειδητή χρήση εργαλείων προληπτικής αστυνόμευσης

Τα προγνωστικά εργαλεία έχουν σχεδιαστεί για να εξακριβώνουν την πιθανότητα ενός γεγονότος να συμβεί. Συνιστάται να μην χρησιμοποιούνται τα εν λόγω εργαλεία σε υπερβολικά μεγάλο βαθμό και να υπάρχει διαφάνεια όσον αφορά τη χρήση των εν λόγω εργαλείων και του πηγαίου κώδικα τους. Αυτό επιτρέπει στους μετέχοντες στη διαδικασία να εξακριβώσουν τη βάση επί της οποίας επιτεύχθηκε το αποτέλεσμα, ήτοι τα εισερχόμενα δεδομένα και τους εφαρμοστέους κανόνες, παρέχοντάς τους έτσι τη δυνατότητα να υποβάλουν τα κατάλληλα αντεπιχειρήματα στο πλαίσιο της προσφυγής.

2.3. Δικαστές

Βασικά σημεία

- Η ατομική αξιολόγηση της θέσης του υπόπτου κατά την εφαρμογή προληπτικών μέτρων είναι ζωτικής σημασίας.
- Σε κάθε υπόθεση απαιτείται δίκαιη και λεπτομερής αιτιολόγηση της δικαστικής απόφασης, η οποία ενσωματώνεται στις επιμέρους περιστάσεις της υπόθεσης.
- Οι δικαστές θα πρέπει πάντα να εξετάζουν το ενδεχόμενο εφαρμογής συνδυασμού μέτρων ή βραχύτερης περιόδου προσωρινής κράτησης. Συνιστάται εν προκειμένω η ενσωμάτωση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στην εθνική νομολογία.

2.3.1. Ατομική αξιολόγηση της θέσης του υπόπτου

Κάθε υπόθεση που περιλαμβάνει προληπτικά μέτρα απαιτεί ατομική αξιολόγηση της κατάστασης του υπόπτου, παρόλο που ορισμένες πτυχές της υπόθεσης μπορεί να είναι

παρόμοιες με πτυχές άλλων υποθέσεων. Ως εκ τούτου, αποτελεί ορθή πρακτική να εξετάζονται όλες οι περιστάσεις της υπόθεσης και, ειδικότερα, η ηλικία του υπόπτου, η οικογενειακή του κατάσταση, οι δεσμοί του με τον τόπο διαμονής του, η κατάσταση της υγείας του (ψυχική και σωματική υγεία), η φύση της πράξης, ο χρόνος που έχει παρέλθει από την τέλεση της πράξης, η σχέση του με το θύμα και τους μάρτυρες της διαδικασίας, το ποινικό ιστορικό του υπόπτου και η στάση του απέναντι στη διαδικασία μέχρι στιγμής, το στάδιο της διαδικασίας και το εύρος των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συλλεχθεί μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον υπάρχει ανάγκη προφυλάκισης σε υποθέσεις οικονομικών εγκλημάτων στις οποίες έχουν ήδη συγκεντρωθεί αποδεικτικά στοιχεία (κυρίως από έγγραφα) και δεν περιλαμβάνεται κατηγορία περί συμμετοχής του υπόπτου σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα.

Στην κροατική ποινική υπόθεση NR: U-III/3023/2021, ο προσφεύγων κατηγορήθηκε για εμπορία ανθρώπων και υπέβαλε καταγγελία στο Συνταγματικό Δικαστήριο σχετικά με την αδικαιολόγητη εφαρμογή της προσωρινής κράτησης. Το σκεπτικό που προβλεπόταν για την κράτηση ήταν ο κίνδυνος υποτροπής. Η προσφεύγουσα, η οποία ήταν μητέρα ενός εξαμήνου παιδιού που θήλαζε, υποστήριξε ότι το Δικαστήριο δεν είχε εξετάσει τον αντίκτυπο της παράτασης της προσωρινής κράτησης του προσφεύγοντος. Το Δικαστήριο συμφώνησε ότι το ποινικό δικαστήριο δεν είχε εξετάσει τη λογική πίσω από τον περιορισμό της ελευθερίας. Ως μητέρα ενός βρέφους έξι μηνών που θηλάζει, θα ήταν λογικό να περιμένουμε ότι θα είχε ληφθεί επαρκής φροντίδα. Σύμφωνα με το σκεπτικό του Συνταγματικού Δικαστηρίου, θα ήταν συνετό να αξιολογηθούν οι περιστάσεις της υπόθεσης προκειμένου να εξακριβωθεί η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης στην κατοικία του αιτούντος.

2.3.2. Διεξοδική εξέταση των φακέλων της υπόθεσης και αίτηση προσωρινή κράτησης

Η πλήρης γνώση των φακέλων της υπόθεσης και οι λόγοι της εφαρμογής προσωρινής κράτησης διασφαλίζουν την πλήρη εξέταση κάθε πτυχής της υπόθεσης. Αυτό, ωστόσο, αποτελεί σημαντική πρόκληση σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ύποπτος έχει συλληφθεί και το δικαστήριο έχει στη διάθεσή του περιορισμένο χρονικό διάστημα (συνήθως 24 ώρες) για να καθορίσει κατά πόσον είναι σκόπιμη η προσωρινή κράτηση. Ως εκ τούτου, συνιστάται στον δικαστή που είναι αρμόδιος για τον καθορισμό των υποθέσεων προσωρινής κράτησης για ορισμένο χρονικό διάστημα να περιορίσει τις άλλες επαγγελματικές υποχρεώσεις του, για παράδειγμα, αποφεύγοντας τον προγραμματισμό πρόσθετων ακροάσεων και διαδικασιών κατά τη διάρκεια των καθορισμένων ωρών υπηρεσίας. Το πρόγραμμα εφημερίας για την προσωρινή κράτηση θα μπορούσε να κατανεμηθεί μεταξύ των δικαστών πολύ νωρίτερα, ώστε να βελτιστοποιηθεί ο χρόνος λήψης αποφάσεων.

Επιπλέον, οι δικαστές θα πρέπει να αναγνωρίζουν ότι οι χρονικοί περιορισμοί στις υποθέσεις προσωρινής κράτησης θέτουν επίσης προκλήσεις για την υπεράσπιση και τους εισαγγελείς. Ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο να επιτραπεί στον συνήγορο υπεράσπισης να έχει πρόσβαση στη δικογραφία το συντομότερο δυνατόν, να του δοθεί επαρκής χρόνος για να προετοιμάσει τα επιχειρήματά του και να τα παρουσιάσει γραπτώς ή προφορικά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Συνιστάται, όπου είναι εφικτό, να διατίθενται ψηφιοποιημένα αρχεία αντί των έντυπων αρχείων. Αυτό επιτρέπει σε όλα τα μέρη που εμπλέκονται στη διαδικασία να συμβουλευονται ταυτόχρονα τον φάκελο.

Στη Σλοβακία, το Ανώτατο Δικαστήριο (απόφαση αριθ. 3 Tost 34/2020) έδωσε σημαντική έμφαση στην ανάγκη για τη συνεπή δικαστική εξέταση των περιστάσεων της υπόθεσης. Για παράδειγμα, στην προκειμένη περίπτωση, ο νομικός χαρακτηρισμός του εικαζόμενου εγκλήματος ως «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» — που αποκλείει τη δυνατότητα αντικατάστασης της κράτησης με μία από τις εναλλακτικές λύσεις της προσωρινής κράτησης — θεωρήθηκε αυθαίρετος και κατά παράβαση του δικαιώματος του καταγγέλλοντος στην προσωπική ελευθερία. Κατά την άποψη του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Σλοβακίας, είναι αντισυνταγματικό το παράπτωμα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου (ανεβάζοντας το βαθμό του εγκλήματος) να αποκλείει τη δυνατότητα εναλλακτικών λύσεων αντί της προσωρινής κράτησης. Για τον λόγο αυτό, απαιτείται πάντοτε πλήρης δικαστική εξέταση των περιστάσεων της υπόθεσης.

2.3.3. Πλήρως δικαιολογημένη και αιτιολογημένη απόφαση

Τα εμπλεκόμενα μέρη θα πρέπει να γνωρίζουν όλους τους λόγους της απόφασης για προληπτικά μέτρα. Στην απόφαση θα πρέπει να γίνεται άμεση αναφορά στις ειδικές περιστάσεις της υπό εξέταση υπόθεσης, καθώς και αναφορές στα συγκεκριμένα επιχειρήματα που προέβαλαν τα μέρη (σύμφωνα με τα πρότυπα του ΕΔΔΑ και της ΕΕ, βλ. τμήματα 1.1 και 1.2).

Στο πλαίσιο της προσωρινής κρατήσεως, είναι, εξάλλου, αναγκαίο να παρασχεθούν ακριβείς και βάσιμοι λόγοι για τους οποίους οι εναλλακτικές λύσεις δεν είναι επαρκείς, με έμφαση στις ειδικές περιστάσεις της υπόθεσης και όχι στις γενικές αρχές. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η απόφαση περί προσωρινής κράτησης πρέπει να ληφθεί με την ελάχιστη καθυστέρηση, μπορεί να είναι δύσκολη, αν όχι αδύνατη, η παρουσίαση ενός εμπεριστατωμένου γραπτού σκεπτικού που εξετάζει κάθε επιχείρημα που προέβαλαν τα μέρη κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Ωστόσο, είναι προτιμότερο η απόφαση περί στέρησης της ελευθερίας ενός ατόμου να είναι επαρκώς αιτιολογημένη και να περιέχει λεπτομερή αιτιολογία, τουλάχιστον όσον αφορά τα βασικά επιχειρήματα.

Στην υπόθεση *Porowski κατά Πολωνίας*, 34458/03, ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι η προσωρινή κράτησή του ήταν παράνομη και είχε υπερβεί ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Συναφώς, το ΕΔΔΑ τόνισε ότι το πρόσωπο που κατηγορείται για αδίκημα πρέπει πάντοτε να αφήνεται ελεύθερο εν αναμονή της δίκης, εκτός εάν το κράτος μπορεί να αποδείξει ότι υπάρχουν σχετικοί και επαρκείς λόγοι που δικαιολογούν τη συνέχιση της κράτησής του. Τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να εξετάσουν όλα τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της ύπαρξης πραγματικών λόγων δημοσίου συμφέροντος που δικαιολογούν, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, την παρέκκλιση από τον κανόνα του σεβασμού της ατομικής ελευθερίας, και πρέπει να εκθέσουν τα επιχειρήματα αυτά στην απόφασή τους επί αίτησης άρσης της κράτησης. Το ΕΔΔΑ τόνισε ότι, όταν αποφασίζουν αν ένα πρόσωπο θα πρέπει να αφεθεί ελεύθερο ή να κρατηθεί, οι αρχές έχουν την υποχρέωση βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 3 της ΕΣΔΑ να εξετάζουν εναλλακτικά μέτρα για τη διασφάλιση της εμφάνισής του στη δίκη. Εν προκειμένω, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5, παράγραφος 3.

Σε μια πολωνική τοπική ποινική υπόθεση, II AKz 327/20 (εφετείο Szczecin), το Επαρχιακό Δικαστήριο ακύρωσε εντολή κράτησης και εφάρμοσε προληπτικά μέτρα με τη μορφή εγγύησης για καθένα από τα κατηγορούμενα άτομα, τα οποία κατηγορήθηκαν για διακίνηση ναρκωτικών. Το Εφετείο επικύρωσε την απόφαση αυτή. Στη γραπτή δικαιολόγησή του, ανέφερε ότι η στέρηση και ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά, δεδομένου ότι η συνταγματική και συμβατική αξία που υπόκειται σε νομική προστασία είναι η προσωπική ελευθερία του ατόμου, όπως ορίζεται στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Πολωνίας και στο άρθρο 5, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Η προσωρινή κράτηση επιτρέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Τα προληπτικά μέτρα, τα οποία αποσκοπούν στην προστασία των ατόμων, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς διευκόλυνση των αρχών που διεξάγουν τη διαδικασία ή για τον προσδιορισμό συγκεκριμένης πραγματικής καταστάσεως. Αντιθέτως, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για τη διασφάλιση της ομαλής διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας. Τα κύρια συμπεράσματα που πρέπει να εξαχθούν από την παρούσα δικαστική απόφαση είναι ότι η προσωρινή κράτηση θα πρέπει να θεωρείται ως μέτρο έσχατης ανάγκης και ότι κάθε απόφαση παράτασης της κράτησης θα πρέπει να εξετάζεται αυτοτελώς. Κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης, το δικαστήριο θα πρέπει να προβεί σε νέα ανάλυση των περιστάσεων, αντί να επαναλάβει τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν προηγουμένως.

2.3.4. Εξέταση συνδυασμού μέτρων ή εφαρμογής βραχύτερης περιόδου προσωρινής κράτησης

Είναι συνετό να αξιολογείται με συνέπεια η καταλληλότητα των διαθέσιμων μέτρων για τη διασφάλιση της κατάλληλης πορείας των διαδικασιών και να αποφασίζεται ποια από τα διαθέσιμα μέτρα είναι πιθανότερο να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα με τον λιγότερο επεμβατικό τρόπο. Μολονότι η προσωρινή κράτηση αποτελεί αποτελεσματικό μέτρο με υψηλό ποσοστό επιτυχίας, η διαδικασία μπορεί να κινηθεί χωρίς να προσφύγει στη

στέρξη της ελευθερίας. Ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο οι δικαστές να εξετάζουν, κατά περίπτωση, εάν τα εναλλακτικά μέτρα ή ο συνδυασμός εναλλακτικών μέτρων αρκούν για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος. Εάν η προαναφερθείσα ανάλυση αποφέρει αρνητικά αποτελέσματα, είναι επιτακτική ανάγκη να καθοριστεί η συντομότερη περίοδος κράτησης που επιτρέπει την επίτευξη των στόχων του προληπτικού μέτρου. Δεν συνιστάται η αυτόματη εφαρμογή του μέτρου για το μέγιστο επιτρεπτό χρονικό διάστημα, αλλά αντ' αυτού να εξεταστεί κατά πόσον αρκεί μια σύντομη κράτηση, με την αναγνώριση ότι μπορεί να παραταθεί εάν είναι απαραίτητο.

Με την υπ' αριθμ. 359/2021 απόφασή του, ο 9ος Ανακριτής Δικαστής Αθηνών (Ελλάδα) έκρινε ότι η αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με ηλεκτρονική παρακολούθηση εκπληρώνει τον στόχο της αποτροπής του κινδύνου διάπραξης νέων εγκλημάτων από τον κατηγορούμενο και διασφαλίζει ότι ο κατηγορούμενος θα παρίσταται στη δίκη και θα υπόκειται σε ποινή. Μετά από έξι μήνες προσωρινής κράτησης, η κράτηση τερματίστηκε και αντικαταστάθηκε με μη στερητικό της ελευθερίας μέτρο. Το περιοριστικό μέτρο που επιβλήθηκε περιλάμβανε περιορισμό κατ' οίκον με ηλεκτρονική παρακολούθηση. Ο δικαστής έκρινε ότι ο προσφεύγων είχε μόνιμη διεύθυνση και απαίτησε από αυτόν να καταβάλει όλα τα έξοδα εγκατάστασης και λειτουργίας του ηλεκτρονικού συστήματος. Ο δικαστής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «ο θεμιτός σκοπός επιδιώκεται και εναρμονίζεται με την αρχή της αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού».

2.3.5. Η ενσωμάτωση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στο εθνικό πλαίσιο της νομολογίας

Η εκτενής νομολογία του ΕΔΔΑ παρέχει σημαντικό αριθμό παραδειγμάτων αποτελεσματικών και αναποτελεσματικών πρακτικών κατά την εφαρμογή των προληπτικών μέτρων. Σημαντικός αριθμός κρατών απέτυχε σε διαδικασίες που αφορούν παραβιάσεις του άρθρου 5 της ΕΣΔΑ, ιδίως στο πλαίσιο της κατάχρησης της προσωρινής

κράτησης και της ανεπαρκούς αιτιολόγησης των αποφάσεων που αφορούν τη χρήση της. Ως εκ τούτου, είναι εξαιρετικά σημαντικό να βασίζεται η εθνική νομολογία στο κεκτημένο του ΕΔΔΑ. Είναι εξίσου σημαντικό το γεγονός ότι η εθνική νομολογία εξελίσσεται στην κατεύθυνση που υποδεικνύεται από το Δικαστήριο, δηλαδή απαιτώντας λεπτομερή εξέταση και εξήγηση της χρήσης της προσωρινής κράτησης και αύξηση της χρήσης εναλλακτικών μέτρων σε περιπτώσεις όπου η κράτηση δεν κρίνεται αναγκαία. Είναι επιτακτική ανάγκη τα ανώτατα δικαστήρια, τα εφετεία και τα πρωτοβάθμια δικαστήρια να συμβάλουν στην υιοθέτηση ορθών πρακτικών από τη νομολογία του ΕΔΔΑ στην εθνική νομολογία.

Σε σλοβακική ποινική υπόθεση σχετικά με το ζήτημα της προσωρινής κράτησης (με αριθμό αναφοράς 39Tr/13/2020), ο δικαστής που προεδρεύει της προκαταρκτικής ακρόασης αναφέρθηκε στην ΕΣΔΑ. Ανέφερε ότι ήταν δυνατή η επίκληση του άρθρου 5, παράγραφος 3, της ΕΣΔΑ, το οποίο επιτρέπει τη μη κράτηση του ατόμου υπό την προϋπόθεση ότι είναι στη διάθεση των αρχών επιβολής του νόμου. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ο δυνητικός κίνδυνος που εγκυμονεί ένα άτομο που κατηγορείται για σοβαρό έγκλημα και αντιμετωπίζει δυνητικά μακρά ποινή φυλάκισης δεν μπορεί να προσδιοριστεί αποκλειστικά βάσει της σοβαρότητας του εγκλήματος και της προβλεπόμενης ποινής. Εναπόκειται στις κρατικές αρχές να εξετάσουν τη δυνατότητα εξασφάλισης του κατηγορουμένου με εναλλακτικά μέτρα, όπως η εγγύηση ή η εποπτεία. Ο προεδρεύων της προκαταρκτικής ακροαματικής διαδικασίας δικαστής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, αντικαθιστώντας την προσωρινή κράτηση με την εποπτεία από κοινωνικό λειτουργό επανένταξης και διαμεσολάβησης και την ταυτόχρονη επιβολή κατάλληλων περιορισμών και υποχρεώσεων, σε συνδυασμό με την υποχρέωση υποβολής σε έλεγχο με τεχνικά μέσα, κατέστη δυνατή η επίτευξη του σκοπού της προσωρινής κράτησης στη συγκεκριμένη υπόθεση.

2.3.6.Συνειδητή χρήση εργαλείων προληπτικής αστυνόμευσης

Υπό το πρίσμα της αυξανόμενης ανάπτυξης τεχνολογιών κατάρτισης προφίλ και προληπτικής αστυνόμευσης στο πλαίσιο των προληπτικών μέτρων, ιδίως κατά την εκτίμηση του κινδύνου υποτροπής, όλοι, αλλά ιδίως οι δικαστές, θα πρέπει να έχουν κατά νου ότι τέτοια εργαλεία δεν προβλέπουν το μέλλον.

Τα προγνωστικά εργαλεία έχουν σχεδιαστεί για να εξακριβώνουν την πιθανότητα ενός γεγονότος να συμβεί. Συνιστάται να μην χρησιμοποιούνται τα εν λόγω εργαλεία σε υπερβολικά μεγάλο βαθμό και να ασκείται διαφάνεια όσον αφορά τη χρήση των εν λόγω εργαλείων και του πηγαίου κώδικα τους. Αυτό επιτρέπει στους μετέχοντες στη διαδικασία να εξακριβώσουν τη βάση επί της οποίας επιτεύχθηκε το αποτέλεσμα, ήτοι τα εισερχόμενα δεδομένα και τους εφαρμοστέους κανόνες, παρέχοντάς τους έτσι τη δυνατότητα να υποβάλουν τα κατάλληλα αντεπιχειρήματα στο πλαίσιο της προσφυγής.

3. Ευρωπαϊκή Εντολή Εποπτείας

Η ευρωπαϊκή εντολή εποπτείας θεσπίστηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/8292 και στη συνέχεια μεταφέρθηκε από τα κράτη μέλη στο εσωτερικό τους δίκαιο.

Η ΑΠ προωθεί, κατά περίπτωση, τη χρήση μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων ως εναλλακτική λύση έναντι της προσωρινής κράτησης σε περιπτώσεις με διασυνοριακή παράμετρο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, υπάρχει κίνδυνος διαφορετικής μεταχείρισης μεταξύ εκείνων που διαμένουν στο κράτος της δίκης και εκείνων που δε διαμένουν: ένας κάτοικος αλλοδαπής μπορεί να τεθεί υπό προσωρινή κράτηση εν αναμονή της δίκης, ακόμη και όταν, υπό παρόμοιες συνθήκες, ο κάτοικος ημεδαπής δεν θα το πράξει. Η ΕΕΕ προσφέρει μια εναλλακτική λύση προωθώντας, κατά περίπτωση, τη χρήση, κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων για πρόσωπα που δεν διαμένουν στο κράτος μέλος στο οποίο διεξάγεται η διαδικασία.⁷

Οι ΕΕΕ είναι εργαλείο της ΕΕ που βασίζεται στην αμοιβαία αναγνώριση της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Επιτρέπουν στην αρμόδια αρχή ενός κράτους μέλους (αρχή έκδοσης) να απαιτεί από τις αρχές άλλου κράτους μέλους (αρχή εκτέλεσης) στο οποίο διαμένει ο ύποπτος να εποπτεύονται από τις αρχές άλλου κράτους μέλους (αρχή εκτέλεσης) στο οποίο διαμένει ο ύποπτος εν αναμονή της δίκης.

Ευρωπαϊκές εντολές εποπτείας	
Αντικείμενο	Οι ΕΕΕ επιτρέπουν σε δικαστική αρχή ενός κράτους μέλους (αρχή έκδοσης) να απαιτεί από τις αρχές άλλου κράτους μέλους (αρχή εκτέλεσης) στο οποίο είναι μόνιμος κάτοικος ενώ βρίσκεται εν αναμονή της δίκης του να εποπτεύονται από τις αρχές άλλου κράτους μέλους (αρχής εκτέλεσης) που επιβάλλονται σε ύποπτο μη μόνιμο κάτοικο, αντί της προσωρινής κράτησης.
Έκδοση	Η αρχή έκδοσης μπορεί να διαβιβάσει απόφαση σχετικά με μέτρα επιτήρησης με δική της πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος του υπόπτου. Η απόφαση αυτή πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό (το τυποποιημένο έντυπο που παρατίθεται στο παράρτημα Ι της απόφασης-πλαισίου 2009/829).

²https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj.

Κράτος μέλος στο οποίο μπορεί να διαβιβασθεί η απόφαση περί μέτρων επιτήρησης	Η ΕΕΕ μπορεί να διαβιβαστεί στη διεύθυνση: • στο κράτος μέλος στο οποίο το πρόσωπο έχει τη «νόμιμη και συνήθη διαμονή του», εφόσον το πρόσωπο συναινεί· είτε • κατόπιν αιτήσεως του κατηγορουμένου, σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο διαμένει συνήθως, αλλά στην περίπτωση αυτή απαιτείται η συγκατάθεση του εν λόγω κράτους μέλους.
Αναγνώριση και εκτέλεση	Η αρχή εκτέλεσης αναγνωρίζει, το συντομότερο δυνατόν και σε κάθε περίπτωση εντός 20 εργάσιμων ημερών από την παραλαβή της απόφασης περί μέτρων επιτήρησης και του πιστοποιητικού, την απόφαση περί μέτρων επιτήρησης και λαμβάνει αμελλητί όλα τα αναγκαία μέτρα για την παρακολούθηση των μέτρων επιτήρησης, εκτός εάν αποφασίσει να επικαλεστεί έναν από τους λόγους μη αναγνώρισης που αναφέρονται στο άρθρο 15 της απόφασης-πλαίσιου 2009/829.
Προσαρμογή των μέτρων επιτήρησης	Η προσαρμογή των μέτρων επιτήρησης που επιβάλλονται από την αρχή έκδοσης είναι δυνατή εάν η φύση των μέτρων επιτήρησης είναι ασυμβίβαστη με το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης. Στις περιπτώσεις αυτές, η αρμόδια αρχή εκτέλεσης μπορεί να προσαρμόζει τα μέτρα σύμφωνα με το είδος των μέτρων επιτήρησης που εφαρμόζονται, σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης, σε ισοδύναμα αδικήματα. Το προσαρμοσμένο μέτρο επιτήρησης πρέπει να αντιστοιχεί στο μέτρο του δυνατού με εκείνο που επιβλήθηκε στο κράτος έκδοσης και να μην είναι αυστηρότερο από το μέτρο επιτήρησης που επιβλήθηκε αρχικά. Κάθε απόφαση προσαρμογής του μέτρου επιτήρησης πρέπει να κοινοποιείται στην αρχή έκδοσης, η οποία μπορεί να αποφασίσει να αποσύρει την ΕΕΕ εάν δεν έχει αρχίσει ακόμη η εφαρμογή του στο κράτος εκτέλεσης.
Παράβαση των μέτρων επιτήρησης	Εάν ο ύποπτος παραβιάσει τα μέτρα επιτήρησης, εφαρμόζονται οι διαδικασίες που προβλέπονται στο κράτος εκτέλεσης. Αυτό θα μπορούσε επίσης να οδηγήσει στην έκδοση Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης.

4. Σχετική νομοθεσία

4.1. Νομικές πράξεις της ΕΕ και άλλα έγγραφα

Σύσταση (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και με τις υλικές συνθήκες κράτησης, C/2022/8987, ΕΕ L 86 της 24ης Μαρτίου 2023, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και τη διαδικασία παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών, 2002/584/ΔΕΥ, ΕΕ L 190 της 18ης Ιουλίου 2002, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και αποφάσεων αναστολής της εκτέλεσης της ποινής ή απόλυσης υπό όρους με σκοπό την εποπτεία των μέτρων αναστολής και των εναλλακτικών κυρώσεων, 2008/947/ΔΕΥ, ΕΕ L 337 της 16ης Δεκεμβρίου 2008, η οποία διατίθεται στη διεύθυνση: <https://eurlex.europa.eu/eli/dec framw/2008/947/oj>

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για την εφαρμογή μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση, 2009/829/ΔΕΥ, ΕΕ L 294 της 11ης Νοεμβρίου 2009, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec framw/2009/829/oj>

Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, ΕΕ L 280 της 26ης Οκτωβρίου 2010

Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, ΕΕ L 142 της 1ης Ιουνίου 2012

Οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας, ΕΕ L 294 της 6ης Νοεμβρίου 2013

Οδηγία (ΕΕ) 2016/800 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, ΕΕ L 132 της 21ης Μαΐου 2016

Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2016, σχετικά με τη νομική συνδρομή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους στο πλαίσιο διαδικασιών εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, ΕΕ L 297 της 4ης Νοεμβρίου 2016

Σχέδιο συμπερασμάτων του Συμβουλίου σχετικά με εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης, 14075/19, διατίθεται στη διεύθυνση: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2. Νομικά έγγραφα του Συμβουλίου της Ευρώπης

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, όπως τροποποιήθηκε από τα πρωτόκολλα αριθ. 11 και 14, 4 Νοεμβρίου 1950, ETS 5

Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση Rec(2006)2 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους ευρωπαϊκούς σωφρονιστικούς κανόνες, Στρασβούργο, 11 Ιανουαρίου 2006

Συμβούλιο της Ευρώπης, Επιτροπή Υπουργών, Σύσταση Rec(2006)13 σχετικά με τη χρήση της προσωρινής κράτησης, τις συνθήκες υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα και την παροχή διασφαλίσεων κατά των καταχρήσεων, 27 Σεπτεμβρίου 2006

4.3.Εθνικά νομικά πλαίσια

Βουλγαρικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 86/28.10.2005, με ισχύ στις 29 Απριλίου 2006, όπως τροποποιήθηκε, SG αριθ. 46/12.06.2007, με ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2008)

Κώδικας Ποινικής Δικονομίας της Κροατίας (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22).

Ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Πολωνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (νόμος της 6ης Ιουνίου 1997)

Σλοβακικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (νόμος 300/2005 Συλλ. της 20ής Μαΐου 2005)

4.4.Άλλες πηγές

4.4.1. Νομολογία του ΕΔΔΑ

Α.Ε. κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 14480/04, 2009, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-91929%22%5D%7D>

Antonenkon κ.λπ. κατά Ουκρανίας, προσφυγή αριθ. 14183/02, 2005, διατίθεται στη

διεύθυνση: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-71202%22%5D%7D>

Buzadji κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας, προσφυγή αριθ. 23755/07, 2014, διατίθεται

στη διεύθυνση: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-148659%22%5D%7D>

Dochnal κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 31622/07, 2012, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-113139%22%5D%7D>

Сνiкoнá кáтá Σλοβακίας, προσφυγές αριθ. 615/21, 9427/21 και 36765/21, 2024, διατίθεται

στη διεύθυνση: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-234143%22%5D%7D>

Georgieva κατά Βουλγαρίας, προσφυγή αριθ. 16085/02, 2008, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87315%22%5D%7D>

Vrencev κατά Σερβίας, προσφυγή αριθ. 2361/05, 2008, διατίθεται στη διεύθυνση:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Zmarzlak κατά Πολωνίας, προσφυγή αριθ. 37522/02, 2008, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2.Εθνική νομολογία

Κροατική υπόθεση: Αριθ. U-III/3023/2021, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Ελληνική υπόθεση: Απόφαση αριθ. 359/2021 (9ος Ανακριτής Αθηνών)

Υπόθεση Σλοβακίας: Αριθ. 3 Tost 34/2020 (Ανώτατο Δικαστήριο)

Υπόθεση Σλοβακίας: 39Tr/13/2020, διατίθεται στη διεύθυνση:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Πολωνική υπόθεση: II AKz 327/20 (εφετείο Szczecin)

D4.1 PODRĘCZNIK RELEASE

Beneficjent wiodący: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poziom rozpowszechniania: DOSTĘPNE DO WIADOMOŚCI PUBLICZNEJ

Data: 16/08/2024

Numer GA: 101090815

Informacje o projekcie

Numer umowy o udzielenie dotacji	101090815
Akronim	RELEASE
Nazwa	Reducing the Excessive usage of pre-trial dEtention via hArmonisation & Support to altErnatives
Temat	Ograniczenie nadmiernego stosowania tymczasowego aresztowania poprzez harmonizację i wspieranie środków alternatywnych
Darmowe słowa kluczowe	Sprawy karne, aresztowanie, postępowanie przygotowawcze, oskarżony
Data rozpoczęcia	01/10/2022
Czas trwania	24 miesiące
Koordinator	Fundacja Prawo i Internet (Law and Internet Foundation)

Projekt jest współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki w ramach programu „Międzynarodowe Projekty Współfinansowane”.

Informacje o dokumencie

Pakiet roboczy	WP4: Opracowanie podręcznika i podsumowania strategii
Wymierny rezultat projektu (<i>ang. Deliverable</i>)	D4.1 RELEASE Podręcznik
Data	16/08/2024
Rodzaj	RAPORT
Zakres rozpowszechniania	DOSTĘPNE DO WIADOMOŚCI PUBLICZNEJ
Beneficjent wiodący	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Główny autor (autorzy)	Martyna Kusak (UAM), Karolina Kiejnich-Kruk (UAM), Kinga Krężel (UAM)
Recenzenci dokumentu	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

Historia zmian

Wersja	Data	Autor	Uwagi
0.1	14/06/2024	Martyna Kusak (UAM) Karolina Kiejnich-Kruk (UAM) Kinga Krężel (UAM)	Treść Raportu
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (UAM) Karolina Kiejnich-Kruk (UAM) Kinga Krężel (UAM)	Pierwsza wersja robocza
1.2	16/08/2024	Kinga Krężel (UAM)	Druga wersja robocza
1.3		Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva	Wersja ostateczna
1.4	6/09/2024	Martyna Kusak (UAM) Karolina Kiejnich-Kruk (UAM) Kinga Krężel (UAM)	Wersja ostateczna

Zastrzeżenie

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone w niniejszym dokumencie są jednak wyłącznie poglądami autora (autorów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja Europejska nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Prawa autorskie

Niniejszy dokument zawiera oryginalne, niepublikowane prace, chyba że wyraźnie wskazano inaczej. W przypadku wcześniej opublikowanych materiałów i prac innych osób zostało to wskazane za pomocą odpowiednich odniesień i/lub cytatów. Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Skróty

EKPC	Europejska Konwencja Praw Człowieka
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ENN	Europejski nakaz nadzoru
UE	Unia Europejska
DR	Decyzja ramowa Rady

Spis treści

1. Wstęp	9
1.1. Standardy ETPC dotyczące środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania	10
1.2. Zalecenie Komisji (UE) 2023/681 z dnia 8 grudnia 2022r. w sprawie praw procesowych podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu oraz w sprawie materialnych warunków pozbawienia wolności	15
2. Dobre praktyki	17
2.1. obrońcy.....	17
2.1.1. Pomoc udzielana podejrzanemu na wczesnym etapie.....	17
2.1.2. Aktywność w przedstawianiu alternatyw wobec tymczasowego zatrzymania.	19
2.1.3. Przygotowanie do posiedzenia sądu, na którym rozpatrywany będzie wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania.	20
2.1.4. Wnoszenie zażalenia na uzasadnienie postanowienia w sprawie środków zapobiegawczych.....	21
2.1.5. Wiedza w zakresie narzędzi predykcyjnych	21
2.2. Prokuratorzy	22
2.2.1. Indywidualna ocena sytuacji podejrzanego.....	22
2.2.2. Należycie umotywowane i uzasadnione postanowienia	22
2.2.3. Rozważenie kombinacji środków alternatywnych	23
2.2.4. Współpraca z kuratorami sądowymi i korzystanie z programów resocjalizacyjnych	24
2.2.5. Dostęp do akt sprawy i ujawnianie istotnych dowodów.....	24
2.2.6. Świadome korzystanie z narzędzi predykcyjnych.....	25
2.3. Sędziowie.....	25
2.3.1. Indywidualna ocena sytuacji oskarżonego.....	26
2.3.2. Kompleksowa analiza akt sprawy i wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania	27
2.3.3. Należycie uzasadnione postanowienia	28
2.3.4. Możliwość zastosowania kombinacji środków lub tymczasowego aresztowania na krótki okres czasu	30
2.3.5. Uwzględnienie orzecznictwa ETPC	30
2.3.6. Świadome korzystanie z narzędzi predykcyjnych	31
3. Europejski nakaz nadzoru	33

4. Bibliografia	35
4.1. Akty prawne UE.....	35
4.2. Akty prawne Rady Europy.....	36
4.3. Prawo krajowe	36
4.4. Pozostałe źródła	36
4.4.1. Orzecznictwo ETPC	36
4.4.2. Orzecznictwo krajowe.....	38

Streszczenie

Niniejszy podręcznik opiera się na danych zebranych w ramach projektu RELEASE, a w szczególności na doświadczeniach przedstawianych przez uczestniczących w nim praktyków (sędziów, prokuratorów i obrońców). Dzięki temu, że poszczególne grupy docelowe objęte projektem reprezentowały różne środowiska, możliwe było zgromadzenie i opracowanie panoramy dobrych praktyk oraz wyzwań w stosowaniu środków alternatywnych do tymczasowego aresztowania. W rezultacie wnioski ujęte w niniejszym podręczniku opierają się na różnych punktach widzenia, co ułatwia wzajemne zrozumienie i współpracę między różnymi grupami zawodowymi, mającymi wspólny cel, jakim jest stosowanie tymczasowego aresztowania jedynie w ostateczności.

W ramach projektu RELEASE zgromadzono wyzwania związane ze stosowaniem standardów ETPC odnoszącymi się do środków alternatywnych. W związku z tym, w pierwszej części niniejszego podręcznika podsumowano kluczowe punkty wynikające z orzecznictwa Trybunału. Ponadto przedstawiono zalecenie Komisji (UE) 2023/681, ułatwiające zrozumienie standardów UE w tym zakresie.

W części drugiej opisano dobre praktyki w stosowaniu środków alternatywnych do tymczasowego aresztowania, wypracowane w ramach spotkań organizowanych w ramach projektu z reprezentantami sędziów, obrońców i prokuratorów. Najważniejsze wnioski z perspektywy poszczególnych zawodów są następujące:

1) obrońcy:

- dobór środków zapobiegawczych z reguły zależy od przebiegu pierwszych czynności wykonywanych z podejrzanym; pomagają one w uzyskaniu informacji, które mogą doprowadzić do zastosowania środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania;
- obrońcy mogą wpłynąć na podjęcie decyzji o zastosowaniu środków alternatywnych, przedstawiając organom specyfikę sytuacji podejrzanego;
- w stosowaniu standardów ETPC dotyczących nieizolacyjnych alternatyw do tymczasowego aresztowania pomocne może być zaskarżanie uzasadnienia postanowienia o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania środków zapobiegawczych; składanie takich zażaleń może również przyczynić się do

wypracowania praktyki stosowania środków zapobiegawczych w oparciu o racjonalne i uzasadnione argumenty;

3) prokuratorzy:

- w każdej sprawie konieczna jest indywidualna ocena podejrzanego, przekładająca się na należyte uzasadnioną decyzję dotyczącą środków zapobiegawczych;
- w szczególnych przypadkach, na przykład jeśli podejrzani cierpią na uzależnienia lub problemy natury psychicznej, w stosowaniu alternatyw do tymczasowego aresztowania pomocna może być współpraca z kuratorami sądowymi i korzystanie z programów resocjalizacyjnych;
- instrumentem wspierającym stosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w unijnych sprawach transgranicznych jest europejski nakaz nadzoru, umożliwiający nadzór nad wykonaniem środków zapobiegawczych niepolegających na pozbawieniu wolności przez inne państwo członkowskie aniżeli państwo, w którym toczy się postępowanie;

2) sędziowie:

- kluczowe znaczenie przy stosowaniu środków zapobiegawczych ma indywidualna ocena sytuacji podejrzanego,
- w każdej sprawie decyzja sądu musi opierać się o rzetelne i szczegółowe uzasadnienie, osadzone w okolicznościach danej sprawy,
- sędziowie powinni każdorazowo rozważyć zastosowanie kombinacji środków lub aresztu tymczasowego na krótki okres czasu – z uwzględnieniem orzecznictwa ETPC.

W ostatniej części omówiono europejski nakaz nadzoru, czyli unijny instrument współpracy, umożliwiający nadzorowanie środków zapobiegawczych niepolegających na pozbawieniu wolności przez inne państwo członkowskie aniżeli państwo, w którym prowadzi się postępowanie.

1. Wstęp

Niniejszy Podręcznik przedstawia dobre praktyki wypracowane w ramach projektu RELEASE.

W ramach projektu analizowano alternatywne dla tymczasowego aresztowania środki zapobiegawcze stosowane w Bułgarii, Chorwacji, Grecji, Słowacji i Polsce. Nadrzędnym celem projektu było zacieśnienie współpracy pomiędzy praktykami działającymi w sprawach obejmujących zastosowanie aresztu tymczasowego oraz dyskusja o stosowaniu nieizolacyjnych środków alternatywnych. Pierwszy etap projektu polegał na zgromadzeniu danych, w tym orzecznictwa ETPC oraz krajów partnerskich. Kolejnym krokiem była wymiana dobrych praktyk i dzielenie się wiedzą. Miało to miejsce w ramach wydarzeń krajowych, które odbyły się w każdym kraju partnerskim, a także dwóch wydarzeń międzynarodowych, zorganizowanych w Bratysławie i Poznaniu.

Projekt RELEASE wpisuje się w podejmowane przez UE wysiłki na rzecz stosowania środków alternatywnych wobec aresztowania. Unia wspiera je od roku 2004, kiedy to w programie haskim uznano, że aresztowanie i alternatywne środki zapobiegawcze stanowią ważny obszar unijnej polityki wymiaru sprawiedliwości. W konkluzjach Rady z roku 2019 w sprawie środków będących alternatywą wobec pozbawienia wolności państwa członkowskie zgodziły się, że areszt należy stosować jedynie w ostateczności oraz że zamiast aresztu należy stosować sankcje i nieizolacyjne środki zapobiegawcze. Jest to szczególnie istotne ze względu na resocjalizację i reintegrację sprawców przestępstw.¹ W tym samym dokumencie stwierdzono, że w wielu państwach członkowskich tymczasowe aresztowanie nie jest stosowane jako ostateczność, a środki alternatywne wobec niego stosowane są w bardzo ograniczonym zakresie. Ponadto decyzje w sprawie aresztu tymczasowego często nie są wystarczająco uzasadnione i nie podlegają regularnej kontroli, w wyniku czego czas ograniczenia wolności ulega wydłużeniu. Praktyki te znajdują odzwierciedlenie w

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, str. 6.

orzecznictwie ETPC dotyczącym Art. 5(3) i 5(4) EKPC w odniesieniu do państw członkowskich UE. Ponadto różnice w katalogu i warunkach stosowania środków alternatywnych w państwach członkowskich UE, negatywnie wpływają na unijną współpracę w sprawach karnych, a zwłaszcza w kontekście stosowania europejskiego nakazu nadzoru² (zob. rozdział 3).

Niniejszy podręcznik opiera się na danych zebranych w ramach projektu RELEASE, a w szczególności na doświadczeniach przedstawianych przez uczestniczących w projekcie praktyków. Dzięki temu, że poszczególne grupy docelowe (sędziowie, prokuratorzy i obrońcy) reprezentują różne środowiska, możliwe było zgromadzenie i opracowanie przekrojowej panoramy dobrych praktyk oraz wyzwań. W rezultacie wnioski ujęte w niniejszym podręczniku opierają się na różnych punktach widzenia, co ułatwia wzajemne zrozumienie i współpracę między różnymi grupami zawodowymi, mającymi wspólny cel, jakim jest stosowanie aresztu tymczasowego jedynie w ostateczności.

1.1. Standardy ETPC dotyczące środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania

W niniejszej części omówione są najważniejsze wnioski wynikające z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, odnoszącego się do środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania.

Obowiązek rozważenia środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania	
Idalov przeciwko Rosji, § 140 Sulaoja przeciwko Estonii, § 64	Podejmując decyzję, czy dana osoba powinna zostać zwolniona czy zatrzymana, na mocy art. 5 § 3 EKPC organy mają obowiązek rozważyć alternatywne środki zapewnienia jej stawiennictwa na rozprawie.

² Ibidem, str. 3.

Vrencev przeciwko Serbii, § 76	Ilećroć ryzyku ucieczki można zapobiec stosując kaucję lub inne formy poręczenia, oskarżonego należy zwolnić. Na władzach krajowych każdorazowo spoczywa obowiązek należytego rozważenia takich środków alternatywnych.
Jabłoński przeciwko Polsce, § 84	Należy rozważyć możliwość nałożenia innych „środków zapobiegawczych” - takich jak poręczenie lub nadzór policyjny - w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego.
Poręczenie	
Muşuc przeciwko Mołdawii, § 42	Poręczenie może być wymagane jedynie przez czas istnienia powodów uzasadniających zatrzymanie.
Toshev przeciwko Bułgarii, § 68	Kwota poręczenia musi uwzględniać: - stan majątkowy oskarżonego - powiązania z osobami mającymi udzielić poręczenia, - obywatelstwo, - wiek, - zawód tak aby perspektywa utraty poręczenia w przypadku niestawiennictwa na rozprawie stanowiła wystarczający środek odstraszający, skutecznie zniechęcający do ucieczki.
Iwańczuk przeciwko Polsce, § 66	Jako że chodzi tu o podstawowe prawo do wolności gwarantowane przez artykuł 5 EKPC, władze muszą przy wyznaczaniu odpowiedniej wysokości poręczenia wykazać się taką starannością, jak przy podejmowaniu decyzji co do tego, czy dalsze pozostawanie przez oskarżonego w areszcie jest nadal niezbędne.
Georgieva przeciwko Bułgarii, §§ 15 i 30-31, Mangouras przeciwko Hiszpanii, § 37.	Decyzja określająca wysokość poręczenia musi być należycie uzasadniona.
Areszt domowy	

Buzadji przeciwko Republice Mołdawii, § 104	Ze względu na jego stopień i intensywność, areszt domowy uznaje się za formę pozbawienia wolności w rozumieniu art. 5 EKPC. Także ten rodzaj pozbawienia wolności wymaga odpowiednich i wystarczających powodów, podobnie jak tymczasowe aresztowanie.
Navalny przeciwko Rosji, § 60	Areszt domowy zarządzono głównie na tej podstawie, że skarżący naruszył poprzedni środek zapobiegawczy, czyli zakaz opuszczania Moskwy na czas śledztwa. Miało to wskazywać na ryzyko ucieczki. Stosując areszt domowy, sąd krajowy nie wskazał żadnych konkretnych okoliczności, które nie byłyby uprzednio znane, a tym samym nie wykazał istnienia ryzyka, które uzasadniałoby zastosowanie aresztu domowego.
Ograniczenia swobody poruszania się (art. 2 Protokołu nr 4 do EKPC)	
Gochev przeciwko Bułgarii, § 44	Każdy środek ograniczający swobodę poruszania się musi być zgodny z prawem, realizować jeden z uzasadnionych celów, o których mowa w EKPC, i być konieczny do osiągnięcia tego celu w demokratycznym społeczeństwie. Środek taki musi zapewniać właściwą równowagę między interesem publicznym a prawami jednostki.
Popoviciu przeciwko Rumunii, §§ 91,95	Ograniczenie swobody poruszania się może być uzasadnione w danej sprawie wyłącznie w sytuacji, gdy istnieją jasne wskazania, że interes publiczny rzeczywiście przewyższa prawo osoby do swobodnego poruszania się. W razie długotrwałego ograniczenia swobody poruszania się, niezbędna jest okresowa ponowna ocena jego zasadności.
Miażdżyk przeciwko Polsce, § 35 Popoviciu przeciwko Rumunii, § 91	Czas trwania ograniczenia sam w sobie nie może stanowić wyłącznej podstawy określenia, czy naruszona została prawidłowa równowaga pomiędzy interesem publicznym we właściwym prowadzeniu postępowania karnego a interesem osobistym skarżącego w postaci prawa do swobodnego poruszania się. Kwestię tę należy rozważyć z uwzględnieniem specyfiki danej sprawy. Ograniczenie może być uzasadnione w danej sprawie wyłącznie w sytuacji, gdy istnieją jasne wskazania, że interes publiczny rzeczywiście przewyższa prawo osoby do swobodnego poruszania się.

Popoviciu przeciwko Rumunii	Stwierdzony przez Trybunał przypadek braku naruszenia swobody poruszania się. Okoliczności sprawy są następujące: - zakaz opuszczania kraju nałożony na okres trzech miesięcy i ośmiu dni, - skarżący miał możliwość odwołania się do sądu od zastosowanego środka zapobiegawczego; jak twierdził, środek ten uniemożliwiał mu prowadzenie działalności gospodarczej, która wymagała podróży poza granice kraju, - istniało uzasadnione podejrzenie, że skarżący popełnił zarzucane mu przestępstwo, a uchylenie środka utrudniłoby właściwe wymierzenie sprawiedliwości, - złożony charakter postępowania przeciwko skarżącemu, obejmującego obszerny materiał dowodowy, mógł uzasadniać zakaz opuszczania kraju nałożony na skarżącego na ograniczony czas, zapewniający w razie potrzeby jego natychmiastowe stawiennictwo, - ponowną ocenę przeprowadzano co trzydzieści dni, - sądy krajowe zniosły nałożony na skarżącego środek zapobiegawczy, gdy uznały, że nie jest on już konieczny dla prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, choć prowadzone przeciwko niemu postępowanie karne było nadal w toku.
Antonenkov i inni przeciwko Ukrainie	Stwierdzony przez Trybunał przypadek braku naruszenia swobody poruszania się. Okoliczności sprawy są następujące: - na skarżących nałożono zakaz opuszczania miejsca zamieszkania przez okres około pięciu lat i trzech miesięcy, - środki zapobiegawcze nie były automatycznie stosowane przez cały czas trwania postępowania karnego, - wszystkie składane przez skarżących wnioski o zgodę na opuszczenie miejsca zamieszkania rozpatrzono pozytywnie.
A.E. przeciwko Polsce	Stwierdzony przez Trybunał przypadek naruszenia swobody poruszania się. W tej sprawie zakaz podróżowania nałożono na okres ośmiu lat, a ponadto: - ponowną ocenę przeprowadzono tylko raz, na wniosek skarżącego, co mogło wskazywać, że zakaz podróżowania był w rzeczywistości zakazem automatycznym, traktowanym jako ogólny środek o nieokreślonym czasie trwania. - Trybunał uznał, że takie działanie koliduje z nałożonymi na organy obowiązkami polegającymi na ustaleniu czy zgodnie z wymogami Artykułu 2 Protokołu nr 4, ingerencja w prawo skarżącego do wyjazdu z Polski pozostała uzasadniona przez cały czas jej trwania.

Prescher przeciwko Bułgarii	Stwierdzony przez Trybunał przypadek naruszenia swobody poruszania się. W przedmiotowej sprawie zakaz opuszczania kraju obowiązywał przez około pięć lat i trzy miesiące. Trybunał wskazał, że: - nawet jeśli jest to uzasadnione na początku postępowania, środek ograniczający swobodę poruszania się jednostki może stać się nieproporcjonalny, jeśli obowiązuje przez długi czas, - organy nie rozważyły, czy po tylu latach śledztwa obecność skarżącego była nadal konieczna.
Dozór policyjny	
Zmarzlak przeciwko Polsce, §§ 44-52	W tej sprawie skarżący objęty był dozorem policyjnym przez dwanaście lat. ETPC stwierdził, że: - ryzyko, że osoba, której postawiono zarzuty może zakłócić prawidłowy bieg postępowania z czasem zmniejsza się, - każdy środek, który zmierza do ograniczenia swobody korzystania z praw, które związane są ze sfera życia prywatnego jednostki musi być poddany restryktywnej wykładni i być stosowany z powściągliwością, - do władz należy zapewnienie, aby zastosowane środki ograniczające prawa i wolności jednostki nie zagrażały właściwej równowadze między chronionym interesem tejże, a interesem ogółu, w tym przypadku dla zapewnienia dobrej administracji w wymiarze sprawiedliwości. Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 EKPC (poszanowanie życia prywatnego).
Przepadek poręczenia	
Lavrechov przeciwko Republice Czeskiej, §§ 43-57	Choć przypadek poręczania stanowi ingerencję państwa w prawa majątkowe skarżącego, realizuje on uzasadniony cel zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania karnego oraz, w szerszym rozumieniu, zwalczania i zapobiegania przestępczości, co niewątpliwie wchodzi w zakres interesu ogólnego przewidzianego w art. 1 Protokołu nr 1. Odnosząc się do testu proporcjonalności, Trybunał zauważył, że poręczenie w wysokości około 400.000 EUR stanowi znaczną kwotę, przy czym odpowiednim momentem na rozważanie proporcjonalności kwoty poręczenia jest moment jej ustalenia, a nie przypadek.

1.2. Zalecenie Komisji (UE) 2023/681 z dnia 8 grudnia 2022r. w sprawie praw procesowych podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu oraz w sprawie materialnych warunków pozbawienia wolności

W Zaleceniu³ zawarto wytyczne dla państw członkowskich dotyczące wdrożenia skutecznych, odpowiednich i proporcjonalnych środków w celu wzmocnienia praw wszystkich pozbawionych wolności osób podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym; obejmuje to wzmocnienie zasady, zgodnie z którą pozbawienie wolności powinno być wyłącznie ostatecznością.⁴ W dalszej części zawarty jest wyciąg z zaleceń.

Zalecenie Komisji 2023/681	
Definicje (5)	„Środki alternatywne” należy rozumieć jako mniej restrykcyjne środki stanowiące alternatywę wobec pozbawienia wolności.
Zasady ogólne (10)	Państwa członkowskie powinny stosować tymczasowe aresztowanie wyłącznie jako ostateczność. Preferowane powinny być środki alternatywne, w szczególności gdy przestępstwo jest zagrożone wyłącznie karą pozbawienia wolności na krótki okres lub gdy sprawcą jest dziecko.
Minimalne normy dotyczące praw procesowych osób podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu, (14)	Państwa członkowskie powinny stosować tymczasowe aresztowanie wyłącznie w razie absolutnej konieczności i jako ostateczność, przy należyтым uwzględnieniu szczególnych okoliczności każdej sprawy. W tym celu państwa członkowskie powinny w miarę możliwości stosować środki alternatywne.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ Zasady ogólne (10).

Minimalne normy dotyczące praw procesowych osób podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu, (15)	Państwa członkowskie powinny przyjąć domniemanie na korzyść zwolnienia. Państwa członkowskie powinny zobowiązać właściwe organy krajowe do ponoszenia ciężaru dowodu w zakresie wykazania konieczności zastosowania tymczasowego aresztowania.
Minimalne normy dotyczące praw procesowych osób podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu, (16)	Aby uniknąć niewłaściwego stosowania tymczasowego aresztowania, państwa członkowskie powinny udostępnić jak najszerszy katalog środków alternatywnych, takich jak środki alternatywne wymienione w decyzji ramowej Rady 2009/829/WSiSW w sprawie stosowania przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania.
Minimalne normy dotyczące praw procesowych osób podejrzanych i oskarżonych podlegających tymczasowemu aresztowaniu, (22)	Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby każda decyzja organu sądowego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, przedłużeniu takiego aresztowania lub zastosowaniu środków alternatywnych była należycie umotywowana i uzasadniona oraz odnosiła się do szczególnej przesłanki dotyczącej podejrzanego lub oskarżonego, uzasadniającej pozbawienie go wolności. W decyzji należy uwzględnić również powody, dla których środki alternatywne nie zostały uznane za wystarczające, a jej odpis dostarczyć osobie, której decyzja ta dotyczy.

2. Dobre praktyki

2.1. obrońcy

Najważniejsze wnioski

- Dobór środków zapobiegawczych z reguły zależy od przebiegu pierwszych czynności wykonywanych z podejrzanym. Obrońcy pomagają w zgromadzeniu informacji, które mogą doprowadzić do zastosowania środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania.
- Obrońcy mogą wpłynąć na decyzję o zastosowaniu środków alternatywnych przedstawiając organom specyfikę sytuacji podejrzanego.
- W stosowaniu standardów ETPC dotyczących nieizolacyjnych alternatyw do tymczasowego aresztowania pomocne może być zaskarżenie uzasadnienia postanowienia o zastosowaniu środków zapobiegawczych. Może to również przyczynić się do wypracowania praktyki stosowania takich środków w oparciu o racjonalne i uzasadnione argumenty.

2.1.1. Pomoc udzielana podejrzanemu na wczesnym etapie

Pierwsze działania obrońcy zależą od sytuacji podejrzanego, wobec którego mają zostać zastosowane środki zapobiegawcze - tj. od tego, czy podejrzanym został zatrzymany, czy też nie.

Jeżeli podejrzanym został zatrzymany, kwestią zasadniczą jest bezzwłoczne podjęcie działań. Im szybciej obrońca zostanie poinformowany o zatrzymaniu, tym szybciej będzie mógł podjąć niezbędne działania. W pierwszej kolejności dobrą praktyką jest jak najszybsza rozmowa z podejrzanym.⁵

⁵ W niektórych kancelariach adwokaci lub radcowie prawni pełnią dyżury pod telefonem, dzięki czemu zawsze dostępna jest osoba mogąca natychmiastowo podjąć działanie. Są także tacy, którzy udostępniają numer telefonu, pod którym są zawsze dostępni.

Jeżeli osoba zatrzymana ma już swojego obrońcę, to rodzina najprawdopodobniej powiadomi go o zatrzymaniu. W takich przypadkach obrońca często zna sytuację zatrzymanego i łatwiej jest mu podjąć działania zmierzające do zastosowania środków alternatywnych. Jeżeli pierwszy kontakt następuje dopiero po zatrzymaniu, ważna jest także rozmowa z bliskimi zatrzymanego. To oni, jeszcze przed rozmową z zatrzymanym, będą w stanie wskazać, czy zatrzymany ma jakieś problemy zdrowotne i jak zachowywał się podczas zatrzymania. Mogą oni również określić poręczenie majątkowe, jakie można będzie zaproponować w toku postępowania.

W sytuacji zatrzymania przez policję najczęściej rozważaną opcją jest tymczasowe aresztowanie. Z praktyki osób uczestniczących w projekcie wynika, że jeżeli podejrzany zostanie wezwany do dobrowolnego stawiennictwa w czynności, to jest wysoce prawdopodobne, że tymczasowe aresztowanie w ogóle nie będzie brane pod uwagę.

Podczas przesłuchania podejrzanego (zarówno po zatrzymaniu, jak i w przypadku dobrowolnego stawiennictwa) niezwykle ważny jest udział obrońcy. Na początku przesłuchania zbierane są dane osobowe: wiek podejrzanego, jego adres zamieszkania i dane kontaktowe, sytuacja rodzinna, zdrowotna i finansowa. Informacje te są ważne w kontekście stosowania środków zapobiegawczych. Na ich podstawie można określić, czy w danym przypadku realne jest zastosowanie środków niepolegających na pozbawieniu wolności.

Udział obrońcy w przesłuchaniu umożliwi mu również kontrolę nad treścią wyjaśnień udzielanych przez podejrzanego. Będzie on również w stanie ocenić, czy przestrzegane są jego prawa. Na wybór środka zapobiegawczego wpływa także zachowanie podejrzanego; jest to kolejny argument podkreślający rolę obecności obrońcy.

Należy wskazać, że kwestia tego, czy obrońcą jest osoba wybrana przez podejrzanego, czy też wyznaczona z urzędu, nie wpływa na jakość pomocy prawnej. Wpływa jednak na to, na którym etapie obrońca dowiaduje się o zatrzymaniu podejrzanego i od kiedy może przystąpić do czynności.

W sprawie SEBALJ przeciwko Chorwacji (skarga nr 4429/09) ETPC zauważył, że zasadnicze znaczenie w sprawie ma obecność obrońcy już od pierwszych czynności wykonywanych z podejrzanym. Jeśli nie brał on udziału w tych czynnościach, to nawet jeśli uczestniczy w nich na późniejszym etapie, może dojść do sytuacji, w której wady powstałe podczas czynności przeprowadzonych bez jego udziału nie będą mogły być już skutecznie usunięte.

W sprawie PŁONKA przeciwko Polsce (skarga nr 20310/02) ETPC podkreślił, że podejrzany powinien mieć realną możliwość korzystania z pomocy obrońcy już w początkowym stadium postępowania przygotowawczego, w miarę możliwości od pierwszego przesłuchania w sprawie.

2.1.2. Aktywność w przedstawianiu alternatyw wobec tymczasowego zatrzymania

Obrońca, jako strażnik interesu podejrzanego, może występować z inicjatywą zastosowania środków zapobiegawczych stanowiących alternatywę wobec tymczasowego aresztowania.

Przed złożeniem wniosku o zastosowanie takich środków obrońca powinien rozważyć sytuację osobistą podejrzanego oraz okoliczności sprawy, w której środki takie miałyby być zastosowane. Zwiększa to szanse na uwzględnienie wniosku.

W stosownych przypadkach warto zaproponować kombinację kilku środków alternatywnych. Zdaniem osób stanowiących grupę docelową projektu RELEASE, najskuteczniejsze środki będące alternatywą wobec tymczasowego aresztowania są następujące:

- 1) w Bułgarii - areszt domowy (zwłaszcza w połączeniu z monitoringiem elektronicznym) oraz poręczenie,

- 2) w Chorwacji - areszt domowy połączony z monitoringiem elektronicznym i poręczeniem,
- 3) w Grecji - areszt domowy połączony z monitoringiem elektronicznym,
- 4) w Polsce - poręczenie i dozór policyjny połączony z zakazem opuszczania kraju,
- 5) na Słowacji - poręczenie i nadzór nad oskarżonym przez kuratora sądowego lub mediatora.

2.1.3. Przygotowanie do posiedzenia sądu, na którym rozpatrywany będzie wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Jeżeli sąd będzie rozpatrywać wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania, obrońca powinien odpowiednio przygotować się do posiedzenia i wziąć w nim udział. Niezwykle ważne jest zapoznanie się z aktami sprawy. Sprawy tego rodzaju (zwłaszcza jeśli w grę wchodzi zatrzymanie przez policję) stanowią poważne wyzwanie dla wszystkich zaangażowanych stron (prokuratorów, sędziów i obrońców), którzy zazwyczaj pracują wówczas przez całą dobę, a dostęp do akt sprawy często napotyka praktyczne trudności.

Czas oczekiwania na dostęp do akt obrońca może wykorzystać na zapoznanie się z sytuacją podejrzanego poprzez rozmowę z jego bliskimi. Są oni w stanie przedstawić sytuację zdrowotną, rodzinną czy finansową podejrzanego. Mogą oni także pomóc ustalić alternatywne środki zapobiegawcze, jakie można by zaproponować w danej sytuacji.

W sprawie DOCHNAL przeciwko Polsce (skarga nr 31622/07) ETPC wskazał, że niezbędne jest, aby obrońca miał dostęp do akt i wgląd do dokumentów w nich zawartych, w razie konieczności z zastrzeżeniem specjalnych rygorów odnośnie dokumentów niejawnych. Dzięki temu możliwe będzie zakwestionowanie legalności tymczasowego aresztowania skarżącego.

Sędziowie często oczekują, że obrońcy, którzy znają indywidualną sytuację podejrzanego, będą działać proaktywnie i proponować środki, które warto rozważyć jako alternatywę wobec tymczasowego aresztowania.

2.1.4. Wnoszenie zażalenia na uzasadnienie postanowienia w sprawie środków zapobiegawczych

W ramach projektu RELEASE stwierdzono potrzebę odpowiedniego uzasadniania postanowień o tymczasowym aresztowaniu i stosowaniu środków alternatywnych. W związku z tym za dobrą i perspektywiczną praktykę uznaje się kwestionowanie samego uzasadnienia postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego w przypadku, gdy pozostaje ono bez związku z konkretnymi okolicznościami sprawy.

Zgodnie ze standardami ETPC i UE, każde postanowienie o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania środków zapobiegawczych (tymczasowego aresztowania lub środków alternatywnych) powinna być należycie uzasadniona i odnosić się do konkretnych okoliczności dotyczących podejrzanego lub oskarżonego (zob. punkty 1.1 i 1.2).

2.1.5. Wiedza w zakresie narzędzi predykcyjnych

Biorąc pod uwagę coraz szersze wykorzystywanie narzędzi predykcyjnych opartych na sztucznej inteligencji, stosowanych między innymi do oceny ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa, adwokaci powinni rozwijać umiejętności, które pomogą im weryfikować wykorzystywanie takich narzędzi. Pomimo iż unijne przepisy o ochronie danych zabraniają stosowania zautomatyzowanego podejmowania decyzji, metody predykcyjne mogą być traktowane jako narzędzie pomocnicze. W związku z tym adwokaci muszą być przygotowani na to, że te nowatorskie narzędzia będą odgrywać pewną rolę także przy podejmowaniu decyzji związanych ze stosowaniem środków zapobiegawczych.

2.2. Prokuratorzy

Najważniejsze wnioski

- W każdej sprawie konieczna jest indywidualna ocena podejrzanego, przekładająca się na należyte uzasadnioną decyzję dotyczącą środków zapobiegawczych.
- W szczególnych przypadkach, na przykład jeśli podejrzeni cierpią na uzależnienia lub problemy natury psychicznej, skutecznym rozwiązaniem może być współpraca z kuratorami sądowymi i korzystanie z programów resocjalizacyjnych.
- Instrumentem wspierającym stosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w unijnych sprawach transgranicznych jest europejski nakaz nadzoru, umożliwiający nadzór nad wykonaniem środków zapobiegawczych niepolegających na pozbawieniu wolności przez inne państwo członkowskie aniżeli państwo, w którym toczy się postępowanie.

2.2.1. Indywidualna ocena sytuacji podejrzanego

Każda sprawa, w której stosowane są środki zapobiegawcze, wymaga indywidualnej oceny sytuacji podejrzanego, nawet jeśli jej niektóre aspekty wydają się typowe. Dobrą praktyką jest zatem uwzględnienie wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności: wieku podejrzanego, jego sytuacji rodzinnej, powiązań z miejscem, w którym przebywa, stanu zdrowia (zarówno psychicznego, jak i fizycznego), charakteru czynu, czasu, jaki upłynął od jego popełnienia, relacji podejrzanego z pokrzywdzonym i świadkami, karalności podejrzanego i jego postawy w postępowaniu, a także etapu postępowania i zakresu zgromadzonego materiału dowodowego.

2.2.2. Należyte umotywowane i uzasadnione postanowienia

Pomimo praktycznych trudności wynikających z presji czasu, która często towarzyszy sprawom dotyczącym środków zapobiegawczych (zwłaszcza obejmujących zatrzymanie przez

policję), zgodnie z ETPC (zob. punkty 1.1 i 1.2), każde postanowienie wymaga uzasadnienia osadzonego w realiach danej sprawy.

W związku z tym niezwykle ważne jest, aby każde postanowienie nakładające środki alternatywne było uzasadnione i odnosiło się do konkretnych okoliczności sprawy. Wymóg ten dotyczy również:

- wniosku prokuratora o zastosowanie (lub przedłużenie) tymczasowego aresztowania; we wniosku takim należy wskazać powody, dla których środki alternatywne wobec tymczasowego aresztowania uznano za nieodpowiednie,
- każdej decyzji o zastosowaniu środków zapobiegawczych.

W sprawie MANGOURAS przeciwko Hiszpanii ETPC wskazał, że zgodnie z jego orzecznictwem wysokość kaucji należy oceniać przede wszystkim „w odniesieniu do [danej osoby], jej majątku ..., innymi słowy do stopnia pewności, że perspektywa utraty poręczenia ... w przypadku niestawiennictwa na rozprawie stanowiła wystarczający środek odstraszący, skutecznie zniechęcający do ucieczki.” (...),

W sprawie NAVALNY przeciwko Rosji odnoszącej się do aresztu domowego ETPC stwierdził, że stosując areszt domowy, sąd krajowy nie wskazał żadnych konkretnych okoliczności, które nie byłyby uprzednio znane, a tym samym nie wykazał istnienia ryzyka, które uzasadniałoby zastosowanie tego środka.

2.2.3. Rozważenie kombinacji środków alternatywnych

We wszystkich państwach członkowskich uczestniczących w projekcie istnieje możliwość zastosowania kombinacji środków alternatywnych, dobranych optymalnie pod kątem okoliczności sprawy i indywidualnej sytuacji podejrzanego. Zdaniem osób stanowiących grupę docelową projektu, najskuteczniejsze środki stanowiące alternatywę wobec tymczasowego aresztowania są następujące:

- 1) w Bułgarii - areszt domowy (zwłaszcza w połączeniu z monitoringiem elektronicznym) oraz poręczenie,
- 2) w Chorwacji - areszt domowy połączony z monitoringiem elektronicznym i poręczeniem,
- 3) w Grecji - areszt domowy połączony z monitoringiem elektronicznym,
- 4) w Polsce - poręczenie i dozór policyjny połączone z zakazem opuszczania kraju,
- 5) na Słowacji - poręczenie i nadzór nad oskarżonym przez kuratora sądowego lub mediatora.

2.2.4. Współpraca z kuratorami sądowymi i korzystanie z programów resocjalizacyjnych

Z projektu RELEASE wynika, że dobrą praktyką jest łączenie środków alternatywnych z programami resocjalizacyjnymi i angażowanie, w miarę możliwości, kuratorów sądowych, którzy oferują podejrzanym profesjonalne wsparcie. Działania te sprawdzają się w przypadku podejrzanym z uzależnieniami lub problemami psychicznymi, zwłaszcza w sprawach związanych z przemocą domową, w których tymczasowe aresztowanie jest często stosowane w celu zapobieżenia popełnieniu kolejnego przestępstwa przeciwko ofierze. W niektórych państwach kuratorzy sądowi mogą działać zamiast policji lub wraz z nią (np. sprawując nadzór), a programy resocjalizacyjne mogą, choć nie muszą, obejmować pozbawienie wolności.

2.2.5. Dostęp do akt sprawy i ujawnianie istotnych dowodów

Kluczowe znaczenie dla wszystkich zaangażowanych stron (zwłaszcza dla obrony) ma pełen dostęp do informacji i dowodów, na których opiera się decyzja w sprawie środków zapobiegawczych. Sytuacja, w której podejrzany został zatrzymany przez policję, a sąd musi szybko zdecydować, czy przedłużyć tymczasowe aresztowanie, czy też zastosować środki alternatywne, stanowi spore wyzwanie dla wszystkich zaangażowanych uczestników (prokuratorów, sędziów i obrońców). W takich przypadkach wszyscy uczestnicy, w tym prokuratorzy, zwykle pracują przez całą dobę, a dostęp do akt sprawy często determinują

względy praktyczne. W związku z tym zaleca się zapewnienie obrońcy jak najszybszego dostępu do akt sprawy. Zyska on w ten sposób czas niezbędny do przygotowania argumentów i przedstawienia ich w formie pisemnej lub ustnej podczas posiedzenia. Zaleca się, aby w miarę możliwości zamiast akt papierowych udostępniać akta w postaci elektronicznej. Dzięki temu wszyscy uczestnicy zaangażowani w postępowanie będą mogli zapoznawać się z nimi jednocześnie.

W sprawie CVIKOVÁ przeciwko Słowacji (skargi nr 615/21, 9427/21 i 36765/21) ETPC podkreślił, że aby móc faktycznie zakwestionować podstawę przedstawionych zarzutów i zastosowania środków zapobiegawczych, obrońca musi mieć dostęp do znajdujących się w aktach sprawy dokumentów stanowiących podstawę oskarżenia. Jeśli obrońcy odmawia się dostępu do dokumentów niezbędnych do skutecznego zakwestionowania legalności zatrzymania jego klienta, naruszona zostaje zasada równości stron procesowych.

Ważne jest również, aby przekazując materiał dowodowy, na którym opiera się wniosek o tymczasowe aresztowanie lub zastosowanie środków alternatywnych, prokuratorzy dbali o to, aby zawierał jedynie materiały istotne dla sprawy.

2.2.6. Świadome korzystanie z narzędzi predykcyjnych

Narzędzia predykcyjne służą określaniu prawdopodobieństwa wystąpienia danego zdarzenia. Nadmierne poleganie na tych narzędziach nie jest rekomendowane. Ponadto, należy zadbać o transparentność, zarówno w odniesieniu do sposobu korzystania z narzędzi predykcyjnych, jak i ich kodu źródłowego. Pozwoli to stronom zaangażowanym w postępowanie ustalić podstawę uzyskanego wyniku, czyli dane wejściowe i zastosowane zasady. Dzięki temu na etapie postępowania odwoławczego możliwe będzie przedstawienie odpowiednich kontrargumentów.

2.3. Sędziowie

Najważniejsze wnioski

- Zasadnicze znaczenie przy stosowaniu środków zapobiegawczych ma indywidualna ocena sytuacji oskarżonego.

- W każdej sprawie decyzja sądu powinna zawierać rzetelne i szczegółowe uzasadnienie, osadzone w okolicznościach danej sprawy.
- Sędziowie powinni każdorazowo rozważyć zastosowanie kombinacji środków lub aresztu tymczasowego na krótki okres czasu – z uwzględnieniem orzecznictwa ETPC.

2.3.1. Indywidualna ocena sytuacji oskarżonego

Każda sprawa, w której stosowane są środki zapobiegawcze, wymaga indywidualnej oceny sytuacji oskarżonego, nawet jeśli niektóre aspekty sprawy wydają się typowe. Dobrą praktyką jest zatem uwzględnienie wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności: wieku oskarżonego, jego sytuacji rodzinnej, powiązań z miejscem, w którym przebywa, stanu zdrowia (zarówno psychicznego, jak i fizycznego), charakteru czynu, czasu, jaki upłynął od jego popełnienia, relacji z pokrzywdzonym i świadkami, karalności i postawy oskarżonego w postępowaniu, a także etapu postępowania i zakresu zgromadzonego materiału dowodowego. W szczególności należy rozważyć, czy istnieje potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach dotyczących przestępstw gospodarczych, w których dowody (głównie w postaci dokumentów) zostały już zebrane, a zarzuty nie dotyczą udziału w zorganizowanej grupie przestępczej.

W chorwackiej sprawie karnej nr U-III/3023/2021 skarżąca, oskarżona uprzednio o handel ludźmi złożyła skargę do Trybunału Konstytucyjnego dotyczącą nieuzasadnionego zastosowania tymczasowego aresztowania. Uzasadnieniem zatrzymania było domniemane ryzyko ponownego popełnienia przestępstwa. Skarżąca zarzuciła, że Sąd nie rozważył konsekwencji przedłużenia tymczasowego aresztowania w świetle faktu, iż skarżąca była matką sześciomiesięcznego dziecka, które karmiła piersią. Trybunał uznał, że sądy karne nie rozważyły przesłanek stojących za pozbawieniem jej wolności. W przypadku oskarżonej będącej matką sześciomiesięcznego dziecka karmionego piersią zasadne byłoby oczekiwanie, by przy wydawaniu decyzji wzięto pod uwagę możliwość sprawowania nad nim opieki. Zgodnie z argumentacją Trybunału Konstytucyjnego, rozsądne byłoby dokonanie oceny okoliczności sprawy pod kątem możliwości zastosowania aresztu domowego

2.3.2. Kompleksowa analiza akt sprawy i wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania

Całkowita znajomość akt sprawy i uzasadnienia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania umożliwia pełne rozpoznanie każdego aspektu sprawy. Nie jest to jednak łatwe w sytuacji, gdy oskarżony został już aresztowany, a sąd ma ograniczony czas (zazwyczaj 24 godziny) na ustalenie, czy tymczasowe aresztowanie jest odpowiednim środkiem zapobiegawczym. W związku z tym zaleca się, aby sędzia podejmujący w danym okresie decyzję o zastosowaniu tymczasowego aresztowania ograniczył swoje pozostałe obowiązki zawodowe, na przykład unikając planowania dodatkowych rozpraw i postępowań w wyznaczonych godzinach pracy. Harmonogram dyżurów dla sędziów podejmujących decyzje o tymczasowym aresztowaniu może być opracowany z dużym wyprzedzeniem. Pozwoli to lepiej wykorzystać czas dostępny na podjęcie decyzji.

Ponadto sędziowie powinni mieć świadomość, że ograniczenia czasowe w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania stanowią wyzwanie również dla obrońców i prokuratorów. W związku z tym obrońca powinien móc jak najszybciej uzyskać dostęp do akt sprawy. Pozwoli mu to przygotować argumentację i przedstawić ją w formie pisemnej lub ustnej podczas posiedzenia sądu. Zaleca się, aby, w miarę możliwości, zamiast akt papierowych udostępniać akta w postaci elektronicznej. Dzięki temu wszystkie strony zaangażowane w postępowanie będą mogły zapoznawać się z nimi jednocześnie.

Słowacki Sąd Najwyższy (wyrok nr 3 Tost 34/2020) wyraźnie podkreślił konieczność starannego badania przez sąd okoliczności sprawy. Przykładowo, w omawianej sprawie domniemane przestępstwo kwalifikowane było jako „szczególnie poważne”. Kwalifikacja taka wyklucza możliwość zastąpienia pozbawienia wolności jednym ze środków alternatywnych. Kwalifikację tę uznano za arbitralną i naruszającą prawo skarżącego do wolności osobistej. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego pozbawienie możliwości zastosowania środków alternatywnych wobec tymczasowego aresztowania na skutek błędnej kwalifikacji przestępstwa przez organy ścigania jest niezgodne z Konstytucją. Z tego względu sąd powinien każdorazowo przeprowadzić kompleksową analizę okoliczności sprawy.

2.3.3. Należyście uzasadnione postanowienia

Strony postępowania powinny znać wszystkie powody podjęcia decyzji w sprawie zastosowania środków zapobiegawczych. Decyzja taka powinna bezpośrednio odnosić się do konkretnych okoliczności danej sprawy i zawierać odniesienia do konkretnych argumentów przedstawionych przez strony (zgodnie ze standardami ETPC i UE; zob. punkty 1.1 i 1.2).

W kontekście tymczasowego aresztowania konieczne jest ponadto precyzyjne uzasadnienie, dlaczego rozwiązania alternatywne nie są w sprawie wystarczające. Nacisk należy położyć na okoliczności sprawy, a nie na zasady ogólne. W przypadkach, w których decyzję

o tymczasowym aresztowaniu należy podjąć bezzwłocznie, przedstawienie kompleksowego uzasadnienia na piśmie, odnoszącego się do każdego argumentu podniesionego przez strony podczas przesłuchania, może być trudne lub nawet niewykonalne. Niemniej jednak wskazane jest, aby decyzja o pozbawieniu wolności była rzetelnie uzasadniona i zawierała szczegółowe uzasadnienie.

W sprawie POROWSKI przeciwko Polsce, 34458/03, skarżący zarzucił, że jego tymczasowe aresztowanie było niezgodne z prawem i przekroczyło rozsądny termin. W tym względzie ETPC podkreślił, że osoba której zarzucono popełnienie przestępstwa, musi być zawsze zwolniona na czas trwania rozprawy, chyba że Państwo może wskazać odpowiednie i wystarczające powody usprawiedliwiające kontynuację jej tymczasowego aresztowania. Sądy krajowe muszą rozważyć wszystkie fakty przemawiające za i przeciw istnieniu autentycznego wymogu interesu publicznego usprawiedliwiającego, biorąc pod uwagę zasadę domniemania niewinności, odejście od zasady poszanowania wolności osobistej i wymienić je w swoich orzeczeniach w przedmiocie wniosków o zwolnienie. Trybunał podkreślił, że zgodnie z art. 5 § 3 władze, decydując czy dana osoba powinna być zwolniona, czy tymczasowo aresztowana, są zobligowane rozważyć alternatywne środki służące zapewnieniu jej stawiennictwa na rozprawie. W niniejszej sprawie ETPC uznał, że doszło do naruszenia art. 5 § 3 EKPC.

W polskiej sprawie karnej II AKz 327/20 (Sąd Apelacyjny w Szczecinie) Sąd Okręgowy uchylił tymczasowe aresztowanie i zastosował środki zapobiegawcze w postaci poręczenia majątkowego wobec każdego z oskarżonych, którym zarzucono handel narkotykami. Sąd Apelacyjny utrzymał to postanowienie w mocy. W pisemnym uzasadnieniu stwierdził, że pozbawienie i ograniczenie wolności osobistej powinno być interpretowane rygorystycznie, zważywszy, że wartością konstytucyjną i konwencyjną podlegającą ochronie prawnej jest wolność osobista jednostki, określona w Konstytucji RP oraz art. 5 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Stosowanie tymczasowego aresztowania dopuszczalne jest jedynie w sytuacjach wyjątkowych. Środki zapobiegawcze, które miały na celu ochronę obywateli, nie mogą być stosowane dla wygody organów prowadzących postępowanie ani w celu ustalenia określonego stanu faktycznego. Należy je stosować wyłącznie w celu zabezpieczenia prawidłowego przebiegu postępowania karnego. Główne wnioski, jakie należy wyciągnąć z orzeczenia sądowego, są takie, że tymczasowe aresztowanie powinno być traktowane jako środek ostateczny, a każdą decyzję o przedłużeniu aresztu należy rozpatrywać indywidualnie. W momencie podejmowania decyzji każdy sąd powinien przeprowadzić ponowną analizę okoliczności, a nie powtarzać przedstawione wcześniej argumenty.

2.3.4. Możliwość zastosowania kombinacji środków lub tymczasowego aresztowania na krótki okres czasu

Podejmując decyzję w sprawie środka zapobiegawczego, należy wybierać te spośród dostępnych środków, które zapewniają najwyższe prawdopodobieństwo uzyskania pożądanego rezultatu w sposób najmniej inwazyjny. W związku z tym zaleca się, aby sędziowie w każdej sprawie rozważali, czy do osiągnięcia pożądanego rezultatu wystarczą środki alternatywne (stosowane pojedynczo lub w kombinacji). Jeśli z analizy wynika, że środki te są niewystarczające, to należy ustalić, jakie korzyści procesowe uzyska się stosując minimalny okres pozbawienia wolności. Nie zaleca się automatycznego stosowania maksymalnego dopuszczalnego okresu aresztowania. Przeciwnie, należy rozważyć, czy wystarczające będzie krótkotrwałe pozbawienie wolności w formie tymczasowego aresztowania, przy założeniu, że w razie potrzeby może ono zostać przedłużone.

W postanowieniu nr 359/2021, 9. sędzia śledczy w Atenach uznał, że zastąpienie tymczasowego aresztowania środkiem w postaci monitoringu elektronicznego zapobiega ryzyku popełnienia nowych przestępstw i zapewnia obecność oskarżonego na rozprawie i wykonanie orzeczenia. Po sześciu miesiącach tymczasowego aresztowania zostało ono zakończone i zastąpione środkiem niepolegającym na pozbawieniu wolności. Zastosowany środek zapobiegawczy polegał na areszcie domowym z wykorzystaniem monitoringu elektronicznego. Sędzia uznał, że oskarżony ma stały adres zamieszkania i ponosi wszelkie koszty związane z instalacją i obsługą systemu elektronicznego. Sędzia stwierdził, że „jest to zgodne z uzasadnionym celem i zbieżne z zasadą proporcjonalności między zastosowanymi środkami a celem, który ma zostać osiągnięty”.

2.3.5. Uwzględnienie orzecznictwa ETPC

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zawiera liczne przykłady dobrych praktyk w zakresie stosowania środków zapobiegawczych. W postępowaniach dotyczących naruszenia art. 5 EKPC, ETPC wciąż stwierdza wiele naruszeń w kontekście nadużywania tymczasowego aresztowania i niewystarczającego uzasadnienia dla jego

stosowania. Dlatego bardzo ważne jest, aby orzecznictwo krajowe opierało się na dorobku ETPC. Równie ważne jest, aby ewolucja orzecznictwa krajowego była zgodna z kierunkiem wskazanym przez Trybunał, a mianowicie szczegółową analizą i wyjaśnieniem stosowania tymczasowego aresztowania, przy jednoczesnym zwiększeniu stosowania środków alternatywnych w przypadkach, w których areszt nie jest konieczny. Bardzo ważne jest, aby w procesie przenoszenia dobrych praktyk z orzecznictwa ETPC do orzecznictwa krajowego uczestniczyły zarówno sądy najwyższe, sądy odwoławcze, jak i sądy pierwszej instancji.

W słowackiej sprawie karnej dotyczącej tymczasowego aresztowania (sygnatura sprawy: 39Tp/13/2020) sędzia prowadzący rozprawę wstępną odniósł się do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Stwierdził, że możliwe jest powołanie się na art. 5 § 3 EKPC, który zezwala na zwolnienie podejrzanego z aresztu pod warunkiem, że pozostaje on do dyspozycji organów ścigania. Zgodnie z orzecznictwem ETPC, powaga przestępstwa i wymiar kary przewidzianej za jego popełnienie nie może być jedyną podstawą określania zagrożenia stwarzanego przez osobę oskarżoną o takie przestępstwo. Obowiązkiem władz państwowych jest zatem rozważenie możliwości zabezpieczenia oskarżonego za pomocą środków alternatywnych, takich jak poręczenie lub dozór. Sędzia prowadzący przesłuchanie wstępne uznał, że w przedmiotowej sprawie oczekiwany cel tymczasowego aresztowania można uzyskać poprzez zamianę aresztu na dozór kuratora sądowego i mediację, w połączeniu z nałożeniem odpowiednich ograniczeń i obowiązków, w tym obowiązku poddania się kontroli przy użyciu środków technicznych.

2.3.6. Świadome korzystanie z narzędzi predykcyjnych

W świetle coraz powszechniejszego stosowania profilowania i predykcyjnych technologii policyjnych w kontekście środków zapobiegawczych, w szczególności przy ocenie ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa, wszystkie strony zaangażowane w postępowanie, w tym zwłaszcza sędziowie, powinny mieć świadomość, że narzędzia takie nie przewidują przyszłości. Służą one jedynie określeniu prawdopodobieństwa wystąpienia danego zdarzenia. Nadmierne poleganie na tych narzędziach nie jest zalecane. Ponadto, należy zadbać o transparentność, zarówno w odniesieniu do sposobu korzystania z narzędzi

predykcyjnych, jak i ich kodu źródłowego. Pozwoli to stronom zaangażowanym w postępowanie ustalić, podstawy, na jakich uzyskano dany wynik, czyli dane wejściowe i zastosowane zasady. Dzięki temu na etapie postępowania odwoławczego możliwe będzie przedstawienie odpowiednich kontrargumentów.

3. Europejski nakaz nadzoru

Europejski nakaz nadzoru został wprowadzony decyzją ramową 2009/829⁶, a następnie wdrożony przez państwa członkowskie UE do ich prawa krajowego.

Instrument ten pozwala na stosowanie środków niepolegających na pozbawieniu wolności jako alternatywy wobec tymczasowego aresztowania w sprawach o charakterze transgranicznym. W sprawach takich, wobec osób niemających stałego miejsca pobytu w państwie prowadzenia postępowania częściej stosuje się zapobiegawczy polegający na pozbawieniu wolności z uwagi na ryzyko ucieczki. Europejski nakaz nadzoru oferuje alternatywę, polegającą na wykonaniu środków nieizolacyjnych przez państwa członkowskie, w których nie prowadzi się postępowania, a gdzie podejrzany lub oskarżony ma legalne stałe miejsce pobytu lub w którym zwykle zamieszkuje.⁷

Europejski nakaz nadzoru jest unijnym instrumentem współpracy sądowej w sprawach karnych opartym na zasadzie wzajemnego uznawania. Umożliwia on właściwemu organowi w danym państwie członkowskim (organowi wydającemu) przekazywanie organowi innego państwa (organowi wykonującemu) nieizolacyjnych środków zapobiegawczych. Dzięki temu możliwe jest sprawowanie nadzoru przez organ w innym państwie członkowskim aniżeli państwo prowadzenia postępowania, w którym podejrzany przebywa w oczekiwaniu na rozprawę.

Europejski nakaz nadzoru	
Przedmiot	ENN umożliwia organowi sądowemu w danym państwie członkowskim (organowi wydającemu) przekazanie organowi sądowemu innego państwa członkowskiego (organowi wykonującemu) decyzji w sprawie stosowania wobec podejrzanego nieizolacyjnego środka zapobiegawczego (środka nadzoru).

⁶ Decyzja ramowa Rady 2009/829/WSiSW z dnia 23 października 2009 r. w sprawie stosowania przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania, Dz.U. L 294 z 11.11.2009, str. 20—40, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/ramw/2009/829/oj>.

⁷ Punkty 4 i 5 Preambuły do decyzji ramowej 2009/829.

Wydanie nakazu	Organ wydający może przekazać decyzję w sprawie stosowania środków nadzoru z własnej inicjatywy lub na wniosek podejrzanego. Do decyzji takiej należy załączyć zaświadczenie (standardowy formularz określony w załączniku I do decyzji ramowej 2009/829).
Państwo członkowskie, któremu można przekazać decyzję w sprawie środków nadzoru	ENN można przekazać do: • państwa członkowskiego, w którym dana osoba ma legalne stałe miejsce pobytu, jeżeli osoba ta wyrazi na to zgodę • lub, na wniosek podejrzanego, do państwa członkowskiego innego niż to, w którym ma legalne stałe miejsce pobytu- w takim przypadku wymagana jest zgoda tego państwa członkowskiego.
Uznawanie i wykonywanie	Organ wykonujący zobowiązany jest możliwie jak najszybciej, a najpóźniej w terminie 20 dni roboczych od otrzymania decyzji w sprawie środków nadzoru i zaświadczenia, uznać decyzję w sprawie środków nadzoru i niezwłocznie podjąć wszelkie niezbędne kroki, by monitorować środki nadzoru, chyba że podejmie decyzję o powołaniu się na jedną z podstaw odmowy uznania, o których mowa w art. 15 decyzji ramowej 2009/829.
Dostosowanie środków nadzoru	Dostosowanie środków nadzoru nałożonych przez organ wystawiający jest możliwe w przypadku, gdy charakter środków nadzoru jest niezgodny z prawem państwa wykonującego. W takich przypadkach właściwy organ wykonujący może dostosować je do rodzajów środków nadzoru, które zgodnie z prawem państwa wykonującego mają zastosowanie do równoważnych przestępstw. Dostosowany środek nadzoru musi w możliwie największym stopniu odpowiadać środkowi nałożonemu w państwie wystawiającym i nie może być surowszy niż pierwotnie nałożony środek nadzoru. O każdej decyzji o dostosowaniu środka nadzoru należy poinformować organ wystawiający, który może podjąć decyzję o wycofaniu ENN, o ile nie rozpoczęto jeszcze monitorowania w państwie wykonującym.
Naruszenie środków nadzoru	W przypadku naruszenia przez podejrzanego środków nadzoru zastosowanie mają procedury przewidziane w państwie wykonującym. Może to również prowadzić do wydania europejskiego nakazu aresztowania.

4. Bibliografia

4.1. Akty prawne UE

Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi, Dz.U. L 190 z 18.7.2002, Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19 Tom 006 P. 34 - 51, dostępne: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A02002F0584-20090328>

Decyzja ramowa Rady 2008/947/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych, Dz.U. L 337 z 16.12.2008, str. 102—122 dostępne: https://eurlex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/947/oj

Decyzja ramowa Rady 2009/829/WSiSW z dnia 23 października 2009 r. w sprawie stosowania przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania, Dz.U. L 294 z 11.11.2009, str. 20—40, dostępne: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, Dz.U. L 280 z 26.10.2010, str. 1—7

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, Dz.U. L 294 z 6.11.2013, str. 1—12

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, Dz.U. L 132 z 21.5.2016, str. 1—20

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, Dz.U. L 297 z 04/11/2016, str. 1—8

Projekt Konkluzji Rady w sprawie środków będących alternatywą wobec pozbawienia wolności, 14075/19, dostępne: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2. Akty prawne Rady Europy

Rada Europy, Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2

Rada Europy, Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, Strasbourg, 11 stycznia 2006

Rada Europy, Zalecenie Rec(2006)13 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie stosowania tymczasowego aresztowania, warunków w jakich się ono odbywa oraz zapewnienia zabezpieczeń przed nadużyciami, 27 września 2006

4.3. Prawo krajowe

Bułgarski Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. Nr 86/28.10.2005, wejście w życie 29.04.2006, zmieniony, Dz. U. Nr 46/12.06.2007, wejście w życie 1.01.2008)

Chorwacki Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. Nr 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130 /20, 80/22).

Grecki Kodeks Postępowania Karnego

Polski Kodeks Postępowania Karnego (Ustawa z dnia 6 czerwca 1997)

Słowacki Kodeks Postępowania Karnego (Ustawa 300/2005 z dnia 20 maja 2005)

4.4. Pozostałe źródła

4.4.1. Orzecznictwo ETPC

A.E. v. Polska, skarga nr 14480/04, 2009, dostępne:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-91929%22%5D%7D>

Antonenkov i Inni v. Ukraina, skarga nr 14183/02, 2005, dostępne:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-71202%22%5D%7D>

Buzadji v. Mołdawia, skarga nr 23755/07, 2014, dostępne:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-148659%22%5D%7D>

Dochnal v. Polska, skarga nr 31622/07, 2012, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-113139%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-113139%22]})

Cvikova v. Słowacja, skarga nr 615/21, 9427/21 and 36765/21, 2024, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-234143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234143%22]})

Georgieva v. Bułgaria, skarga nr 16085/02, 2008, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-87315%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-87315%22]})

Gochev v. Bułgaria, skarga nr 34383/03, 2009, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-95947%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-95947%22]})

Idalov v. Rosja, skarga nr 5826/03, 2012, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-3560%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-3560%22]})

Iwanczuk v. Polska, skarga nr 25196/94, 2001, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59884%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59884%22]})

Jablonski v. Polska, skarga nr 33492/96, 2000, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-59096%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-59096%22]})

Kuc v. Słowacja, skarga nr 37498/14, 2017, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-175645%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-175645%22]})

Lavrechov v. Republika Czeska, skarga nr 57404/08, 2013, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-7595%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-7595%22]})

Makarov v. Rosja, skarga nr 21074/03, 2007, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-79241%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-79241%22]})

Mangouras v. Hiszpania, skarga nr 12050/04, 2009, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90383%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90383%22]})

Miażdzyk v. Polska, skarga nr 23592/07, 2012, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-124888%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-124888%22]})

Muşuc v. Mołdawia, skarga nr 42440/06, 2007, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83081%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83081%22]})

Navalny v. Rosja, skarga nr 43734/14, 2019, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192203%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192203%22]})

Osuch v. Polska, skarga nr 78205/11, 2014, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-142889%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-142889%22]})

Plonka v. Polska, skarga nr 20310/02, 2009, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-91927%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-91927%22]})

Popoviciu v. Rumunia, skarga nr 52942/09, 2016, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-160997%22]})

Porowski v. Polska, skarga nr 34458/03, 2017, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-172100%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-172100%22]})

Prescher v. Bulgaria, skarga nr 6767/04, 2011, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-104984%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-104984%22]})

Sebalj v. Chorwacja, skarga nr 4429/09, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Staykov v. Bułgaria, skarga nr 16282/20, 2021, dostępne:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210283>

Stettner v. Polska, skarga nr 38510/06, 2011, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Sulaoja v. Estonia, skarga nr 55939/00, 2005, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-68229%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-68229%22]})

Toshev v. Bułgaria, skarga nr 56308/00, 2006, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-76687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-76687%22]})

Vrencev v. Serbia, skarga nr 2361/05, 2008, dostępne:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Zmarzlak v. Polska, skarga nr 37522/02, 2008, dostępne:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2.Orzecznictwo krajowe

Chorwacja: NR U-III/3023/2021, dostępne:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Grecja: decyzja nr 359/2021 (9. Sąd Śledczy w Atenach)

Słowacja: Nr 3 Tost 34/2020 (Sąd Najwyższy)

Słowacja: 39Tp/13/2020, dostępne:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Polska: II AKz 327/20 (Sąd Apelacyjny w Szczecinie)

D4.1 RELEASE PRIRUČNIK

Glavni autor: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Diseminacyjna razina: PUBLIC

Datum: 16/08/2024

Broj ugovora o dodjeli
bespovratnih sredstava: 101090815

Informacije o projektu

Broj ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava	101090815
Akronim	RELEASE
Ime	Reducing the Excessive usage of pre-trial dEtention via hArmonisation & Support to altErnatives
Tema	Reducing the Use of Pre-trial Detention Could Improve Criminal Justice Systems
Ključne riječi	Kazneni predmeti, istražni zatvor, istražni postupak, optuženi
Početak projekta	01/10/2022
Trajanje	24 mjeseca
Koordinator	Law and Internet Foundation

Informacje o dokumencie

Radni pakiet	RP4: RELEASE Priručnik i Politički sažetak
Dokument	D4.1 RELEASE Priručnik
Datum	16/08/2024
Vrsta	Izvešće
Diseminacijska razina	Javna
Glavni koordinator dokumenta	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Glavni autori	Martyna Kusak (AMU), Karolina Kiejnich-Kruk (AMU), Kinga Krężel (AMU)
Pregledavatelji dokumenta	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

Povijest revizija

Verzija	Datum	Autor	Komentari
0.1	14/06/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Sadržaj izvješća
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Prvi nacrt
1.2	16/08/2024	Kinga Krężel (AMU)	Drugi nacrt
1.3		Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva	Konačna verzija
1.4	6/09/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Konačna verzija

Odricanje od odgovornosti

Financira Europska unija. Međutim, izražena stajališta i mišljenja samo su stajališta i mišljenja autora i ne odražavaju nužno stajališta i mišljenja Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Projekt je sufinanciran od strane poljskog Ministarstva obrazovanja i znanosti u okviru programa pod nazivom Međunarodni sufinancirani projekti.

Autorsko pravo

Ovaj dokument sadrži izvorni neobjavljeni rad, osim ako nije jasno naznačeno drugačije. Priznanje prethodno objavljenog materijala i rada drugih izvršeno je odgovarajućim citatom, referenciranjem ili oboje. Reprodukcijska je dopuštena uz navođenje izvora.

Popis kratica

EKLJP	Europska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
ENN	Europski nalog za nadzor
EU	Europska unija

Sadržaj

1.	Uvod.....	9
1.1.	Standardi Europskog suda za ljudska prava o alternativama istražnom zatvoru	10
1.2.	Preporuka Komisije (EU) 2023/681 od 8. prosinca 2022. o postupovnim pravima osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru i o materijalnim uvjetima ograničenja slobode.....	15
2.	Primjeri dobre prakse.....	17
2.1.	Odvjetnici.....	17
2.1.1.	Rana pomoć osumnjičenom.....	17
2.1.2.	Proaktivna uloga u predlaganju alternativa istražnom zatvoru.....	19
2.1.3.	Priprema za sudsku sjednicu na kojoj se razmatra zahtjev za istražni zatvor... ..	19
2.1.4.	Pitanje obrazloženja odluke o preventivnim mjerama.....	20
2.1.5.	Podizanje svijesti s pomoću alata za predviđanje.....	20
2.2.	Tužitelji.....	21
2.2.1.	Pojedinačna procjena položaja osumnjičenika.....	21
2.2.2.	Propisno obrazložena i opravdana odluka.....	22
2.2.3.	Razmatranje kombinacije alternativnih mjera.....	22
2.2.4.	Suradnja s probacijskim službenicima i korištenje rehabilitacijskih programa	23
2.2.5.	Pristup spisima predmeta i otkrivanje relevantnih dokaza.....	23
2.2.6.	Svjesna upotreba prediktivnih policijskih alata.....	24
2.3.	Suci.....	25
2.3.1.	Pojedinačna procjena položaja osumnjičenika.....	25
2.3.2.	Sveobuhvatna provjera spisa predmeta i zahtjeva za istražni zatvor	26
2.3.3.	Propisno obrazložena i obrazložena odluka.....	27
2.3.4.	Razmatranje kombinacije mjera ili primjene kraćeg razdoblja istražnog zatvora	29
2.3.5.	Uključivanje sudske prakse ESLJP-a u domaću sudsku praksu	30
2.3.6.	Svjesna upotreba prediktivnih policijskih alata.....	31
3.	Europski nalog za nadzor	32

4.	Mjerodavno zakonodavstvo.....	34
4.4.1.	Sudska praksa Europskog suda za ljudska prava.....	36
4.4.2.	Nacionalna sudska praksa	37

Sažetak

Ovaj se Priručnik temelji na podacima prikupljenim tijekom projekta RELEASE, posebno na iskustvima praktičara-sudionika izraženim na događanjima organiziranim u sklopu projekta. Različite pozadine koje su predstavljale ciljne skupine (suci, tužitelji i odvjetnici) pomogle su u prikupljanju i sastavljanju međuprofesionalne panorame dobrih praksi i nedostataka. Priručnik se stoga temelji na različitim stajalištima, što će pomoći u boljem razumijevanju načina na koji se alternativne mjere mogu primijeniti na nacionalnoj razini te će olakšati uzajamno razumijevanje i suradnju među različitim stručnjacima – sa zajedničkim ciljem uvođenja istražnog zatvora kao krajnje mjere.

Projektom RELEASE otkrivene su poteškoće u primjeni standarda Europskog suda za ljudska prava koji se odnose na alternativne mjere. Stoga su u prvom odjeljku sažete ključne točke koje proizlaze iz relevantne sudske prakse. Osim toga, navedena je Preporuka Komisije (EU) 2023/681 kako bi se pomoglo u snalaženju u standardima EU-a.

Drugi odjeljak uključuje najbolje prakse utvrđene kroz međuprofesionalne aktivnosti. Ključne točke za svaku profesiju su sljedeće:

1) Odvjetnici:

- prve radnje s osumnjičenikom često su ključne u određivanju preventivnih mjera. Odvjetnici pomažu u prikupljanju informacija, što može dovesti do primjene alternativnih mjera istražnom zatvoru;
- odvjetnici mogu pomoći u donošenju odluke o alternativnim mjerama objašnjavanjem posebne situacije osumnjičenika; i
- propitivanje razloga na kojima se temelji odluka o primjeni preventivnih mjera može pomoći u poticanju poštivanja standarda ESLJP-a i razvija praksu donošenja pravilno obrazloženih i opravdanih odluka kada se te mjere nameću.

2) Tužioci:

- u svakom je postupku nužna pojedinačna procjena osumnjičenika, koja se odražava u propisno obrazloženoj i utemeljenoj odluci o preventivnim mjerama;

- suradnja s probacijskim službenicima i primjena rehabilitacijskih programa mogu se pokazati učinkovitima u posebnim okolnostima (na primjer, ako osumnjičenik pati od ovisnosti ili psihičkih problema); i
- u prekograničnim slučajevima EU-a europski nalog za nadzor može se upotrijebiti kao alternativa kako bi se omogućio prekogranični nadzor preventivnih mjera koje ne uključuju oduzimanje slobode.

3) Suci:

- ključna je pojedinačna procjena položaja osumnjičenika pri primjeni preventivnih mjera;
- u svakom je slučaju potrebno pravedno i detaljno obrazloženje sudske odluke, ugrađeno u pojedinačne okolnosti slučaja; i
- suci bi uvijek trebali razmotriti primjenu kombinacije mjera ili kraćeg razdoblja istražnog zatvora. U tom se pogledu preporučuje uključivanje sudske prakse Europskog suda za ljudska prava u nacionalnu sudsku praksu.

U posljednjem odjeljku navedeni su europski nalozi za nadzor. Ti instrumenti suradnje EU-a omogućuju nadzor nad preventivnim mjerama koje ne uključuju oduzimanje slobode od strane države članice u kojoj osumnjičenik ima boravište dok čeka suđenje.

1. Uvod

Priručnik uključuje dobre prakse utvrđene u projektu RELEASE. Projekt je bio usmjeren na alternative istražnom zatvoru u Bugarskoj, Hrvatskoj, Grčkoj, Slovačkoj i Poljskoj. Opći cilj projekta bio je poboljšati suradnju između praktičara koji rade na slučajevima koji uključuju istražni zatvor i alternative istražnom zatvoru. U tu svrhu projekt je započeo provođenjem aktivnosti prikupljanja podataka, uključujući sudsku praksu u partnerskim zemljama i sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava. Sljedeći korak bila je razmjena dobrih praksi i aktivnosti uzajamnog učenja. To se odvijalo na domaćim događanjima koja su se održavala u svakoj partnerskoj zemlji, kao i na dva međunarodna događanja organizirana u Bratislavi i Poznanu.

Projekt RELEASE u skladu je s naporima EU-a u pogledu alternativa istražnom zatvoru, koji su na dnevnom redu EU-a od 2004. godine kada je Haškim programom prepoznato da su istražni zatvor i alternative istražnom zatvoru važno područje pravosudne politike EU-a. U zaključcima Vijeća o alternativama zadržavanju iz 2019. godine države članice složile su se da bi se istražni zatvor trebao koristiti samo kao krajnja mjera i da bi se, prema potrebi, umjesto istražnog zatvora trebale primjenjivati sankcije i mjere koje ne uključuju oduzimanje slobode, posebno u cilju socijalne rehabilitacije i reintegracije počinitelja.¹ Istim je dokumentom potvrđeno da se u mnogim državama članicama istražni zatvor ne koristi kao krajnja mjera i da se alternative istražnom zatvoru koriste u vrlo ograničenoj mjeri. Nadalje, odluke o istražnom zatvoru često nisu dovoljno obrazložene i nisu podložne redovitom preispitivanju, što dovodi do dugih razdoblja istražnog zatvora. Te se prakse odražavaju u sudskoj praksi ESLJP-a o članku 5. stavku 3. i čl. 5. st. 4. EKLJP-a, koji se odnose na države članice EU-a. Razlike između nacionalnih sustava i primjene mjera istražnog zatvora i alternativa također stvaraju probleme za suradnju EU-a u kaznenim stvarima, posebno u kontekstu europskih naloga za nadzor² (vidjeti odjeljak 3.).

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, str. 6.

² Ibid., str. 3.

Ovaj se Priručnik temelji na podacima prikupljenima tijekom projekta RELEASE, a posebno na iskustvima praktičara-sudionika iznesenim na događanjima organiziranim tijekom projekta. Različita pozadina ciljnih skupina (sudaca, tužitelja i odvjetnika) omogućila je prikupljanje i prikupljanje međuprofesionalne panorame dobrih praksi i nedostataka. Ovaj se Priručnik stoga temelji na različitim stajalištima, što će pomoći u boljem razumijevanju načina na koji se alternativne mjere mogu primijeniti na nacionalnoj razini te će olakšati uzajamno razumijevanje i suradnju među različitim stručnjacima – sa zajedničkim ciljem uvođenja istražnog zatvora kao krajnje mjere.

1.1. Standardi Europskog suda za ljudska prava o alternativama istražnom zatvoru

U sljedećem odjeljku nalazi se pregled ključnih točaka koje proizlaze iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava u vezi s alternativama istražnom zatvoru.

Obveza razmatranja alternativa istražnom zatvoru	
Idalov v. Rusija, § 140	Pri odlučivanju o tome treba li osobu pustiti na slobodu ili staviti u istražni zatvor, nadležna tijela imaju obvezu u skladu s čl. 5. st. 3. EKLJP-a razmotriti alternativne mjere kako bi se osiguralo njezino pojavljivanje na suđenju.
Sulaoja v. Estonija, § 64	
Vrencev v. Srbija, § 76	Kad god se opasnost od bijega može izbjeći jamčevinom ili drugim jamstvima, optuženik mora biti pušten na slobodu, a nacionalna tijela moraju uvijek propisno razmotriti takve alternative.
Jabłoński v Poljska, § 84	Potrebno je razmotriti mogućnost uvođenja drugih "preventivnih mjera", kao što su jamčevina ili policijski nadzor, kako bi se osiguralo pravilno vođenje kaznenog postupka.
Jamčevina	
Muşuc v. Moldavija, § 42	Jamčevina se može zahtijevati samo dok prevladavaju razlozi koji opravdavaju istražni zatvor.

Toshev v. Bugarska, § 68	Iznos određen za jamčevinu mora uzeti u obzir: – imovinu; – odnos s osobama koje trebaju osigurati sigurnost; – državljanstvo; – dob; i – okupaciju; tako da će mogućnost gubitka sigurnosti, u slučaju nepojavljivanja na suđenju, djelovati kao dovoljno odvraćajuće sredstvo da odagna svaku njegovu želju za bijegom.
Iwańczuk v Poljska, § 66	Budući da je u pitanju temeljno pravo na slobodu zajamčeno člankom 5. EKLJP-a, nadležna tijela moraju biti jednako pažljiva pri određivanju odgovarajuće jamčevine kao i pri odlučivanju o tome je li nastavak istražnog zatvora optuženika neophodan.
Georgieva v. Bugarska, §§ 15 i 30-31, Mangouras v. Španjolska, t. 37.	Iznos jamčevine mora biti propisno obrazložen u odluci kojom se utvrđuje jamčevina.
Kućni pritvor	
Buzadji v. Republika Moldavija, § 104	Smatra se da kućni pritvor zbog svojeg stupnja i intenziteta predstavlja oduzimanje slobode u smislu članka 5. EKLJP-a. Ova vrsta oduzimanja slobode zahtijeva relevantne i dostatne razloge, baš kao i istražni zatvor.
Navalny v. Rusija, § 60	Kućni pritvor naređen je prvenstveno na temelju toga što je podnositelj zahtjeva prekršio prethodnu preventivnu mjeru, obvezu da neće napustiti Moskvu tijekom istrage, što vjerojatno ukazuje na opasnost od bijega. Prilikom izricanja kućnog pritvora domaći sud nije naveo nikakve konkretne činjenice koje prethodno nisu utvrđene i nije dokazao pojavu onih rizika koji bi opravdali primjenu kućnog pritvora.

Ograničenja kretanja (Čl. 2. Protokola uz EKLJP br.4)	
Gochev v. Bugarska, § 44	Svaka mjera kojom se ograničava pravo kretanja mora biti u skladu sa zakonom, imati jedan od legitimnih ciljeva navedenih u EKLJP-u i biti nužna u demokratskom društvu za postizanje tog cilja. Takvom se mjerom mora uspostaviti pravedna ravnoteža između javnog interesa i prava pojedinca.
Popoviciu v. Rumunjska, §§ 91,95	Ograničenje kretanja može se u određenom slučaju opravdati samo ako postoje jasne naznake stvarnog javnog interesa koji prevladava nad pravom pojedinca na slobodu kretanja. Obvezna je periodična ponovna procjena zadržavanja ograničenja slobode kretanja pojedinca tijekom duljeg razdoblja.
Miażdżyk v. Poljska, § 35 Popoviciu v. Rumunjska, § 91	Trajanje ograničenja samo po sebi ne može se uzeti kao jedini temelj za utvrđivanje je li uspostavljena pravedna ravnoteža između općeg interesa za dobro vođenje kaznenog postupka i tužiteljeva osobnog interesa za uživanje slobode kretanja. Ovo se pitanje mora procijeniti prema svim posebnim značajkama slučaja. Ograničenje se u određenom slučaju može opravdati samo ako postoje jasne naznake stvarnog javnog interesa koji prevladava nad pravom pojedinca na slobodu kretanja.

Popoviciu v. Rumunjska	Primjer Suda koji je utvrdio da nema kršenja slobode kretanja. Specifičnosti slučaja su sljedeće: – zabrana napuštanja zemlje uvedena je na razdoblje od tri mjeseca i osam dana; – podnositelj zahtjeva je imao mogućnost osporiti primjenu preventivne mjere pred sudom i istaknuo je da ga je ta mjera spriječila u obavljanju djelatnosti koja je uključivala putovanja u inozemstvo; – postojala je osnovana sumnja da je podnositelj zahtjeva počinio kazneno djelo za koje je optužen i da bi ukidanje ograničenja ometalo pravilno provođenje pravde; – složena priroda postupka protiv podnositelja zahtjeva, koji je uključivao opsežne dokaze, mogla bi opravdati zabranu njegova napuštanja zemlje na ograničeno vremensko razdoblje kako bi se prema potrebi mogla osigurati njegova neposredna prisutnost; – ponovna procjena se odvijala svakih trideset dana; i domaći sudovi ukinuli su preventivnu mjeru izrečenu podnositelju zahtjeva kada su smatrali da ona više nije potrebna za pravilno provođenje pravde, iako je kazneni postupak protiv njega još uvijek u tijeku.
Antonov i drugi v. Ukrajina	Primjer Suda koji je utvrdio da nema kršenja slobode kretanja. Specifičnosti slučaja su sljedeće: - obveza da ne napuštaju svoje područje boravišta bila je izrečena podnositeljima zahtjeva na razdoblje od otprilike pet godina i tri mjeseca; - preventivne mjere nisu se automatski primjenjivale tijekom cijelog trajanja kaznenog postupka; i - kad god su podnositelji zahtjeva podnijeli zahtjev za napuštanje mjesta boravišta, dobili su dozvolu.
A.E. v Poljska	Primjer utvrđenja Suda da je došlo do kršenja slobode kretanja. U ovom slučaju izrečena je zabrana putovanja na razdoblje od osam godina i: - ponovna procjena provedena je samo jednom, na tužiteljev zahtjev, što upućuje na to da je zabrana putovanja u stvarnosti bila automatska opća mjera na neodređeno vrijeme; i - Sud je smatrao da je to u suprotnosti s dužnošću vlasti prema čl. 2. Protokola br. 4 da poduzmu odgovarajuću skrb kako bi osigurali da svako miješanje u pravo podnositelja zahtjeva da napusti Poljsku ostane opravdano i razmjerno tijekom cijelog njegovog trajanja.

Prescher v Bugarska	Primjer utvrđenja Suda da je došlo do kršenja slobode kretanja. U ovom slučaju, zabrana napuštanja zemlje trajala je oko pet godina i tri mjeseca. Sud je ponovio sljedeće: - čak i ako je opravdana na početku, mjera kojom se ograničava sloboda kretanja pojedinca može postati nerazmjerna ako se produlji na dulje razdoblje; i - nadležna tijela nisu uzela u obzir je li prisutnost podnositelja zahtjeva i dalje potrebna nakon toliko godina istrage.
----------------------------	--

Policijski nadzor

Zmarzlak v. Poljska, §§ 44-52	Podnositelj zahtjeva bio je pod policijskim nadzorom u razdoblju od 12 godina. ESLJP je naveo sljedeće: - rizik da optužena osoba može poremetiti pravilan tijek postupka s vremenom se smanjuje; - svaka mjera koja dovodi do ograničavanja slobode ostvarivanja prava koja se odnose na područje privatnog života pojedinca mora se usko tumačiti i primjenjivati suzdržano; i - na nadležnim je tijelima da osiguraju da mjere kojima se ograničavaju prava i slobode pojedinca ne ugrožavaju održavanje pravedne ravnoteže između interesa tog pojedinca i općeg interesa, u ovom slučaju poštovanja interesa pravde. Sud je utvrdio povredu članka 8. EKLJP-a (pravo na privatnost).
--------------------------------------	---

Oduzimanje jamčevine

Lavrechov v. Češka Republika, §§ 43-57	Iako oduzimanje jamčevine predstavlja miješanje države u imovinska prava podnositelja zahtjeva, njime se nastoji postići legitiman cilj osiguranja pravilnog vođenja kaznenog postupka i, općenitije, borbe i sprečavanja kriminala, što nedvojbeno spada u opći interes kako je predviđeno člankom 1. Protokola br. 1. Što se tiče testa proporcionalnosti, Sud je primijetio da je jamčevina od približno 400.000 EUR bila značajan novčani iznos, ali je naveo da je prikladno vrijeme za raspravu o proporcionalnosti iznosa jamčevine kada je jamčevina određena, a ne kada je oduzeta.
---	--

1.2. Preporuka Komisije (EU) 2023/681 od 8. prosinca 2022. o postupovnim pravima osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru i o materijalnim uvjetima ograničenja slobode

Preporukom³ se utvrđuju smjernice za način na koji bi države članice trebale poduzeti učinkovite, primjerene i razmjerne mjere za jačanje prava svih osumnjičenika i optuženika u kaznenom postupku koji su lišeni slobode, uključujući jačanje pravila da se oduzimanje slobode može koristiti samo kao krajnja mjera.⁴ U nastavku su navedeni izvadci iz Preporuka.

Preporuke Komisije 2023/681	
Definicije (5)	'Alternativne mjere" trebalo bi shvatiti kao manje ograničavajuće mjere kao alternativu istražnom zatvoru.
Opća načela (10)	Države članice trebale bi istražni zatvor koristiti samo kao krajnju mjeru. Trebalo bi dati prednost alternativnim mjerama istražnom zatvoru, posebno ako je kazneno djelo kažnjivo samo kratkom kaznom zatvora ili ako je počinitelj dijete.
Minimalni standardi za postupovna prava osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru (14)	Države članice trebale bi odrediti istražni zatvor samo ako je to nužno i kao krajnja mjera, uzimajući u obzir posebne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. U tu bi svrhu države članice trebale primjenjivati alternativne mjere kada je to moguće.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ Opća načela (10).

Minimalni standardi za postupovna prava osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru (15)	Države članice trebale bi donijeti pretpostavku u korist oslobođenja. Države članice trebale bi zahtijevati od nadležnih nacionalnih tijela da snose teret dokazivanja za dokazivanje nužnosti izricanja istražnog zatvora.
Minimalni standardi za postupovna prava osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru (16)	Kako bi se izbjegla neprimjerena uporaba istražnog zatvora, države članice trebale bi staviti na raspolaganje najširi mogući raspon alternativnih mjera, kao što su alternativne mjere navedene u Okvirnoj odluci Vijeća 2009/829/PUP o primjeni načela uzajamnog priznavanja odluka o mjerama nadzora kao alternativa istražnom zatvoru.
Minimalni standardi za postupovna prava osumnjičenika i optuženika u istražnom zatvoru (22)	Države članice trebale bi osigurati da je svaka odluka pravosudnog tijela o izricanju istražnog zatvora, produljenju takvog istražnog zatvora ili izricanju alternativnih mjera propisno obrazložena i opravdana te da se odnosi na posebne okolnosti osumnjičenika ili optuženika koje opravdavaju njezin pritvor. Pogođenoj osobi trebalo bi dostaviti primjerak odluke, koji bi trebao sadržavati i razloge zbog kojih se alternative istražnom zatvoru ne smatraju primjerenima.

2. Primjeri dobre prakse

2.1. Odvjetnici

Ključne točke

- Prve radnje s osumnjičenikom često su ključne u određivanju preventivnih mjera. **Odvjetnici** pomažu u prikupljanju informacija, što može dovesti do primjene alternativnih mjera istražnom zatvoru.
- Odvjetnici mogu pomoći u donošenju odluke o alternativnim mjerama objašnjavanjem posebne situacije osumnjičenika.
- Dovođenje u pitanje razloga odluke o preventivnim mjerama može pomoći u poticanju poštivanja standarda ESLJP-a i razvija praksu donošenja pravilno obrazloženih i opravdanih odluka kada se te mjere uvedu.

2.1.1. Rana pomoć osumnjičenom

Prve radnje branitelja ovise o situaciji osumnjičenika protiv kojeg se primjenjuju preventivne mjere, odnosno o tome je li osumnjičenik u istražnom zatvoru ili ne.

Ako je osumnjičenik u istražnom zatvoru, ključno je da odvjetnik djeluje brzo. Što prije bude obaviješten o mjeri istražnog zatvora, to prije može poduzeti potrebne radnje. Kao prvi korak, dobra je praksa nastojati razgovarati s osumnjičenikom što je prije moguće.⁵

Ako je osumnjičenik već klijent odvjetnika, najvjerojatnije će članovi njegove obitelji obavijestiti odvjetnika o uhićenju. U takvim slučajevima odvjetnik je često upoznat sa situacijom istražnog zatvorenika i lakše je poduzeti mjere o alternativnim mjerama. Ako je prvi kontakt s osumnjičenikom tek nakon uhićenja, važno je razgovarati i s rodbinom

⁵ Neki odvjetnici imaju sustav dežurstva u svojim odvjetničkim uredima, tako da će netko uvijek biti dostupan za početak djelovanja u bilo kojem trenutku. Drugi odvjetnici jednostavno daju broj na kojem su uvijek dostupni.

osumnjičenika, jer će oni biti ti koji će i prije nego što odvjetnik razgovara s osumnjičenikom moći naznačiti ima li osumnjičenik zdravstvenih problema, kako se ponašao tijekom uhićenja ili koje se imovinsko jamstvo može ponuditi tijekom postupka.

U situaciji policijskog pritvora najčešće se razmatra istražni zatvor. Ako je osumnjičenik pozvan da se dobrovoljno pojavi zbog svojih aktivnosti, postoji velika vjerojatnost da se istražni zatvor uopće neće razmatrati.

Tijekom ispitivanja osumnjičenika (bilo u istražnom zatvoru ili tijekom dobrovoljnog pojavljivanja), sudjelovanje odvjetnika iznimno je važno. Na početku ispitivanja prikupljaju se osobni podaci: dob osumnjičenika, njegova adresa stanovanja i kontakt podaci te podaci o njegovoj obitelji, zdravstvenom i financijskom stanju. Te su informacije važne za primjenu preventivnih mjera jer se njima može utvrditi jesu li i alternativne mjere realna opcija.

Sudjelovanje odvjetnika u ispitivanju omogućit će mu i da kontrolira što osumnjičenik objašnjava i poštuju li se njegova/njezina prava. Ponašanje osumnjičenika može utjecati na preventivne mjere koje će se primijeniti, zbog čega je toliko važno da odvjetnik bude prisutan s osumnjičenim.

Treba istaknuti da pitanje je li osumnjičenik stranka odabranog odvjetnika ili odvjetnika imenovanog po službenoj dužnosti ne utječe na kvalitetu pravne pomoći, ali utječe na trenutak u kojem odvjetnik ima informacije o uhićenju osumnjičenika i može nastaviti pružati pomoć.

U slučaju Šebalj v. Hrvatska (zahtjev br. 4429/09) ESLJP je istaknuo da je sudjelovanje odvjetnika u prvim radnjama poduzetim u odnosu na osumnjičenika ključno u predmetu. Ako odvjetnik nije sudjelovao u tim radnjama, čak i ako je sudjelovao u kasnijoj fazi, može doći do situacije u kojoj se nedostaci koji su nastali tijekom radnji provedenih bez njegovog sudjelovanja više ne mogu otkloniti.

U slučaju Płonka v. Poljska (zahtjev br. 20310/02) ESLJP je naglasio da bi osumnjičenik trebao imati stvarnu mogućnost da mu pomogne odvjetnik u ranim fazama predsudskog postupka, a po mogućnosti od prve rasprave u predmetu.

2.1.2. Proaktivna uloga u predlaganju alternativa istražnom zatvoru

Odvjetnik obrane, kao osoba koja štiti interese osumnjičenika, može preuzeti inicijativu i predložiti preventivne mjere umjesto istražnog zatvora.

Prije podnošenja prijedloga alternativnih mjera, odvjetnik bi trebao uzeti u obzir osobnu situaciju osumnjičenika i pojedinosti predmeta u kojem će se te mjere primijeniti. Time se povećavaju šanse da će prijedlog biti uzet u obzir.

Prema potrebi, vrijedi predložiti kombinaciju alternativnih mjera. Prema ciljnoj skupini projekta RELEASE, najučinkovitije alternative istražnom zatvoru su:

- 1) U Bugarskoj – kućni pritvor (posebno u kombinaciji s elektroničkim nadzorom) i jamčevina.
- 2) U Hrvatskoj – kućni pritvor s elektroničkim nadzorom i jamčevinom.
- 3) U Grčkoj – kućni pritvor s elektroničkim nadzorom.
- 4) U Poljskoj – jamčevina i policijski nadzor u kombinaciji sa zabranom napuštanja zemlje.
- 5) U Slovačkoj – jamčevina i nadzor optuženika od strane probacijskog službenika ili službenika za posredovanje.

2.1.3. Priprema za sudsku sjednicu na kojoj se razmatra zahtjev za istražni zatvor

Ako sud razmatra zahtjev za istražni zatvor, odvjetnik se mora pravilno pripremiti za ovu sudsku sjednicu i prisustvovati. Iznimno je važno upoznati se sa spisom predmeta. Takvi

slučajevi (posebno ako je u pitanju policijski pritvor) predstavljaju znatan izazov za sve uključene strane (tužitelje, suce i odvjetnike), koje rade danonoćno, a često postoje praktične poteškoće s pristupom spisima predmeta.

Dok čeka pristup spisu, odvjetnik može saznati o situaciji osumnjičenika na drugi način, razgovarajući s njegovom rodbinom. Rodbina je ta koja će moći objasniti zdravlje, obiteljsku i financijsku situaciju optuženika. Oni su također ti koji će pomoći u određivanju koje se alternativne mjere mogu predložiti u situaciji.

U slučaju Dochnal v. Poljska (zahtjev br. 31622/07), ESLJP je naveo da je nužno da odvjetnik ima uvid u spis i uvid u dokumente koji se u njemu nalaze, podložno, ako je potrebno, posebnim aranžmanima u pogledu klasificiranih dokumenata, kako bi osporio zakonitost istražnog zatvora podnositelja zahtjeva.

Suci često očekuju od odvjetnika, koji zna za individualni položaj osumnjičenika, da bude proaktivan i predloži mjere koje se mogu smatrati alternativom istražnom zatvoru.

2.1.4. Pitanje obrazloženja odluke o preventivnim mjerama

U projektu RELEASE utvrđena je potreba za odgovarajućim obrazloženjem odluka koje se odnose na istražni zatvor i alternativne mjere. Stoga se smatra dobrom praksom osporiti obrazloženje za samu odluku o preventivnoj mjeri, ako nije povezano s posebnim okolnostima slučaja.

Svaka odluka o izricanju ili produljenju preventivnih mjera (istražnog zatvora ili alternativnih mjera) trebala bi biti propisno obrazložena i pravedna te se pozivati na posebne okolnosti osumnjičenika ili optuženika, kako je utvrđeno u ESLJP-u i standardima EU-a (vidjeti odjeljke 1.1. i 1.2.).

2.1.5. Podizanje svijesti s pomoću alata za predviđanje

S obzirom na sve veću upotrebu prediktivnih alata temeljenih na umjetnoj inteligenciji kojima se, među ostalim, podupire procjena rizika od ponavljanja kaznenog djela, odvjetnici bi trebali

razviti vještine koje će im pomoći da provjere upotrebu takvih alata. Unatoč općoj zabrani automatiziranog donošenja odluka u skladu s pravom EU-a o zaštiti podataka, prediktivni policijski rad i dalje se može upotrebljavati za potporu donošenju odluka. Kao rezultat toga, odvjetnici moraju biti spremni da ti novi alati igraju ulogu u odlukama koje se odnose na primjenu preventivnih mjera.

2.2. Tužitelji

Ključne točke

- U svakom je slučaju potrebna pojedinačna procjena osumnjičenika, koja se odražava u propisno obrazloženoj i obrazloženoj odluci o preventivnim mjerama.
- Suradnja s probacijskim službenicima i primjena rehabilitacijskih programa mogu se pokazati učinkovitima u određenim okolnostima (na primjer, ako osumnjičenik pati od ovisnosti ili psihičkih problema).
- U prekograničnim slučajevima EU-a europski nalog za nadzor može se upotrijebiti kao alternativa kako bi se omogućio prekogranični nadzor preventivnih mjera koje se ne odnose na oduzimanje slobode.

2.2.1. Pojedinačna procjena položaja osumnjičenika

Svaki slučaj koji uključuje preventivne mjere zahtijeva pojedinačnu procjenu položaja osumnjičenika, iako neki aspekti slučaja mogu biti slični aspektima drugih slučajeva. Stoga je dobra praksa uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, a posebno dob osumnjičenika, njegovu obiteljsku situaciju, njegovu povezanost s mjestom boravka, njegovo zdravstveno stanje (psihičko i fizičko), prirodu djela, vrijeme koje je proteklo od počinjenja djela, odnos osumnjičenika sa žrtvom i svjedocima postupka, kriminalnu povijest osumnjičenika i njegov dosadašnji odnos prema postupku, fazu postupka i opseg dosad prikupljenih dokaza.

2.2.2. Propisno obrazložena i opravdana odluka

Unatoč praktičnim poteškoćama koje proizlaze iz vremenskog pritiska koji često dolazi sa slučajevima preventivnih mjera (posebno onih koje uključuju policijsko pritvaranje), ključno je pružiti konkretno obrazloženje predmeta, kako je naglasio ESLJP (vidjeti odjeljke 1.1. i 1.2.).

Stoga je iznimno važno osigurati da svaka odluka kojom se uvode alternativne mjere bude obrazložena i opravdana te da upućuje na posebne okolnosti slučaja. Ovaj se zahtjev odnosi i na:

- zahtjev državnog odvjetnika za istražni zatvor (ili njegovo produljenje), koji bi trebao sadržavati razloge zbog kojih se alternative istražnom zatvoru ne smatraju primjerenima; i
- svaku odluku o uvođenju preventivnih mjera.

U slučaju Mangouras v. Španjolska, Sud je istaknuo da se, u skladu s njezinom sudskom praksom, iznos jamčevine mora procijeniti ponajprije "s obzirom na [dotičnu osobu], njezinu imovinu [...], drugim riječima na stupanj pouzdanosti koji je moguć da se mogućnost gubitka jamstva [...] u slučaju da se ne pojavi na suđenju djelovat će kao dovoljno sredstvo odvraćanja da odagna svaku njegovu želju za bijegom".

U slučaju Navaljini v. Rusija, koja se odnosila na kućni pritvor, ESLJP je naveo da domaći sud nije naveo nikakve konkretne činjenice koje nisu prethodno utvrđene te stoga nije dokazao pojavu onih rizika koji bi opravdali primjenu kućnog pritvora.

2.2.3. Razmatranje kombinacije alternativnih mjera

U svim partnerskim državama članicama u projektu postoji mogućnost primjene kombinacije onih alternativnih mjera koje najbolje odgovaraju okolnostima slučaja i pojedinačnom položaju osumnjičenika. Prema ciljnoj skupini projekta, najučinkovitije alternative istražnom zatvoru su:

- 1) U Bugarskoj – kućni pritvor (posebno u kombinaciji s elektroničkim nadzorom) i jamčevina.
- 2) U Hrvatskoj – kućni pritvor s elektroničkim nadzorom i jamčevinom.
- 3) U Grčkoj – kućni pritvor s elektroničkim nadzorom.
- 4) U Poljskoj – jamčevina i policijski nadzor u kombinaciji sa zabranom napuštanja zemlje.
- 5) U Slovačkoj – jamčevina i nadzor optuženika od strane probacijskog službenika ili službenika za posredovanje.

2.2.4. Suradnja s probacijskim službenicima i korištenje rehabilitacijskih programa

Projekt RELEASE otkrio je da je dobra praksa kombinirati alternativne mjere s programima rehabilitacije i, gdje je to moguće, angažirati probacijske službenike koji također mogu ponuditi savjetovanje osumnjičenima. Pokazalo se da je to učinkovito za osumnjičenike s ovisnošću ili psihičkim problemima, posebno u slučajevima koji se odnose na nasilje u obitelji gdje se istražni zatvor često koristi kako bi se spriječilo počinjenje drugog kaznenog djela protiv žrtve. Probacijski službenici mogu djelovati umjesto policijskih snaga ili uz njih (npr. putem mjera nadzora), a programi rehabilitacije mogu biti pritvorski ili nezatvorski.

2.2.5. Pristup spisima predmeta i otkrivanje relevantnih dokaza

Ključno je da svi uključeni akteri (posebno tim obrane) imaju potpune informacije o podacima i dokazima na kojima se temelji odluka o preventivnim mjerama. To predstavlja značajan izazov za sve uključene strane (tužitelje, suce i odvjetnike) kada je osumnjičenika privela policija i sud mora brzo odlučiti hoće li produljiti pritvor ili primijeniti mjeru bez oduzimanja slobode. U takvim slučajevima sve strane, uključujući tužitelje, radit će danonoćno, a pristup spisima predmeta često ovisi o praktičnosti. Stoga je poželjno obrani omogućiti uvid u spis predmeta što je prije moguće, kako bi joj se dalo dovoljno vremena da pripremi svoje argumente i iznese ih u pisanom ili usmenom obliku na raspravi. Preporučuje se da se, ako je

to izvedivo, umjesto papirnatih spisa stave na raspolaganje digitalizirani spisi. Time se svim strankama uključenima u postupak omogućuje istodobno uvid u spis.

U slučaju Cviková v. Slovačka (zahtjevi br. 615/21, 9427/21 i 36765/21), ESLJP je naglasio da, kako bi se omogućila mogućnost stvarnog osporavanja temelja navoda i primjene preventivnih mjera, odvjetniku se mora omogućiti pristup dokumentima iz spisa predmeta na kojima se temelji postupak tužiteljstva protiv osumnjičenika. Jednakost oružja nije osigurana ako se odvjetniku uskrati pristup dokumentima iz istražnog spisa koji su nužni za učinkovito osporavanje zakonitosti zadržavanja njegove stranke.

Također je važno da se tužitelj pri otkrivanju dokaza na kojima se temelji prijedlog za određivanje istražnog zatvora ili primjena alternativnih mjera pobrine da oni budu sveobuhvatni i relevantni za predmet.

2.2.6. Svjesna upotreba prediktivnih policijskih alata

Prediktivni alati osmišljeni su kako bi utvrdili vjerojatnost nastanka događaja. Preporučuje se da se na te alate ne oslanja u prevelikoj mjeri te da se ostvari transparentnost u pogledu upotrebe takvih alata i njihova izvornog koda. To omogućuje strankama u postupku da se upoznaju s osnovom na kojoj je postignut rezultat, odnosno ulaznim podacima i primijenjenim pravilima, što im omogućuje da u žalbenom postupku iznesu odgovarajuće protuargumente.

2.3. Suci

Ključne točke

- Ključna je pojedinačna procjena položaja osumnjičenika pri primjeni preventivnih mjera.
- U svakom je slučaju potrebno pravedno i detaljno obrazloženje u sudskoj odluci, ugrađeno u pojedinačne okolnosti slučaja.
- Suci bi uvijek trebali razmotriti primjenu kombinacije mjera ili kraćeg razdoblja istražnog zatvora. U tom se pogledu preporučuje uključivanje sudske prakse Europskog suda za ljudska prava u nacionalnu sudsku praksu.

2.3.1. Pojedinačna procjena položaja osumnjičenika

Svaki slučaj koji uključuje preventivne mjere zahtijeva pojedinačnu procjenu položaja osumnjičenika, iako neki aspekti slučaja mogu biti slični aspektima drugih slučajeva. Stoga je dobra praksa uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, a posebno dob osumnjičenika, njegovu obiteljsku situaciju, njegovu povezanost s mjestom boravka, njegovo zdravstveno stanje (i mentalno i fizičko zdravlje), prirodu djela, vrijeme koje je proteklo od počinjenja djela, odnos osumnjičenika sa žrtvom i svjedocima postupka, kriminalnu povijest osumnjičenika i njegov dosadašnji odnos prema postupku, fazu postupka i opseg dosad prikupljenih dokaza. Posebno bi trebalo razmotriti postoji li potreba za istražnim zatvorom u slučajevima kaznenih djela bijelih ovratnika u kojima su dokazi već prikupljeni (uglavnom iz dokumenata) i u kojima optužbe ne uključuju tvrdnju da je osumnjičenik bio dio organizirane kriminalne skupine.

U hrvatskom kaznenom predmetu NR: U-III/3023/2021 podnositelj zahtjeva optužen je za trgovanje ljudima, te je Ustavnom sudu podnio pritužbu zbog neopravdane primjene istražnog zatvora. Obrazloženje za pritvor bio je percipirani rizik od ponavljanja kaznenog djela. Podnositeljica zahtjeva, koja je bila majka šestomjesečnog djeteta koje je bilo dojeno, tvrdila je da Sud nije uzeo u obzir utjecaj produljenja pritvora podnositelju zahtjeva. Sud se složio da kazneni sud nije razmotrio razloge koji stoje iza ograničenja slobode. Kao majka šestomjesečnog djeteta koje se doji, bilo bi razumno očekivati da će se posvetiti dovoljna briga. Prema obrazloženju Ustavnog suda, bilo bi razborito ocijeniti okolnosti slučaja kako bi se utvrdila mogućnost izricanja istražnog zatvora u domu podnositelja zahtjeva.

2.3.2. Sveobuhvatna provjera spisa predmeta i zahtjeva za istražni zatvor

Potpuno poznavanje spisa predmeta i razloga za zahtjev za istražni zatvor osigurava da se svaki aspekt slučaja u potpunosti razmotri. To, međutim, predstavlja značajan izazov u okolnostima u kojima je osumnjičenik uhićen i sudu je dan ograničen vremenski okvir (obično 24 sata) da utvrdi je li istražni zatvor primjeren. Stoga se preporučuje da sudac nadležan za odlučivanje o predmetima istražnog zatvora na određeno razdoblje ograniči svoje druge profesionalne obveze, na primjer, izbjegavanjem zakazivanja dodatnih ročišta i postupaka tijekom određenog radnog vremena. Raspored dežurstava za istražni zatvor mogao bi se podijeliti među sucima dovoljno unaprijed kako bi se optimiziralo vrijeme donošenja odluka.

Nadalje, suci bi trebali prepoznati da vremenska ograničenja u slučajevima istražnog zatvora također predstavljaju izazov za obranu i tužitelje. Stoga je preporučljivo omogućiti branitelju da što prije pristupi spisu predmeta, kako bi im se dalo dovoljno vremena da pripreme svoje argumente i iznesu ih u pisanom ili usmenom obliku na raspravi. Preporučuje se da se, ako je

to izvedivo, umjesto papirnatih spisa stave na raspolaganje digitalizirani spisi. Time se svim strankama uključenima u postupak omogućuje istodobno uvid u spis.

U Slovačkoj je Vrhovni sud (presuda br. 3 Tost 34/2020) stavio znatan naglasak na nužnost točnog sudskog ispitivanja okolnosti slučaja. Na primjer, u ovom predmetu pravna kvalifikacija navodnog kaznenog djela kao „posebno teškog kaznenog djela” – isključujući mogućnost zamjene istražnog zatvora jednom od alternativa istražnom zatvoru – smatrala se proizvoljnom i kršenjem prava podnositelja pritužbe na osobnu slobodu. Prema mišljenju slovačkog Ustavnog suda, protuustavno je da se neprimjerenim postupanjem tijela kaznenog progona (preuveličavanjem kaznenog djela) isključuje mogućnost alternativa istražnom zatvoru. Zbog toga je uvijek potrebno sveobuhvatno sudsko ispitivanje okolnosti slučaja.

2.3.3. Propisno obrazložena i obrazložena odluka

Uključene strane trebale bi znati sve razloge za donošenje odluke o preventivnim mjerama. U odluci bi se trebalo izravno upućivati na posebne okolnosti predmetnog slučaja, zajedno s upućivanjima na konkretne argumente koje su iznijele stranke (u skladu s ESLJP-om i standardima EU-a, vidjeti odjeljke 1.1. i 1.2.).

Osim toga, u kontekstu istražnog zatvora potrebno je iznijeti precizne i utemeljene razloge zbog kojih alternative nisu dovoljne, s naglaskom na posebnim okolnostima slučaja, a ne na općim načelima. U slučajevima u kojima se odluka o istražnom zatvoru mora donijeti s minimalnim kašnjenjem, može biti izazovno, ako ne i nemoguće, predstaviti sveobuhvatno pisano obrazloženje koje se bavi svakim argumentom koji su stranke iznijele tijekom rasprave. Ipak, poželjno je da odluka o oduzimanju slobode pojedincu bude dovoljno obrazložena i da sadrži detaljno obrazloženje, barem s obzirom na ključne argumente.

U slučaju Porowski v. Poljska, 34458/03, podnositelj zahtjeva tvrdio je da je njegov pritvor bio nezakonit i da je prekoračio razumno vrijeme. U tom je pogledu ESLJP naglasio da osoba optužena za kazneno djelo uvijek mora biti puštena na slobodu do suđenja, osim ako država može dokazati da postoje relevantni i dostatni razlozi koji opravdavaju njezin nastavak pritvora. Domaći sudovi moraju ispitati sve argumente za i protiv postojanja stvarnog zahtjeva od javnog interesa kojim se opravdava, uz dužno poštovanje načela pretpostavke nedužnosti, odstupanje od pravila poštovanja osobne slobode te moraju iznijeti te argumente u svojoj odluci o zahtjevu za puštanje na slobodu. ESLJP je naglasio da pri odlučivanju o tome treba li osobu pustiti na slobodu ili pritvoriti nadležna tijela imaju obvezu na temelju čl. 5. st. 3. EKLJP-a razmotriti alternativne mjere kako bi se osiguralo njezino pojavljivanje na suđenju. U ovom je slučaju ESLJP zaključio da je došlo do povrede čl. 5. st. 3.

U poljskom domaćem kaznenom predmetu, II AKz 327/20 (Žalbeni sud u Szczecinu), Okružni sud poništio je nalog za pritvor i primijenio preventivne mjere u obliku jamčevine za svaku od optuženih osoba koje su optužene za trgovinu drogom. Žalbeni sud potvrdio je ovu odluku. U svojem pisanom obrazloženju naveo je da lišavanje i ograničenje osobne slobode treba tumačiti strogo, s obzirom na to da je ustavna i konvencionalna vrijednost koja podliježe pravnoj zaštiti osobna sloboda pojedinca, kako je utvrđena u Ustavu Republike Poljske i članku 5. stavku 1. EKLJP-a. Primjena istražnog zatvora dopuštena je samo u iznimnim okolnostima. Preventivne mjere, koje su osmišljene za zaštitu pojedinaca, ne mogu se koristiti radi praktičnosti tijela koja vode postupak ili u svrhu utvrđivanja određenog činjeničnog stanja. Umjesto toga, mogu se koristiti samo kako bi se osigurao pravilan tijek kaznenog postupka. Glavni zaključci koji se mogu izvući iz ove sudske odluke su da se istražni zatvor treba smatrati krajnjom mjerom i da bi se svaka odluka o produljenju pritvora trebala razmatrati zasebno. U trenutku donošenja odluke, sud bi trebao provesti novu analizu okolnosti, umjesto ponavljanja prethodno iznesenih argumenata.

2.3.4. Razmatranje kombinacije mjera ili primjene kraćeg razdoblja istražnog zatvora

Razborito je dosljedno procijeniti prikladnost dostupnih mjera za osiguravanje odgovarajućeg tijeka postupka i odlučiti koja će od dostupnih mjera najvjerojatnije postići željeni rezultat na najmanje invazivan način. Iako je istražni zatvor učinkovita mjera s visokom stopom uspješnosti, postupak se može nastaviti bez pribjegavanja oduzimanju slobode. Stoga je preporučljivo da suci na pojedinačnoj osnovi razmotre hoće li za postizanje željenog rezultata biti dovoljne alternativne mjere ili kombinacija alternativnih mjera. Ako navedena analiza donese nepovoljne rezultate, nužno je utvrditi najkraće razdoblje zadržavanja koje

omogućuje postizanje ciljeva preventivne mjere. Nije preporučljivo automatski primjenjivati mjeru tijekom najduljeg dopuštenog razdoblja, već umjesto toga razmotriti hoće li biti dovoljan kratki zadržavanje, uz priznanje da se može produžiti ako je potrebno.

U Odluci br. 359/2021 istražni sudac u Ateni (Grčka) presudio je da zamjena istražnog zatvora elektroničkim nadzorom ispunjava cilj sprečavanja rizika da će optuženik počiniti nova kaznena djela i osigurava da će optuženik biti prisutan na suđenju i da će biti podvrgnut kazni. Nakon šest mjeseci istražnog zatvora, mjera je ukinuta i zamijenjena mjerom bez oduzimanja slobode. Uvedena restriktivna mjera uključivala je kućni pritvor s elektroničkim nadzorom. Sudac je smatrao da podnositelj zahtjeva ima stalnu adresu i zahtijevao od njega da plati sve troškove instaliranja i rada elektroničkog sustava. Sudac je zaključio da se "legitimni cilj nastoji postići i usklađen s načelom proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići".

2.3.5. Uključivanje sudske prakse ESLJP-a u domaću sudsku praksu

Opsežna sudska praksa ESLJP-a pruža znatan broj primjera učinkovitih i neučinkovitih praksi u provedbi mjera predostrožnosti. Znatan broj država nije bio uspješan u postupcima koji se odnose na kršenje članka 5. EKLJP-a, posebno u kontekstu zlouporabe istražnog zatvora i neodgovarajućeg obrazloženja odluka koje se odnose na njegovu uporabu. Stoga je od velike važnosti da se nacionalna sudska praksa oslanja na pravnu stečevinu ESLJP-a. Jednako je važno da se nacionalna sudska praksa razvija u skladu sa smjerom koji je naveo Sud, odnosno zahtijevanjem detaljnog ispitivanja i objašnjenja primjene istražnog zatvora i povećanja primjene alternativnih mjera u slučajevima u kojima se pritvor ne smatra potrebnim. Nužno je da se vrhovni sudovi, žalbeni sudovi i prvostupanjski sudovi uključe u prijenos dobre prakse iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava u nacionalnu sudsku praksu.

U slovačkom kaznenom predmetu koji se odnosi na pitanje istražnog zatvora (pod referentnim brojem 39Tp/13/2020) sudac koji predsjedava pripremnom ročištem referirao se na EKLJP. Naveo je da se može pozvati na članak 5. stavak 3. EKLJP-a, koji dopušta da osoba bude puštena na slobodu pod uvjetom da je na raspolaganju tijelima kaznenog progona. U skladu sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava, potencijalna opasnost koju predstavlja osoba optužena za teško kazneno djelo kojoj prijeti potencijalno dugotrajna kazna zatvora ne može se odrediti samo na temelju težine kaznenog djela i predviđene kazne. Na državnim je tijelima da razmotre mogućnost osiguranja optuženika alternativnim mjerama, kao što su jamčevina ili nadzor. Sudac koji je predsjedao pripremnom ročištem došao je do zaključka da je zamjenom istražnog zatvora nadzorom probacijskog službenika i mirenja te istodobnim nametanjem odgovarajućih ograničenja i obveza, kao i obvezom podvrgavanja provjeri tehničkim sredstvima, moguće ostvariti svrhu istražnog zatvora u predmetnom predmetu.

2.3.6. Svjesna upotreba prediktivnih policijskih alata

U svjetlu sve većeg uvođenja tehnologija profiliranja i prediktivnog policijskog rada u kontekstu preventivnih mjera, posebno u procjeni rizika od recidivizma, svi, a posebno suci, trebaju imati na umu da takvi alati ne predviđaju budućnost.

Prediktivni alati osmišljeni su kako bi utvrdili vjerojatnost nastanka događaja. Preporučuje se da se na te alate ne oslanja u prevelikoj mjeri te da se ostvari transparentnost u pogledu upotrebe takvih alata i njihova izvornog koda. To omogućuje strankama u postupku da se upoznaju s osnovom na kojoj je postignut rezultat, odnosno ulaznim podacima i primijenjenim pravilima, što im omogućuje da u žalbenom postupku iznesu odgovarajuće protuargumente.

3. Europski nalog za nadzor

Europski nalog za nadzor uveden je Direktivom 2009/829,⁶ a države članice su ga naknadno prenijele u svoje nacionalno zakonodavstvo.

Direktivom se prema potrebi promiče primjena mjera koje ne uključuju oduzimanje slobode kao alternativa privremenom zadržavanju u slučajevima s prekograničnom komponentom. U takvim slučajevima postoji rizik od različitog postupanja između onih koji imaju boravište u državi suđenja i onih koji to nisu: nerezident može biti zadržan u istražnom zatvoru do suđenja čak i ako u sličnim okolnostima rezident to ne bi. Europski nalog za nadzor nudi alternativu promicanjem, prema potrebi, primjene, tijekom kaznenog postupka mjera koje ne uključuju oduzimanje slobode za osobe koje nemaju boravište u državi članici u kojoj se vodi postupak.⁷

Europski nalog za nadzor instrument je EU-a koji se temelji na uzajamnom priznavanju pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. Njima se nadležnom tijelu u jednoj državi članici (tijelo izdavatelj) omogućuje da zahtijeva da mjere nadzora koje su izrečene osumnjičeniku nerezidentu kao alternativa istražnom zatvoru nadziru tijela u drugoj državi članici (tijelo izvršitelj) u kojoj osumnjičenik boravi dok čeka suđenje.

Europski nalozi za nadzor	
Predmet	Europske nalozi za nadzor omogućuju pravosudnom tijelu u jednoj državi članici (tijelo izdavatelj) da zahtijeva da mjere nadzora koje se izriču osumnjičeniku nerezidentu kao alternativu istražnom zatvoru nadziru tijela u drugoj državi članici (tijelo izvršitelj) u kojoj ima boravište dok čeka suđenje.
Izdavanje	Tijelo izdavatelj može proslijediti odluku o mjerama nadzora na vlastitu inicijativu ili na zahtjev osumnjičenika. Toj odluci mora biti priložena potvrda (standardni obrazac iz Priloga I. Okvirnoj odluci 2009/829.

⁶ https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj.

⁷ Uvodne izjave 4. i 5.

Država članica kojoj se odluka o mjerama nadzora može proslijediti	ENN se može proslijediti: • državi članici u kojoj osoba ima "zakonito i uobičajeno boravište", ako osoba pristane; ili • na zahtjev tuženika, državu članicu koja nije država u kojoj ima uobičajeno boravište, ali u tom slučaju potrebna je suglasnost te države članice.
Priznavanje i izvršenje	Tijelo izvršitelj u najkraćem mogućem roku, a u svakom slučaju u roku od 20 radnih dana od primitka odluke o mjerama nadzora i potvrde, priznaje odluku o mjerama nadzora i bez odgode poduzima sve potrebne mjere za praćenje nadzornih mjera, osim ako se odluči pozvati na jedan od razloga za nepriznavanje iz članka 15 Direktive 2009/829.
Prilagodba nadzornih mjera	Prilagodba nadzornih mjera koje je odredilo tijelo izdavatelj moguća je ako priroda nadzornih mjera nije u skladu s pravom države izvršiteljice. U takvim slučajevima nadležno tijelo izvršitelj može prilagoditi mjere u skladu s vrstom nadzornih mjera koje se u skladu s pravom države izvršiteljice primjenjuju na istovjetna kaznena djela. Prilagođena mjera nadzora mora u najvećoj mogućoj mjeri odgovarati onoj uvedenoj u državi izdavateljici i ne smije biti stroža od mjere nadzora koja je prvotno uvedena. Svaka odluka o prilagodbi mjere nadzora mora se priopćiti tijelu izdavatelju, koje može odlučiti povući ENN ako praćenje u državi izvršiteljici još nije započelo.
Povreda nadzornih mjera	Ako osumnjičenik prekrši mjere nadzora, primjenjuju se postupci predviđeni u državi izvršiteljici. To bi moglo dovesti i do izdavanja europskog uhidbenog naloga.

4. Mjerodavno zakonodavstvo

4.1. Pravni instrumenti i drugi dokumenti EU-a

Commission Recommendation (EU) 2023/681 of 8 December 2022 on procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention and on material detention conditions, C/2022/8987, OJ L 86, 24 March 2023 available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedure between Member States, 2002/584/JHA, OJ L 190, 18 July 2002 available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Council Framework Decision on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions, 2008/947/JHA, OJ L 337, 16 December 2008, available at: https://eurlex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/947/oj

Council Framework Decision on the application between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, 2009/829/JHA, OJ L 294, 11 November 2009, available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280, 26 October 2010

Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142, 1 June 2012

Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty, OJ L 294, 6 November 2013

Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, OJ L 132, 21 May 2016

Directive (EU) 2016/1919 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings, OJ L 297, 4 November 2016

Draft Council conclusions on alternative measures to detention, 14075/19, available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2. Pravni dokumenti Vijeća Europe

Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5

Council of Europe, Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules, Strasbourg, 11 January 2006

Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2006)13 on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provision of safeguards against abuse, 27 September 2006

4.3. Nacionalni pravni okviri

Bulgarian Criminal Procedure Code (Published State Gazette No. 86/28.10.2005, effective 29 April 2006, amended, SG No. 46/12.06.2007, effective 1 January 2008)

Croatian Criminal Procedure Code (Official Gazette, No. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22).

Greek Criminal Procedure Code

Polish Criminal Procedure Code (Act of 6 June 1997)

Slovak Criminal Procedure Code (Act 300/2005 Coll. of 20 May 2005)

Navalny v. Russia, Application no. 43734/14, 2019, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192203%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192203%22]})

Popoviciu v. Romania, Application no. 52942/09, 2016, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160997%22]})

Porowski v. Poland, Application no. 34458/03, 2017, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-172100%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-172100%22]})

Prescher v Bulgaria, Application no. 6767/04, 2011, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104984%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104984%22]})

Šebalj v. Croatia, Application no. 4429/09, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Sulaoja v. Estonia, Application no. 55939/00, 2005, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-68229%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-68229%22]})

Toshev v. Bulgaria, Application no. 56308/00, 2006, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76687%22]})

Vrencev v. Serbia, Application no. 2361/05, 2008, available at:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Zmarzlak v. Poland, Application no. 37522/02, 2008, available at:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2. Nacionalna sudska praksa

Croatian case: NR U-III/3023/2021, available at:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Greek case: Decision no. 359/2021 (the 9th Athens Investigating Judge)

Slovakian case: No. 3 Tost 34/2020 (Supreme Court)

Slovakian case: 39Tp/13/2020, available at:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Polish case: II AKz 327/20 (Court of Appeal in Szczecin)

D4.1 PRÍRUČKA RELEASE

Hlavný príjemca: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Úroveň šírenia: VEREJNOSŤ

Dátum: 16.08.2024

Dohoda o grante č.: 101090815

Informácie o projekte

Dohoda o grante č.	101090815
Akronym	RELEASE
Názov	Zníženie nadužívania inštitútu väzby prostredníctvom harmonizácie a podpory alternatívnych spôsobov výkonu väzby
Téma	Zníženie využívania inštitútu väzby by mohlo prispieť k zlepšeniu systémov trestnej justície
Kľúčové slová	Trestné veci, pozbavenie osobnej slobody, väzba, predsúdne konanie, obvinený
Spustenie projektu	01.10.2022
Trvanie projektu	24 mesiacov
Koordinátor	Law and Internet Foundation

Informácie o dokumente

Pracovný balík	WP4: Príručka RELEASE a stručný prehľad politík
Výstup	D4.1 Príručka RELEASE
Dátum	16.08.2024
Druh	SPRÁVA
Úroveň šírenia	VEREJNOSŤ
Hlavný príjemca	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Hlavný(i) autor(i)	Martyna Kusak (AMU), Karolina Kiejnich-Kruk (AMU), Kinga Krężel (AMU)
Recenzenti dokumentu	Denitsa Kozhuharova (LIF), Maria Lachova (LIF)

História revízií

Verzia	Dátum	Autor	Pripomienky
0.1	14.06.2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Obsah správy
1.1	10/07/2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Prvý návrh správy
1.2	16.08.2024	Kinga Krężel (AMU)	Druhý návrh správy
1.3		Denitsa Kozhuharova, Maria Lachova, Mina Kyurkchieva	Konečná verzia správy
1.4	06.09.2024	Martyna Kusak (AMU) Karolina Kiejnich-Kruk (AMU) Kinga Krężel (AMU)	Konečná verzia správy

Vyhlásenie o odmietnutí zodpovednosti

Projekt financovaný Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú len názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia ani Európska komisia za ne nemôžu nieť zodpovednosť.

Projekt je spolufinancovaný Ministerstvom vzdelávania a vedy Poľskej republiky v rámci programu Medzinárodné spolufinancované projekty.

Autorské právo

Tento výstup obsahuje pôvodné nepublikované dielo, pokiaľ nie je výslovne uvedené inak. Použitie predtým publikovaných materiálov a diel iných autorov bolo vyjadrené vhodným odkazom, citáciou alebo oboma spôsobmi. Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Skratky

EDĽP	Európsky dohovor o ľudských právach
ESĽP	Európsky súd pre ľudské práva
EPD	Európsky príkaz na dohľad
EÚ	Európska únia
RR	Rámcové rozhodnutie Rady

Obsah

1.	Úvod.....	9
1.1.	Normy ESLP týkajúce sa alternatív k inštitútu väzby.....	10
1.2.	Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody.....	15
2.	Osvedčené postupy.....	17
2.1.	Advokáti	17
2.1.1.	Včasná pomoc podozrivému.....	17
2.1.2.	Proaktívna úloha pri navrhovaní alternatív k väzbe	19
2.1.3.	Príprava na súdne pojednávanie, na ktorom sa má posúdiť návrh na vzatie do väzby.....	19
2.1.4.	Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uložení preventívnych opatrení.....	20
2.1.5.	Zvyšovanie informovanosti pomocou prediktívnych nástrojov.....	21
2.2.	Prokurátori.....	21
2.2.1.	Individuálne posúdenie postavenia podozrivého.....	21
2.2.2.	Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie	22
2.2.3.	Zváženie kombinácie alternatívnych opatrení	23
2.2.4.	Spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov	23
2.2.5.	Prístup k spisom a sprístupnenie relevantných dôkazov	24
2.2.6.	Uvedoméle používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií	24
2.3.	Sudcovia.....	25
2.3.1.	Individuálne posúdenie postavenia podozrivého.....	25
2.3.2.	Komplexné preskúmanie spisov a návrhu na vzatie do väzby.....	26
2.3.3.	Náležité odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie	27
2.3.4.	Zváženie kombinácie opatrení alebo uplatnenia kratšieho trvania väzby.....	29
2.3.5.	Začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.....	29
2.3.6.	Uvedoméle používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií	30

3.	Európsky príkaz na dohľad	32
4.	Príslušné právne predpisy	34
4.4.1.	Judikatúra ESĽP	36
4.4.2.	Vnútroštátna judikatúra	37

Zhrnutie

Táto príručka vychádza z údajov zozbieraných počas celého trvania projektu RELEASE, najmä zo skúseností zúčastnených odborníkov z praxe, ktoré odznali na podujatiach zorganizovaných v rámci projektu. Cieľové skupiny pochádzali z rôznych prostredí (sudcovia, prokurátori a advokáti), čo umožnilo zhromaždiť a zostaviť prierezovú panorámu osvedčených postupov a nedostatkov. Príručka teda vychádza z rôznych názorov a uhlov pohľadu, čo prispeje k lepšiemu pochopeniu toho, ako možno alternatívne opatrenia uplatňovať na vnútroštátnej úrovni, a zároveň sa tým uľahčí vzájomné porozumenie a spolupráca medzi rôznymi odborníkmi. Spoločným cieľom je, aby sa inštitút väzby využíval ako krajné opatrenie.

Projekt RELEASE odhalil ťažkosti pri uplatňovaní noriem ESLP týkajúcich sa alternatívnych opatrení. Prvá časť preto obsahuje zhrnutie kľúčových bodov vyplývajúcich z príslušnej judikatúry súdov. V záujme lepšej orientácie v normách EÚ sa v nej spomína aj odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681.

V druhej časti sa uvádzajú osvedčené postupy identifikované prostredníctvom medziodborových činností. Kľúčové body pre jednotlivé profesie sú:

1) Advokáti:

- prvé úkony s podozrivým sú často rozhodujúce pri určovaní preventívnych opatrení. Advokáti pomáhajú zhromažďovať informácie, ktoré môžu viesť k použitiu alternatívnych opatrení k inštitútu väzby;
- takisto môžu byť nápomocní pri rozhodovaní o alternatívnych opatreniach tým, že vysvetlia konkrétnu situáciu podozrivého, a
- spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uplatnení preventívnych opatrení môže prispieť k dodržiavaniu noriem ESLP a rozvíjať prax prijímania náležité odôvodnených a opodstatnených rozhodnutí pri ukladaní týchto opatrení.

2) Prokurátori:

- v každom prípade je potrebné individuálne posúdenie podozrivej osoby, ktoré sa zohľadní v náležite odôvodnenom a opodstatnenom rozhodnutí o nariadení preventívnych opatrení;
- za určitých okolností sa ako účinný nástroj môže osvedčiť spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov (napríklad ak podozrivý trpí závislosťou alebo má duševné problémy) a
- pri cezhraničných prípadoch v rámci EÚ sa môže alternatívne použiť európsky príkaz na dohľad, aby sa umožnil cezhraničný dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

3) Sudcovia:

- pri uplatňovaní preventívnych opatrení je rozhodujúce individuálne posúdenie postavenia podozrivého;
- v každom prípade je potrebné spravodlivé a podrobné odôvodnenie súdneho rozhodnutia založené na individuálnych okolnostiach prípadu a
- sudcovia by vždy mali zvážiť použitie kombinácie opatrení alebo kratšie trvanie väzby. V tejto súvislosti sa odporúča začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.

V poslednej časti sa uvádza prehľad o európskych príkazoch na dohľad. Tieto nástroje spolupráce v rámci EÚ umožňujú členskému štátu, v ktorom má pobyt podozrivá osoba čakajúca na súdne konanie, vykonávať dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

1. Úvod

Príručka obsahuje osvedčené postupy identifikované v rámci projektu RELEASE. Projekt bol zameraný na alternatívne spôsoby výkonu väzby v Bulharsku, Chorvátsku, Grécku, na Slovensku a v Poľsku. Celkovým cieľom projektu bolo posilniť spoluprácu medzi odborníkmi z praxe, ktorí pracujú na prípadoch spojených s inštitútom väzby a alternatívnymi spôsobmi výkonu väzby. Na tento účel sa projekt začal činnosťami zberu údajov vrátane judikatúry v partnerských krajinách a judikatúry ESLP. Ďalším krokom bola výmena osvedčených postupov a činnosti vzájomného učenia. To sa uskutočňovalo na vnútroštátnych podujatiach, ktoré sa konali v každej partnerskej krajine, ako aj na dvoch medzinárodných podujatiach zorganizovaných v Bratislave a Poznani.

Projekt RELEASE je v súlade s úsilím EÚ v oblasti alternatív k pozbaveniu osobnej slobody. Toto úsilie je súčasťou programu EÚ od roku 2004, keď sa v Haagskom programe uznalo, že pozbavenie osobnej slobody a alternatívy k nemu sú dôležitou súčasťou politiky EÚ v oblasti spravodlivosti. V záveroch Rady z roku 2019 o alternatívach k pozbaveniu osobnej slobody sa členské štáty dohodli, že pozbavenie osobnej slobody by sa malo používať len ako krajné riešenie a že v prípadoch, keď je to vhodné, by sa namiesto pozbavenia osobnej slobody mali ukladať tresty a opatrenia, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody, a to najmä v záujme sociálnej rehabilitácie a reintegrácie páchateľov.¹ V uvedenom dokumente sa potvrdilo, že v mnohých členských štátoch sa pozbavenie osobnej slobody nepoužíva ako krajné opatrenie a že alternatívy k nemu sa využívajú vo veľmi obmedzenom rozsahu. Rozhodnutia o nariadení väzby okrem toho často nie sú dostatočne odôvodnené a nepodliehajú pravidelnému preskúmaniu, čo vedie k dlhému trvaniu väzby. Túto prax odráža judikatúra ESLP k článku 5 ods. 3 a 4 EDLP týkajúca sa členských štátov EÚ. Rozdiely medzi vnútroštátnymi systémami a využívaním opatrení spočívajúcich v pozbavení osobnej slobody a alternatívnych opatrení k nemu takisto spôsobujú problémy v oblasti spolupráce EÚ v

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>, s. 6.

trestných veciach, najmä v kontexte európskych príkazov na dohľad (ďalej len „EPD”)² (pozri časť 3).

Táto príručka vychádza z údajov zozbieraných počas celého trvania projektu RELEASE, najmä zo skúseností zúčastnených odborníkov z praxe, ktoré odznali na podujatiach zorganizovaných počas projektu. Cieľové skupiny pochádzali z rôznych prostredí (sudcovia, prokurátori a advokáti), čo umožnilo zhromaždiť a zostaviť prierezovú panorámu osvedčených postupov a nedostatkov. Táto príručka teda vychádza z rôznych názorov a uhlov pohľadu, čo prispeje k lepšiemu pochopeniu toho, ako možno alternatívne opatrenia uplatňovať na vnútroštátnej úrovni, a zároveň sa tým uľahčí vzájomné porozumenie a spolupráca medzi rôznymi odborníkmi. Spoločným cieľom je, aby sa inštitút väzby využíval ako krajné opatrenie.

1.1. Normy ESLP týkajúce sa alternatív k inštitútu väzby

V nasledujúcej časti sa uvádza prehľad kľúčových bodov vyplývajúcich z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa alternatív k inštitútu väzby.

Povinnosť zvážiť alternatívy k inštitútu väzby	
Idalov/Rusko, § 140 Sulaoja/Estónsko, § 64	Pri rozhodovaní o tom, či má byť osoba prepustená na slobodu alebo zadržaná vo väzbe, majú orgány podľa článku 5 ods. 3 EDLP povinnosť zvážiť alternatívne opatrenia na zabezpečenie jej účasti na súdnom konaní.
Vrencev/Srbsko, § 76	Vždy, keď sa dá zabrániť riziku úteku prepustením na kauciu alebo inými zárukami, obvinený musí byť prepustený na slobodu, pričom vnútroštátne orgány musia vždy náležite zvážiť takéto alternatívy.
Jabłoński/Polsko, § 84	Treba posúdiť možnosť uloženia iných „preventívnych opatrení“, ako sú napríklad kaucia alebo policajný dohľad, na zabezpečenie riadneho vedenia trestného konania.
Kaucia	

² Tamže, s. 3.

Mușuc/Moldavsko, § 42	Kaucia sa môže požadovať len dovtedy, kým trvajú dôvody, ktoré opodstatňujú pozbavenie osobnej slobody.
Toshev/Bulharsko, § 68	Výška stanovenej kaucie musí zohľadňovať: - majetkové pomery obvineného, - vzťah obvineného s osobami, ktoré majú záruku poskytnúť, - občianstvo, - vek a - povolanie, aby riziko straty záruky v prípade neúčasti obvineného na súdnom konaní bolo dostatočne odstrašujúce na to, aby rozptýlilo akékoľvek jeho želanie ujst'.
Iwańczuk/Pol'sko, § 66	Keďže ide o základné právo na slobodu zaručené článkom 5 EDLP, orgány musia pri určovaní primeranej kaucie postupovať rovnako starostlivo ako pri rozhodovaní o tom, či je ponechanie obvineného vo väzbe nevyhnutné.
Georgieva/Bulharsko, § 15 a 30 – 31, Mangouras/Španielsko, § 37	Výška stanovenej kaucie musí byť v rozhodnutí o stanovení kaucie náležite odôvodnená.
Domáce väzenie	
Buzadji/Moldavská republika, § 104	Domáce väzenie sa vzhľadom na jeho stupeň a intenzitu považuje za pozbavenie osobnej slobody v zmysle článku 5 EDLP. Tento typ pozbavenia osobnej slobody si vyžaduje relevantné a dostatočné dôvody, rovnako, ako je tomu v prípade väzby.

Navalnyj/Rusko, § 60	Domáce väzenie bolo nariadené predovšetkým z dôvodu, že sťažovateľ porušil predchádzajúce preventívne opatrenie, a to záväzok neopustiť Moskvu počas vyšetrovania, čo podľa všetkého naznačovalo riziko úteku. Vnútroštátny súd pri nariadení domáceho väzenia neuviedol žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by neboli predtým zistené, a nepreukázal vznik takých rizík, ktoré by odôvodňovali nariadenie domáceho väzenia.
Opatrenia na obmedzenie pohybu (článok 2 protokolu k EDĽP č. 4)	
Gochev/Bulharsko, § 44	Každé opatrenie obmedzujúce právo na pohyb musí byť v súlade so zákonom, musí sledovať niektorý z legitímnych cieľov uvedených v EDĽP a byť v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na dosiahnutie daného cieľa. Takýmto opatrením sa musí dosiahnuť spravodlivá rovnováha medzi verejným záujmom a právami jednotlivca.
Popoviciu/Rumunsko, § 91, 95	Obmedzenie pohybu môže byť v danom prípade odôvodnené len vtedy, ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktorý prevažuje nad právom jednotlivca na slobodu pohybu. Povinnosťou je pravidelne prehodnocovať zachovanie opatrení na obmedzenie slobody pohybu jednotlivca na dlhšie obdobie.
Miażdzyk/Polsko, § 35 Popoviciu/Rumunsko, § 91	Samotné trvanie obmedzenia nemožno považovať za jediný základ na určenie toho, či bola dosiahnutá spravodlivá rovnováha medzi všeobecným záujmom na riadnom vedení trestného konania a osobným záujmom žalobcu mať právo na slobodu pohybu. Táto otázka sa musí posúdiť na základe všetkých osobitostí danej veci. Obmedzenie môže byť v danom prípade odôvodnené len vtedy, ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktorý prevažuje nad právom jednotlivca na slobodu pohybu.

Popoviciu/Rumunsko	Príklad, keď Súd nezistil žiadne porušenie slobody pohybu. Osobitosti danej veci: - zákaz vycestovania z krajiny bol uložený na obdobie troch mesiacov a ôsmich dní; - sťažovateľ mal možnosť napadnúť uplatnenie preventívneho opatrenia na súdoch a namietal, že toto opatrenie mu bránilo v podnikaní, ktoré zahŕňalo cestovanie do zahraničia; - existovalo dôvodné podozrenie, že sťažovateľ spáchal trestný čin, z ktorého bol obvinený, a že zrušenie obmedzenia by bránilo riadnemu výkonu spravodlivosti; - zložitá povaha konania proti sťažovateľovi, ktoré zahŕňalo rozsiahle dokazovanie, by mohla byť dôvodom zákazu vycestovania sťažovateľa na obmedzený čas, aby sa v prípade potreby mohla zabezpečiť jeho okamžitá prítomnosť; - každých tridsať dní sa uskutočnilo prehodnotenie; - vnútroštátne súdy zrušili preventívne opatrenie uložené sťažovateľovi, keď usúdili, že už nie je potrebné na riadny výkon spravodlivosti, hoci trestné konanie proti sťažovateľovi ďalej prebiehalo.
Antonenkovi/Ukrajina	Príklad, keď Súd nezistil žiadne porušenie slobody pohybu. Osobitosti danej veci: - sťažovateľom bola uložená povinnosť neopustiť miesto svojho pobytu na obdobie približne piatich rokov a troch mesiacov; - preventívne opatrenia sa neuplatňovali automaticky počas celého trvania trestného konania; - vždy, keď sťažovatelia požiadali o opustenie miesta svojho pobytu, bolo im udelené povolenie.
A.E./Poľsko	Príklad, keď Súd zistil porušenie slobody pohybu. V tomto prípade bol uložený zákaz vycestovania na obdobie ôsmich rokov, pričom: - prehodnotenie sa uskutočnilo len raz, a to na žiadosť sťažovateľa, čo by naznačovalo, že zákaz vycestovania bol v skutočnosti automatickým všeobecným opatrením na dobu neurčitú; - Súd sa domnieval, že to bolo v rozpore s povinnosťou orgánov podľa článku 2 protokolu č. 4 zabezpečiť, aby každý zásah do práva sťažovateľa opustiť Poľsko zostal odôvodnený a primeraný počas celého jeho trvania.

Prescher/Bulharsko	Príklad, keď Súd zistil porušenie slobody pohybu. V tomto prípade trval zákaz opustiť krajinu približne päť rokov a tri mesiace. Súd zopakoval, že: - aj keď je opatrenie, ktorým sa obmedzuje sloboda pohybu jednotlivca, na začiatku odôvodnené, môže sa stať neprimerané, ak sa predĺži na dlhšie obdobie; - orgány neposúdili, či je prítomnosť sťažovateľa aj naďalej po toľkých rokoch vyšetrovania potrebná.
Policajný dohľad	
Zmarlak/Poľsko, § 44 – 52	Sťažovateľ bol pod policajným dohľadom 12 rokov. EŠLP uviedol, že: - riziko, že obvinená osoba môže narušiť riadny priebeh konania, sa časom znižuje; - každé opatrenie, ktoré vedie k obmedzeniu slobody uplatňovania práv týkajúcich sa oblasti súkromného života jednotlivca, sa musí vykladať úzko a uplatňovať zdržanlivo; - úlohou orgánov je zabezpečiť, aby opatrenia obmedzujúce práva a slobody jednotlivca neohrozili zachovanie spravodlivej rovnováhy medzi záujmami tohto jednotlivca a všeobecným záujmom, ktorým je v tomto prípade rešpektovanie záujmov spravodlivosti. Súd zistil porušenie článku 8 EŠLP (právo na súkromie).
Prepadnutie kaucie	
Lavrechov/Česká republika, § 43 – 57	Hoci prepadnutie kaucie predstavuje zásah štátu do majetkových práv sťažovateľa, sleduje legitímny cieľ zabezpečiť riadny priebeh trestného konania a vo všeobecnosti boj proti trestnej činnosti a predchádzanie trestnej činnosti, čo nepochybne patrí do všeobecného záujmu, ako ho predpokladá článok 1 protokolu č. 1. Pokiaľ ide o test proporcionality, Súd konštatoval, že kaucia vo výške približne 400 000 EUR predstavuje značnú peňažnú sumu, ale uviedol, že správnym momentom na diskusiu o primeranosti výšky záruky pre prepustenie na slobodu je okamih, keď je kaucia stanovená, nie okamih jej prepadnutia.

1.2.Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody

V odporúčaní³ sa uvádzajú usmernenia k spôsobu, akým by členské štáty mali prijať účinné, vhodné a primerané opatrenia na posilnenie práv všetkých podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní, ktoré sú pozbavené svojej osobnej slobody, vrátane posilnenia pravidla, že pozbavenie osobnej slobody sa môže použiť len ako krajné opatrenie.⁴ Výňatky z odporúčaní sa uvádzajú ďalej.

Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681	
Vymedzenie pojmov (5)	Pod pojmom „alternatívne opatrenia“ by sa mali rozumieť menej obmedzujúce opatrenia ako alternatíva k obmedzeniu osobnej slobody.
Všeobecné zásady (10)	Členské štáty by mali väzbu využívať len ako krajné opatrenie. Mali by sa uprednostňovať alternatívne opatrenia k obmedzeniu osobnej slobody, najmä v prípade trestných činov, ktoré sa trestajú iba krátkym trestom odňatia slobody, alebo ak je páchatelom dieťa.
Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (14)	Členské štáty by mali nariadiť väzbu len vtedy, ak je to vyslovene nevyhnutné, a len ako krajné opatrenie, pričom by mali náležite zohľadniť špecifické okolnosti jednotlivých prípadov. Na tento účel by členské štáty mali uplatňovať alternatívne opatrenia, ak je to možné.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023H0681>.

⁴ Všeobecné zásady (10).

Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (15)	Členské štáty by mali prijať prezumpciu v prospech prepustenia na slobodu. Členské štáty by mali vyžadovať, aby príslušné vnútroštátne orgány znášali dôkazné bremeno preukázania nevyhnutnosti nariadenia väzby.
Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (16)	S cieľom zabrániť neprimeranému využívaniu väzby by členské štáty mali sprístupniť čo najširšiu škálu alternatívnych opatrení, ako sú alternatívne opatrenia uvedené v rámcovom rozhodnutí Rady 2009/829/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatívne väzby.
Minimálne normy týkajúce sa procesných práv podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba (22)	Členské štáty by mali zabezpečiť, aby každé rozhodnutie justičného orgánu o nariadení väzby, o predĺžení takejto väzby alebo o uložení alternatívnych opatrení bolo náležite odôvodnené a opodstatnené a prihliadalo na osobitné okolnosti podozrivej alebo obvinenej osoby odôvodňujúce obmedzenie jej osobnej slobody. Dotknutej osobe by sa mala poskytnúť kópia rozhodnutia, ktoré by malo obsahovať aj dôvody, prečo sa alternatívy k väzbe nepovažujú za vhodné.

2. Osvedčené postupy

2.1. Advokáti

Kľúčové body

- Prvé kroky s podozrivým sú často rozhodujúce pri určovaní preventívnych opatrení. **Advokáti** pomáhajú pri zhromažďovaní informácií, ktoré môžu viesť k uplatneniu alternatívnych opatrení k väzbe.
- Advokáti môžu byť nápomocní pri rozhodovaní o alternatívnych opatreniach tým, že vysvetlia konkrétnu situáciu podozrivého.
- Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o preventívnych opatrení môže prispieť k dodržiavaniu noriem ESLP a rozvíjať prax prijímania náležité odôvodnených a opodstatnených rozhodnutí pri ukladaní týchto opatrení.

2.1.1. Včasná pomoc podozrivému

Prvé úkony obhajcu závisia od situácie podozrivého, voči ktorému sa majú preventívne opatrenia uplatniť, t. j. od toho, či podozrivý bol alebo nebol pozbavený osobnej slobody.

Ak bol podozrivý pozbavený osobnej slobody, je nevyhnutné, aby obhajca konal okamžite. Čím skôr je informovaný o pozbavení osobnej slobody, tým skôr môže prijať potrebné opatrenia. Osvedčeným postupom je, keď je prvým krokom snaha čo najskôr sa s podozrivým porozprávať.⁵

Ak podozrivý už je klientom advokáta, je pravdepodobné, že o zatknutí informujú advokáta rodinní príslušníci podozrivého. V takýchto prípadoch advokát často pozná situáciu zadržaného a je jednoduchšie prijať alternatívne opatrenia. Ak prvý kontakt s podozrivým nastane až po zatknutí, je dôležité hovoriť aj s príbuznými podozrivého, pretože práve oni

⁵ Niektorí advokáti majú vo svojich advokátskych kanceláriách zavedený systém pohotovosti, aby bol vždy niekto k dispozícii a mohol začať konať kedykoľvek. Iní advokáti jednoducho poskytujú číslo, na ktorom sú vždy k dispozícii.

budú schopní ešte predtým, ako sa advokát porozpráva s podozrivým, uviesť, či má podozrivý nejaké zdravotné problémy, ako sa správal počas zatknutia alebo aká majetková záruka sa môže ponúknuť počas konania.

V prípade policajného zadržania sa najčastejšie zvažuje väzba. Ak je podozrivý predvolaný, aby sa dobrovoľne dostavil v súvislosti so svojou činnosťou, je veľká pravdepodobnosť, že sa väzba nebude zvažovať vôbec.

Účast' advokáta je mimoriadne dôležitá počas výsluchu podozrivého (či už pri jeho zadržení alebo počas dobrovoľného dostavenia). Na začiatku výsluchu sa zhromažďujú osobné údaje: vek podozrivého, jeho adresa bydliska a kontaktné údaje, ako aj údaje o jeho rodinnej, zdravotnej a finančnej situácii. Tieto informácie sú dôležité na uplatnenie preventívnych opatrení, pretože umožňujú určiť, či sú reálnou možnosťou aj opatrenia nezahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody.

Účast' advokáta pri výsluchu mu takisto umožní kontrolovať, čo podozrivý vysvetľuje a či sa dodržiavajú jeho práva. Správanie podozrivého môže ovplyvniť to, aké preventívne opatrenia sa uplatnia, a preto je veľmi dôležité, aby bol advokát prítomný pri podozrivom.

Treba zdôrazniť, že to, či je podozrivý klientom advokáta podľa vlastného výberu alebo advokáta ustanoveného ex offo, nemá vplyv na kvalitu právnej pomoci, má však vplyv na to, v akom okamihu je advokát informovaný o zatknutí podozrivého a môže pristúpiť k poskytnutiu pomoci.

Vo veci Šebalji/Chorvátsko (sťažnosť č. 4429/09) EŠLP uviedol, že účasť advokáta na prvých úkonoch vykonaných v súvislosti s podozrivým je v tomto prípade rozhodujúca. Ak by sa advokát na týchto úkonoch nezúčastnil, hoci by sa na nich zúčastnil v neskoršej fáze, môže nastať situácia, že akékoľvek nedostatky, ktoré sa vyskytli počas úkonov vykonaných bez jeho účasti, už nebude možné odstrániť.

Vo veci Płonka/Polsko (stážnosť č. 20310/02) ESLP zdôraznil, že podozrivý by mal mať reálnu možnosť využívať pomoc advokáta v počiatočných štádiách predsúdneho konania, v ideálnom prípade už od prvého pojednávania vo veci.

2.1.2. Proaktívna úloha pri navrhovaní alternatív k väzbe

Obhajca ako osoba, ktorá chráni záujmy podozrivého, môže iniciatívne namiesto väzby navrhnúť preventívne opatrenia, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

Pred predložením návrhu na opatrenia nezahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody by mal advokát zohľadniť osobnú situáciu podozrivého a okolnosti danej veci, v ktorej sa majú tieto opatrenia uplatniť. Tým sa zvyšuje šanca, že sa bude na tento návrh prihliadať.

V náležitých prípadoch je vhodné navrhnúť kombináciu alternatívnych opatrení. Podľa cieľovej skupiny projektu RELEASE sú najúčinnjšími alternatívami k väzbe:

- 1) v Bulharsku – domáce väzenie (najmä v kombinácii s elektronickým monitorovaním) a kaucia;
- 2) v Chorvátsku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním a kauciou;
- 3) v Grécku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním;
- 4) v Poľsku – kaucia a policajný dohľad v kombinácii so zákazom vycestovať z krajiny;
- 5) na Slovensku – kaucia a dohľad probačného alebo mediačného úradníka nad obvineným.

2.1.3. Príprava na súdne pojednávanie, na ktorom sa má posúdiť návrh na vzatie do väzby

Ak má súd posudzovať návrh na vzatie do väzby, advokát sa na toto súdne pojednávanie musí náležite pripraviť a zúčastniť sa ho. Mimoriadne dôležité je oboznámiť sa so spisom. Takéto prípady (najmä vtedy, ak je v hre policajné zadržanie) sú značnou výzvou pre všetky

zúčastnené strany (prokurátorov, sudcov a advokátov), ktoré musia na nich pracovať nepretržite, pričom sa však často vyskytujú praktické problémy s prístupom k spisom.

Kým advokát čaká na prístup k spisu, môže sa o situácii podozrivého dozvedieť iným spôsobom, a to rozhovorom s jeho príbuznými. Práve príbuzní budú schopní vysvetliť zdravotný stav, rodinnú a finančnú situáciu žalovaného. Takisto sú nápomocní pri určovaní toho, aké alternatívne opatrenia možno v danej situácii navrhnúť.

Vo veci Dochnal/Polsko (sťažnosť č. 31622/07) ESLP uviedol, že je nevyhnutné, aby mal advokát prístup k spisu a mohol nahliadať do dokumentov v spise, v prípade potreby podliehajúc osobitnej úprave, pokiaľ ide o utajované dokumenty, aby mohol napadnúť zákonnosť väzby sťažovateľa.

Sudcovia často očakávajú, že advokát, ktorý pozná osobnú situáciu podozrivého, bude aktívny a navrhne opatrenia, ktoré možno považovať za alternatívy k väzbe.

2.1.4. Spochybnenie odôvodnenia rozhodnutia o uložení preventívnych opatrení

V rámci projektu RELEASE sa identifikovala potreba náležitého odôvodnenia rozhodnutí týkajúcich sa väzby a alternatívnych opatrení. Za osvedčený postup sa preto považuje napadnutie dôvodnosti samotného rozhodnutia o preventívnom opatrení v prípade, že sa nedotýka konkrétnych okolností predmetnej veci.

Každé rozhodnutie o uložení alebo predĺžení preventívnych opatrení (buď väzby alebo alternatívnych opatrení) by malo byť náležite odôvodnené a opodstatnené a malo by sa týkať konkrétnych okolností podozrivej alebo obvinenej osoby, ako sa uvádza v normách ESLP a EÚ (pozri časti 1.1 a 1.2).

2.1.5. Zvyšovanie informovanosti pomocou prediktívnych nástrojov

Vzhľadom na čoraz častejšie využívanie prediktívnych nástrojov založených na umelej inteligencii, ktoré okrem iného slúžia na podporu hodnotenie rizika recidívy, by si advokáti mali osvojiť zručnosti, ktoré im pomôžu overovať používanie takýchto nástrojov. Napriek všeobecnému zákazu používania automatizovaného rozhodovania podľa právnych predpisov EÚ o ochrane údajov sa na podporu rozhodovania môže stále používať prediktívne vykonávanie policajných funkcií. V dôsledku toho musia byť advokáti pripravení na to, že tieto nové nástroje budú zohrávať úlohu pri rozhodnutiach týkajúcich sa uplatnenia preventívnych opatrení.

2.2. Prokurátori

Kľúčové body

- V každom prípade je potrebné individuálne posúdenie postavenia podozrivého, ktoré sa zohľadní v náležite odôvodnenom a opodstatnenom rozhodnutí o uložení preventívnych opatrení.
- Za osobitných okolností sa ako účinný nástroj môže osvedčiť spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov (napríklad ak podozrivý trpí závislosťou alebo má duševné problémy).
- V cezhraničných prípadoch v rámci EÚ sa môže ako alternatíva použiť EPD, aby sa umožnil cezhraničný dohľad nad preventívnymi opatreniami, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody.

2.2.1. Individuálne posúdenie postavenia podozrivého

Každý prípad, ktorý je spojený s preventívnymi opatreniami, si vyžaduje individuálne posúdenie postavenia podozrivého, hoci niektoré aspekty prípadu môžu byť podobné aspektom iných prípadov. Osvedčeným postupom je preto zohľadnenie všetkých okolností

prípadu, najmä veku podozrivého, jeho rodinnej situácie, jeho väzieb na miesto, na ktorom sa zdržiava, jeho zdravotného stavu (duševného aj fyzického), povahy skutku, času, ktorý uplynul od spáchania skutku, vzťahu podozrivého k obeti a svedkom v konaní, kriminálnej minulosti podozrivého a jeho doterajšieho postoja ku konaniu, štádia konania a rozsahu doteraz zhromaždených dôkazov.

2.2.2. Náležite odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie

Napriek praktickým ťažkostiam vyplývajúcim z časovej tiesne, ktorá často súvisí s prípadmi, ktoré zahŕňajú preventívne opatrenia (najmä s prípadmi, ktoré zahŕňajú policajné zadržanie), je nevyhnutné poskytnúť konkrétne odôvodnenie týkajúce sa predmetnej veci, ako to zdôraznil ESLP (pozri časti 1.1 a 1.2).

Je preto mimoriadne dôležité zabezpečiť, aby každé rozhodnutie o uložení alternatívnych opatrení bolo odôvodnené a opodstatnené a prihliadalo na osobitné okolnosti predmetnej veci. Táto požiadavka sa týka aj:

- návrhu prokurátora na vzatie do väzby (alebo jej predĺženie), ktorý by mal obsahovať odôvodnenie toho, prečo sa alternatívy k väzbe nepovažujú za vhodné;
- každého rozhodnutia, ktorým sa ukladajú preventívne opatrenia.

Súd vo veci Mangouras/Španielsko zdôraznil, že podľa jeho judikatúry sa výška kaucie musí posudzovať najmä „s ohľadom na [dotknutú osobu], jej majetkové pomery..., inými slovami na mieru novej istoty, že vyhliadka na stratu záruky... v prípade neúčasti tejto osoby na súdnom konaní bude pôsobiť ako dostatočný odstrašujúci prostriedok na rozptýlenie jej prípadného úmyslu ujsť“.

Vo veci Navalnyj/Rusko, ktorá sa týkala domáceho väzenia, ESLP uviedol, že vnútroštátny súd neuviedol žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by neboli predtým zistené, a teda nepreukázal vznik takých rizík, ktoré by odôvodňovali nariadenie domáceho väzenia.

2.2.3.Zváženie kombinácie alternatívnych opatrení

Vo všetkých partnerských členských štátoch zapojených do projektu existuje možnosť uplatniť kombináciu tých alternatívnych opatrení, ktoré môžu najlepšie zodpovedať okolnostiam predmetnej veci a osobnej situácii podozrivého. Podľa cieľovej skupiny projektu sú najúčinnjšími alternatívami k väzbe:

- 1) v Bulharsku – domáce väzenie (najmä v kombinácii s elektronickým monitorovaním) a kaucia;
- 2) v Chorvátsku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním a kauciou;
- 3) v Grécku – domáce väzenie s elektronickým monitorovaním;
- 4) v Poľsku – kaucia a policajný dohľad v kombinácii so zákazom vycestovať z krajiny;
- 5) na Slovensku – kaucia a dohľad probačného alebo mediačného úradníka nad obvineným.

2.2.4.Spolupráca s probačnými úradníkmi a využívanie rehabilitačných programov

Z projektu RELEASE vyplynulo, že osvedčeným postupom je kombinovať alternatívne opatrenia s rehabilitačnými programami a, ak je to možné, zapojiť probačných úradníkov, ktorí môžu podozrivým poskytnúť aj poradenstvo. To sa ukázalo ako účinné riešenie v prípade podozrivých so závislosťou alebo psychickými problémami, najmä v prípadoch súvisiacich s domácim násilím, v ktorých sa väzba často využíva na zabránenie spáchaniu ďalšieho trestného činu voči obeti. Probační úradníci môžu vykonávať svoju činnosť namiesto policajného zboru alebo popri ňom (napr. prostredníctvom opatrení dohľadu) a rehabilitačné programy môžu byť buď s pozbavením osobnej slobody alebo bez neho.

2.2.5. Prístup k spisom a sprístupnenie relevantných dôkazov

Je veľmi dôležité, aby všetci zúčastnení aktéri (najmä tím obhajoby) mali úplné informácie o údajoch a dôkazoch, na ktorých je založené rozhodnutie o uložení preventívnych opatrení. Pre všetky zúčastnené strany (prokurátorov, sudcov a advokátov) to predstavuje značnú výzvu v prípade, že polícia zadržala podozrivého a súd musí rýchlo rozhodnúť, či predĺži väzbu alebo uplatní opatrenie, ktoré nezahŕňa pozbavenie osobnej slobody. V takýchto prípadoch pracujú všetky strany vrátane prokurátorov nepretržite a prístup k spisom často závisí od praktických možností. Je preto vhodné čo najskôr umožniť obhajobe prístup k spisu, aby mala dostatok času na prípravu svojich tvrdení a ich písomné alebo ústne prednesenie na pojednávaní. Odporúča sa, aby sa namiesto papierových spisov sprístupnili digitalizované spisy, ak je to možné. Tým sa všetkým účastníkom konania umožní nahliadať do spisu súčasne.

Vo veci Cviková/Slovenská republika (sťažnosti č. 615/21, 9427/21 a 36765/21) ESLP zdôraznil, že na to, aby bolo možné reálne spochybniť základ obvinení a použiť preventívne opatrenia, sa musí advokátovi poskytnúť prístup k dokumentom v spise, ktoré sú základom obžaloby proti podozrivej osobe. Rovnosť zbraní nie je zabezpečená, ak je obhajcovi odopretý prístup k tým dokumentom vo vyšetrovacom spise, ktoré sú nevyhnutné na účinné napadnutie zákonnosti obmedzenia osobnej slobody jeho klienta.

Takisto je dôležité, aby prokurátor pri sprístupňovaní dôkazov, na ktorých je založený návrh na vzatie do väzby alebo použitie alternatívnych opatrení, zabezpečil, aby boli tieto dôkazy úplné a relevantné v predmetnej veci.

2.2.6. Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií

Prediktívne nástroje sú určené na zistenie pravdepodobnosti výskytu udalostí. Odporúča sa, aby sa na tieto nástroje nevyužívali v príliš veľkej miere a aby sa pri používaní takýchto

nástrojov a ich zdrojového kódu zaručila transparentnosť. To účastníkom konania umožní zistiť, na akom základe sa dospelo k výsledku, konkrétne aké vstupné údaje a pravidlá sa použili, vďaka čomu budú môcť pri odvolaní predložiť náležité protiargumenty.

2.3.Sudcovia

Kľúčové body

- Pri uplatňovaní preventívnych opatrení je rozhodujúce individuálne posúdenie postavenia podozrivého.
- V každom prípade je potrebné spravodlivé a podrobné odôvodnenie súdneho rozhodnutia založené na individuálnych okolnostiach predmetnej veci.
- Sudcovia by mali vždy zvážiť použitie kombinácie opatrení alebo kratšie trvanie väzby. V tejto súvislosti sa odporúča začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry.

2.3.1.Individuálne posúdenie postavenia podozrivého

Každý prípad, ktorý je spojený s preventívnymi opatreniami, si vyžaduje individuálne posúdenie postavenia podozrivého, hoci niektoré aspekty prípadu môžu byť podobné aspektom iných prípadov. Osvedčeným postupom je preto zohľadnenie všetkých okolností prípadu, najmä veku podozrivého, jeho rodinnej situácie, jeho väzieb na miesto, na ktorom sa zdržiava, jeho zdravotného stavu (duševného aj fyzického), povahy skutku, času, ktorý uplynul od spáchania skutku, vzťahu podozrivého k obeti a svedkom v konaní, trestnej minulosti podozrivého a jeho doterajšieho postoja ku konaniu, štádia konania a rozsahu doteraz zhromaždených dôkazov. Zvážiť by sa malo najmä to, či je potrebná väzba v prípadoch kriminality bielych golierov, v ktorých dôkazy (najmä z dokumentov) už boli zhromaždené a obvinenia nezahŕňajú tvrdenie, že podozrivý bol súčasťou organizovanej zločineckej skupiny.

V chorvátskej trestnej veci NR: U-III/3023/2021 bola sťažovateľka obvinená z obchodovania s ľuďmi. Na Ústavný súd podala sťažnosť týkajúcu sa neoprávneného nariadenia väzby. Pozbavenie osobnej slobody bolo odôvodnené vnímaným rizikom recidívy. Sťažovateľka, ktorá bola matkou šesťmesačného dieťaťa, ktoré dojčila, tvrdila, že súd nezohľadnil vplyv predĺženia väzby sťažovateľky. Súd súhlasil s tým, že trestný súd nezohľadnil dôvody na obmedzenie osobnej slobody. Keďže išlo o matku šesťmesačného dieťaťa, ktoré je dojčené, prirodzene by sa očakávalo, že sa tomu bude venovať dostatočná pozornosť. Podľa odôvodnenia Ústavného súdu by bolo obozretné posúdiť okolnosti predmetnej veci v záujme posúdenia možnosti nariadenia väzby v bydlisku sťažovateľky.

2.3.2. Komplexné preskúmanie spisov a návrhu na vzatie do väzby

Úplné oboznámenie sa so spismi a dôvodmi návrhu na vzatie do väzby zaručuje, že sa v plnej miere zohľadní každý aspekt predmetnej veci. To však predstavuje značnú výzvu v prípade, že podozrivý bol zatknutý a súd má obmedzený čas (zvyčajne 24 hodín) na to, aby určil, či je väzba primeraná. Odporúča sa preto, aby sudca zodpovedný za rozhodovanie vo väzobných veciach na určité obdobie obmedzil svoje ďalšie pracovné povinnosti, napríklad tým, že sa predídze plánovaniu ďalších pojednávaní a konaní počas jeho určenej doby služby. Rozvrh pracovnej pohotovosti sudcov na väzobné veci by sa mohol stanoviť v dostatočnom predstihu, aby sa optimalizoval čas na rozhodovanie.

Okrem toho by sudcovia mali vziať do úvahy, že časové obmedzenia pri väzobných veciach sú výzvou aj pre obhajobu a prokurátorov. Je preto vhodné čo najskôr povoliť obhajcovi prístup k spisu, aby mal dostatok času na prípravu svojich tvrdení a ich písomné alebo ústne prednesenie na pojednávaní. Odporúča sa, aby sa namiesto papierových spisov sprístupnili digitalizované spisy, ak je to možné. Tým sa všetkým účastníkom konania umožní nahliadať do spisu súčasne.

Na Slovensku Najvyšší súd (č. k. 3 Tost 34/2020) kládol značný dôraz na nevyhnutnosť presného súdneho preskúmania okolností predmetnej veci. Napríklad v tomto prípade sa právna klasifikácia údajného trestného činu ako „obzvlášť závažného zločinu“, ktorá vylučuje možnosť nahradiť väzbu jednou z alternatív k väzbe, považovala za svojvoľnú a v rozpore s právom sťažovateľa na osobnú slobodu. Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky je ústavne neakceptovateľné, aby bol sťažovateľ vylúčený z prostriedkov nahradenia väzby pre pochybenie orgánov činných v trestnom konaní (pri nadkvalifikácii trestného činu). Z uvedeného dôvodu je vždy potrebné komplexné súdne preskúmanie okolností prípadu.

2.3.3. Náležite odôvodnené a opodstatnené rozhodnutie

Zúčastnené strany by mali poznať všetky dôvody rozhodnutia o preventívnych opatreniach. Rozhodnutie by malo obsahovať priamy odkaz na konkrétne okolnosti daného prípadu spolu s odkazmi na konkrétne tvrdenia predložené stranami (v súlade so štandardmi ESLP a EÚ, pozri časti 1.1 a 1.2).

V súvislosti s väzbou je okrem toho potrebné uviesť presné a opodstatnené odôvodnenie toho, prečo jej alternatívy nie sú dostatočné, a to so zameraním skôr na konkrétne okolnosti prípadu než na všeobecné zásady. V prípadoch, keď sa rozhodnutie o väzbe musí prijať s minimálnym oneskorením, môže byť náročné, ak nie priam nemožné, predložiť komplexné písomné odôvodnenie, ktoré sa zaoberá každým argumentom, ktoré strany konania uviedli počas pojednávania. Napriek tomu je vhodnejšie, aby rozhodnutie o pozbavení osobnej slobody bolo dostatočne odôvodnené a obsahovalo podrobné zdôvodnenie, aspoň pokiaľ ide o kľúčové argumenty.

Vo veci Porowski/Polsko (č. 34458/03) sťažovateľ tvrdil, že jeho väzba bola nezákonná a prekročila primerané obdobie. ESLP v tejto súvislosti zdôraznil, že osoba obvinená z trestného činu musí byť vždy prepustená počas konania, pokiaľ štát nie je schopný preukázať, že existujú relevantné a dostatočné dôvody, ktoré odôvodňujú jej ponechanie vo väzbe. Vnútroštátne súdy musia preskúmať všetky argumenty v prospech aj neprospech existencie skutočnej požiadavky verejného záujmu, ktorá s náležitým ohľadom na zásadu prezumpcie neviny odôvodňuje odchylenie sa od pravidla rešpektovania osobnej slobody, a musia tieto argumenty uviesť vo svojom rozhodnutí o žiadosti o prepustenie z väzby. ESLP zdôraznil, že pri rozhodovaní o tom, či má byť osoba prepustená na slobodu alebo zadržaná vo väzbe, majú orgány podľa článku 5 ods. 3 EDLP povinnosť zvážiť alternatívne opatrenia na zabezpečenie jej účasti na súdnom konaní. V tomto prípade ESLP dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 5 ods. 3.

V poľskej vnútroštátnej trestnej veci II AKz 327/20 (Odvolací súd v Štetíne) okresný súd zrušil rozhodnutie o väzbe a uplatnil preventívne opatrenia vo forme kaucie pre každú z osôb obvinených z obchodovania s drogami. Odvolací súd toto rozhodnutie potvrdil. Vo svojom písomnom odôvodnení uviedol, že pozbavenie a obmedzenie osobnej slobody by sa malo vykladať striktne vzhľadom na to, že osobná sloboda jednotlivca je ústavnou a konvenčnou hodnotou, ktorá podlieha právnej ochrane, ako sa uvádza v Ústave Poľskej republiky a v článku 5 ods. 1 EDLP. Nariadenie väzby je povolené len za mimoriadnych okolností. Preventívne opatrenia, ktorých cieľom je ochrana jednotlivcov, sa nemôžu používať z pohodlnosti orgánov, ktoré vedú konanie, ani na účely zistenia konkrétneho skutkového stavu. Práve naopak, možno ich použiť len na zabezpečenie riadneho priebehu trestného konania. Hlavné závery, ktoré treba vyvodiť z toho súdneho rozhodnutia sú, že väzba by sa mala považovať za krajné opatrenie a že každé rozhodnutie o predĺžení väzby by sa malo posudzovať na základe jeho vlastnej podstaty. Súd by mal v čase rozhodovania vykonať novú analýzu okolností, nie zopakovať predtým predložené tvrdenia.

2.3.4. Zváženie kombinácie opatrení alebo uplatnenia kratšieho trvania väzby

Je obozretné dôsledne posúdiť vhodnosť dostupných opatrení na zabezpečenie primeraného priebehu konania a rozhodnúť, ktorým z dostupných opatrení sa s najväčšou pravdepodobnosťou dosiahne požadovaný výsledok najmenej invazívnym spôsobom. Hoci je väzba účinným opatrením s vysokou mierou úspešnosti, konanie môže prebiehať aj bez toho, aby sa pristúpilo k pozbaveniu osobnej slobody. Preto sa odporúča, aby sudcovia v každom jednotlivom prípade zvážili, či na dosiahnutie požadovaného výsledku postačujú alternatívne opatrenia alebo kombinácia alternatívnych opatrení. Ak z takejto analýzy vyplynú nepriaznivé výsledky, je nevyhnutné stanoviť najkratšiu dobu pozbavenia osobnej slobody, ktorá umožní dosiahnuť ciele preventívneho opatrenia. Neodporúča sa uplatňovať opatrenie automaticky na maximálnu prípustnú dobu, ale namiesto toho zvážiť, či postačí krátke pozbavenie osobnej slobody s tým, že v prípade potreby sa môže predĺžiť.

Deviaty aténsky vyšetrovací sudca (Grécko) v rozhodnutí č. 359/2021 rozhodol, že nahradenie väzby elektronickým monitorovaním spĺňa cieľ, ktorým je zabrániť riziku, že obvinený spácha nové trestné činy, a zabezpečuje, že obvinený bude prítomný na súdnom konaní a bude mu uložený trest. Po šiestich mesiacoch bola väzba ukončená a nahradená opatrením, ktoré nezahŕňa pozbavenie osobnej slobody. Uložené reštriktívne opatrenie zahŕňalo obmedzenie osobnej slobody v domácom prostredí s elektronickým monitorovaním. Sudca dospel k záveru, že sťažovateľ mal trvalé bydlisko, a uložil mu povinnosť uhradiť všetky výdavky na inštaláciu a prevádzku elektronického systému. Sudca konštatoval, že „sa sleduje legitímny cieľ, ktorý je v súlade so zásadou primeranosti medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom“.

2.3.5. Začlenenie judikatúry ESLP do vnútroštátnej judikatúry

Rozsiahla judikatúra ESLP obsahuje veľký počet príkladov účinných aj neúčinných postupov pri vykonávaní preventívnych opatrení. Mnoho štátov neuspelo v konaniach týkajúcich sa

porušenia článku 5 EDĽP, najmä v súvislosti so zneužívaním väzby a nedostatočným odôvodnením rozhodnutí týkajúcich sa jej nariadenia. Je preto veľmi dôležité, aby vnútroštátna judikatúra vychádzala z *acquis* ESĽP. Rovnako dôležité je, aby sa vnútroštátna judikatúra vyvíjala v súlade so smerovaním, ktoré naznačil Súd, a to tak, že bude vyžadovať podrobné preskúmanie a vysvetlenie používania väzby a zvýšené využívanie alternatívnych opatrení v prípadoch, keď sa pozbavenie osobnej slobody nepovažuje za nevyhnutné. Je nevyhnutné, aby sa najvyššie súdy, odvolacie súdy a prvostupňové súdy zapojili do prenosu osvedčených postupov z judikatúry ESĽP do vnútroštátnej judikatúry.

V slovenskej trestnej veci týkajúcej sa otázky väzby (s referenčným číslom 39Tp/13/2020) sa sudca, ktorý predsedal predbežnému pojednávaniu, odvolal na EDĽP. Uviedol, že je možné odvolávať sa na článok 5 ods. 3 EDĽP, ktorý umožňuje prepustenie osoby pod podmienkou, že bude k dispozícii orgánom činným v trestnom konaní. V súlade s judikatúrou ESĽP sa potenciálne nebezpečenstvo, ktoré predstavuje osoba obvinená zo závažného trestného činu a ktorej hrozí potenciálne vysoký trest odňatia slobody, nemohlo určiť len na základe závažnosti trestného činu a predpokladaného trestu. Povinnosťou štátnych orgánov je zvážiť možnosť zaistiť obvineného s použitím alternatívnych opatrení, ako sú kaucia alebo dohľad. Sudca, ktorý predsedal prípravnému konaniu, dospel k záveru, že nahradením väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka a súčasným uložením primeraných obmedzení a povinností spolu s povinnosťou podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami bolo možné v danom prípade dosiahnuť účel väzby.

2.3.6. Uvedomelé používanie nástrojov prediktívneho vykonávania policajných funkcií

V súvislosti s čoraz častejším využívaním profilovacích a prediktívnych policajných technológií v kontexte preventívnych opatrení, najmä pri posudzovaní rizika recidívy, by všetci, ale najmä sudcovia, mali mať na pamäti, že tieto nástroje nepredpovedajú budúcnosť.

Prediktívne nástroje sú určené na zistenie pravdepodobnosti výskytu udalosti. Odporúča sa, aby sa na tieto nástroje nevyužívali v príliš veľkej miere a aby sa pri používaní takýchto nástrojov a ich zdrojového kódu zaručila transparentnosť. To účastníkom konania umožní zistiť, na akom základe sa dospelo k výsledku, konkrétne aké vstupné údaje a pravidlá sa použili, vďaka čomu budú môcť pri odvolaní predložiť náležité protiargumenty.

3. Európsky príkaz na dohľad

Európsky príkaz na dohľad bol zavedený rámcovým rozhodnutím 2009/829⁶ a následne ho členské štáty zaviedli do svojich vnútroštátnych právnych predpisov.

Rámcové rozhodnutie (RR) tam, kde je to vhodné, podporuje využívanie opatrení nezahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody ako alternatívy k väzbe v prípadoch s cezhraničným prvkom. Existuje riziko, že s osobami, ktoré majú pobyt v štáte, v ktorom sa vedie konanie, sa bude zaobchádzať inak ako s tými, ktoré tam pobyt nemajú: osobe, voči ktorej prebieha trestné stíhanie a ktorá nemá pobyt v danom štáte, hrozí vzatie do väzby aj vtedy, ak v podobných prípadoch osobe, voči ktorej prebieha trestné konanie a ktorá má pobyt v štáte, toto nehrozí. EPD ponúka alternatívu tým, že v prípade potreby podporuje v priebehu trestného konania použitie opatrení nezahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody pre osoby, ktoré nemajú pobyt v členskom štáte, v ktorom konanie prebieha.⁷

EPD sú nástroje EÚ založené na vzájomnom uznávaní na účely justičnej spolupráce v trestných veciach. EPD umožňujú príslušnému orgánu v jednom členskom štáte (vydávajúci orgán) požadovať, aby opatrenia dohľadu uložené podozrivému, ktorý nemá pobyt v danom členskom štáte, ako alternatíva k väzbe, boli do začatia súdneho konania pod dohľadom orgánov v inom členskom štáte (vykonávajúci orgán), v ktorom má podozrivý pobyt.

Európske príkazy na dohľad	
Predmet	EPD umožňujú justičnému orgánu v jednom členskom štáte (vydávajúci orgán) požadovať, aby opatrenia dohľadu uložené podozrivému, ktorý nemá pobyt v danom členskom štáte, ako alternatíva k väzbe, boli do začatia súdneho konania pod dohľadom orgánov v inom členskom štáte (vykonávajúci orgán), v ktorom má podozrivý pobyt.
Vydávanie	Vydávajúci orgán môže postúpiť rozhodnutie o opatreniach dohľadu z vlastnej iniciatívy alebo na žiadosť podozrivého. K takémuto rozhodnutiu musí byť priložené osvedčenie (štandardný formulár uvedený v prílohe I k rámcovému rozhodnutiu 2009/829).

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/ramw/2009/829/oj>.

⁷ Odôvodnenia 4 a 5 RR 2009/829.

Členský štát, ktorému možno postúpiť rozhodnutie o opatreniach dohľadu	EPD možno postúpiť: • členskému štátu, v ktorom má osoba „legálny a obvyklý pobyt“, ak s tým táto osoba súhlasí; alebo • na žiadosť žalovaného inému členskému štátu ako štátu jeho obvyklého pobytu, ale v takom prípade sa vyžaduje súhlas tohto členského štátu.
Uznávanie a vykonávanie	Vykonávajúci orgán čo najskôr, najneskôr však do 20 pracovných dní od doručenia rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia, uzná rozhodnutie o opatreniach dohľadu a bezodkladne prijme všetky opatrenia potrebné na monitorovanie opatrení dohľadu, pokiaľ sa nerozhodne uplatniť niektorý z dôvodov na neuznanie, ktoré sa uvádzajú v článku 15 rámcového rozhodnutia 2009/829.
Prispôsobenie opatrení dohľadu	Opatrenia dohľadu nariadené vydávajúcim orgánom možno prispôbiť, ak je druh opatrení dohľadu nezlučiteľný s právom vykonávajúceho štátu. V takýchto prípadoch môže príslušný vykonávajúci orgán opatrenia prispôbiť v súlade s druhmi opatrení dohľadu, ktoré sa podľa práva vykonávajúceho štátu uplatňujú na rovnocenné trestné činy. Prispôbolené opatrenia dohľadu musia v čo najväčšej miere zodpovedať tým, ktoré sa uložili v štáte pôvodu, a nesmú byť prísnejšie než pôvodne uložené opatrenia dohľadu. Každé rozhodnutie o prispôbení opatrenia dohľadu sa musí oznámiť vydávajúcemu orgánu, ktorý môže rozhodnúť o stiahnutí EPD, pokiaľ sa vo vykonávajúcom štáte monitorovanie ešte nezačalo.
Porušenie opatrení dohľadu	Ak podozrivý poruší opatrenia dohľadu, uplatnia sa postupy predpokladané vo vykonávajúcom štáte. Mohlo by to viesť aj k vydaniu európskeho zatykača.

4. Príslušné právne predpisy

4.1. Právne nástroje a iné dokumenty EÚ

Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody, C/2022/8987, Ú. v. EÚ L 86, 24. marca 2023, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0681>

Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi, Ú. v. ES L 190, 18. júla 2002, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584>

Rámcové rozhodnutie Rady 2008/947/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky a probačné rozhodnutia na účely dohľadu nad probačnými opatreniami a alternatívnymi sankciami, Ú. v. EÚ L 337, 16. decembra 2008, k dispozícii na adrese: <https://eurlex.europa.eu/eli/dec/framw/2008/947/oj>

Rámcové rozhodnutie Rady 2009/829/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. EÚ L 294, 11. novembra 2009, k dispozícii na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/framw/2009/829/oj>

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26. októbra 2010

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1. júna 2012

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ L 294, 6. novembra 2013

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 132, 21. mája 2016

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. EÚ L 297, 4. novembra 2016

Návrh záverov Rady o alternatívnych opatreniach k pozbaveniu osobnej slobody, 14075/19, k dispozícii na adrese: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

4.2.Právne dokumenty Rady Európy

Rada Európy, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zmenený protokolmi č. 11 a 14, 4. novembra 1950, ETS 5

Rada Európy, odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy Rec(2006)2 členským štátom o Európskych väzenských pravidlách, Štrasburg, 11. januára 2006

Rada Európy, Výbor ministrov, odporúčanie Rec(2006)13 týkajúce sa vyšetrovacej väzby, podmienok jej výkonu a ochrany pred jej zneužitím, 27. septembra 2006

4.3.Vnútroštátne právne rámce

Bulharský trestný zákon (uverejnený v štátnom vestníku č. 86/28.10.2005, účinný od 29. apríla 2006, zmenený a doplnený, ŠV č. 46/12.06.2007, účinný od 1. januára 2008)

Chorvátsky trestný zákon (úradný vestník, č. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22)

Grécky trestný zákon

Poľský trestný zákon (zákon zo 6. júna 1997)

Slovenský trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z. z 20. mája 2005)

4.4. Ďalšie zdroje

4.4.1. Judikatúra ESLP

A.E/ Poľsko, sťažnosť č. 14480/04, 2009, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91929%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91929%22]})

Antonenkov a iní/ Ukrajina, sťažnosť č. 14183/02, 2005, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-71202%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-71202%22]})

Buzadji/ Moldavská republika, sťažnosť č. 23755/07, 2014, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-148659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-148659%22]})

Dochnal/ Poľsko, sťažnosť č. 31622/07, 2012, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-113139%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-113139%22]})

Cviková/ Slovensko, sťažnosti č. 615/21, 9427/21 a 36765/21, 2024, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-234143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234143%22]})

Georgieva/ Bulharsko, sťažnosť č. 16085/02, 2008, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-87315%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-87315%22]})

Gochev/ Bulharsko, sťažnosť č. 34383/03, 2009, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-95947%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-95947%22]})

Idalov/ Rusko, sťažnosť č. 5826/03, 2012, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-3560%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-3560%22]})

Iwańczuk/ Poľsko, sťažnosť č. 25196/94, 2001, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59884%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59884%22]})

Jablonski/ Poľsko, sťažnosť č. 33492/96, 2000, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-59096%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-59096%22]})

Lavrechov/ Česká republika, sťažnosť č. 57404/08, 2013, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-7595%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-7595%22]})

Mangouras/ Španielsko, sťažnosť č. 12050/04, 2009, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90383%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90383%22]})

Miażdżyk/ Poľsko, sťažnosť č. 23592/07, 2012, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-124888%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-124888%22]})

Muşuc/ Moldavsko, sťažnosť č. 42440/06, 2007, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83081%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83081%22]})

Navalnyj/Rusko, sťažnosť č. 43734/14, 2019, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192203%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192203%22]})

Popoviciu/Rumunsko, sťažnosť č. 52942/09, 2016, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160997%22]})

Porowski/Poľsko, sťažnosť č. 34458/03, 2017, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-172100%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-172100%22]})

Prescher/Bulharsko, sťažnosť č. 6767/04, 2011, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104984%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104984%22]})

Šebalj/Chorvátsko, sťažnosť č. 4429/09, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105413%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105413%22]})

Sulaoja/Estónsko, sťažnosť č. 55939/00, 2005, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-68229%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-68229%22]})

Toshev/Bulharsko, sťažnosť č. 56308/00, 2006, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76687%22]})

Vrencev/Srbsko, sťažnosť č. 2361/05, 2008, k dispozícii na adrese:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-88554%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88554%22]})

Zmarzlak/Poľsko, sťažnosť č. 37522/02, 2008, k dispozícii na adrese:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84358>

4.4.2. Vnútroštátna judikatúra

Prípad z Chorvátska: NR U-III/3023/2021, k dispozícii na stránke:

<https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/USRH2021B3023AIII>

Prípad z Grécka: rozhodnutie č. 359/2021 (Deviaty aténsky vyšetrovací sudca)

Prípad zo Slovenska: 3 Tost 34/2020 (Najvyšší súd)

Prípad zo Slovenska: 39Tp/13/2020, k dispozícii na stránke:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/idetail/rozhodnutie/110aa2c1-1507-4c19-9541-e7876a94abbb%3A0cbc2d14-5ba6-4a0ba356-115ab3e4f398>

Prípad z Poľska: II AKz 327/20 (Odvolací súd v Štetíne)